

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma

Aino Berg

MAATALOUSYRITTÄMINEN NUOREN KOTIELÄINTUOTTAJAN
SILMIN

Opinnäytetyö
Maaliskuu 2016

OPINNÄYTETYÖ
Maaliskuu 2016
Maaseutuelinkeinojen
koulutusohjelma
Karjalankatu 3
80200 Joensuu
Puh. (013) 260 6900

Tekijä
Aino Berg

Nimeke

Maatalousyrittäminen nuoren kotieläintuottajan silmin

Tiivistelmä

Opinnäytetyössä selvitettiin maatalousyrittäjiksi ryhtyneiden nuorten ajatuksia ja asenteita. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena haastattelututkimuksena. Tutkimuskohteena oli kymmenen alle 30-vuotiasta kotieläintuottajaa, joilla oli päätuotantosuuntana joko lypsykarjataloutta, muuta nautakarjataloutta tai sikataloutta. Haastattelut suoritettiin marraskuun 2015 ja tammikuun 2016 välisenä aikana. Haastatelluista kuusi oli Etelä-Karjalasta, kolme Pohjois-Karjalasta ja yksi Varsinais-Suomesta.

Nuoret olivat kasvaneet maatalousyrittäjiksi. Monet myös kokivat, ettei normaali päivätyö ole heitä varten. Haastatellut kokivat maatalousyrittäjän työn mielekkääksi ja palkitsevaksi, vaikkakin henkisesti ja fyysisesti raskaaksi. Suurinta iloa tuottivat onnistumiset ja hyvinvoivat eläimet. Työn hyviä puolia olivat oman itsensä herruus, oman käden jäljen näkyminen ja vaihtelevuus. Suurinta harmia aiheuttivat taloustilanne, vastoinkäymiset ja byrokratia.

Maidon ja lihan tuottajahinnat ovat laskeneet merkittävästi viimeisten vuosien aikana. Monet maatalousyrittäjät kertoivat tilansa kannattavuuden laskeneen rajusti ja toimivansa kannattavuuden rajoilla. Monien tilojen toimeentulo oli pitkälti tukien varassa.

Haastatelluista suurin osa aikoi jatkaa tilanpitoa ja laajentaa tilansa toimintaa, vaikka maatalouden tulevaisuudesta oltiin kovin epävarmoja.

Kieli
suomi

Sivuja 73
Liitteet 1
Liitesivumäärä 1

Asiasanat
kotieläintuotanto, maatalouspolitiikka, maatalousyrittäjät, talous

THESIS
March 2016
Degree Programme in
Rural Industries
Karjalankatu 3
80200 Joensuu, Finland
Tel. +358 13 260 6900

Author
Aino Berg

Title

Young Livestock Producers' View on Agricultural Entrepreneurship

Abstract

The aim of the thesis was to find out the thoughts and attitudes of young agricultural entrepreneurs. The thesis was carried out as qualitative interview study. Target group was ten livestock producers under 30 years of age. Their main production line was either dairy cattle, other cattle raising or pig production. Interviews were carried out between November 2015 and January 2016. Six interviewees were from South Karelia, three from North Karelia and one from Southwest Finland.

Young people had grown into agricultural entrepreneurs. Many interviewees felt that normal daytime job is not for them. Interviewees experienced agricultural entrepreneur's work meaningful and rewarding and also mentally and physically demanding. Successes and healthy animals brought the greatest joy. Good sides of agricultural entrepreneurship were independence, seeing own hands work and variability. Difficult economic situation, adversities and bureaucracy caused the greatest worry.

Producer prices of milk and meat have decreased significantly during the last few years. Many agricultural entrepreneurs told that the profitability of their farms has decreased dramatically and that they are living on the edge of breakeven point. Livelihood of many farms was dependent on agricultural subsidies.

The majority of the interviewees were planning to continue farming and expand the farm, although the future of agriculture seemed really uncertain.

Language
Finnish

Pages 73
Appendices 1
Pages of Appendices 1

Keywords

agricultural entrepreneurs, agricultural policy, animal production, economy

Sisältö

1	Johdanto	6
2	Tutkimuksen tietoperusta	7
2.1	Keskeiset käsitteet ja sanasto	7
2.2	Virkamiesportaisto EU-tasolta maatalousyrittäjälle	8
2.3	Maatalouden rakenne	10
2.4	Ajankohtaista	12
2.4.1	Kivi-maito	12
2.4.2	EU-ohjelmakauden vaihdos	14
2.4.3	Venäjän tuontikielto	16
2.4.4	Halpuuttaminen	16
2.4.5	Maitokiintiöiden poistuminen	17
2.5	Maatilayrityksen tulonmuodostus	18
2.5.1	Maatalouden tuet	20
2.5.2	Maidon tuottajahintojen kehitys	22
2.5.3	Naudanlihan tuottajahintojen kehitys	23
2.5.4	Sianlihan tuottajahintojen kehitys	24
2.5.5	Kannattavuuskertoimet	26
2.6	Aiemmat tutkimukset aiheesta	28
3	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	29
4	Tutkimuksen toteutus	30
4.1	Aiheen rajaus	30
4.2	Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu	30
4.3	Tutkittavat	31
4.4	Aineiston käsittely ja analyysi	33
5	Tulokset ja niiden tulkinta	33
5.1	Yrittäjyyspäätös	33
5.2	Tuntemuksia maatalousyrittäjyydestä	36
5.2.1	Maatalousyrittäminen elämäntapana	38
5.2.2	Työn hyviä puolia	38
5.2.3	Työn huonoja puolia	39
5.3	Kannattavuus	40
5.3.1	Tuet arveluttavat	43
5.3.2	Metsärahojen käyttö jakaa mielipiteitä	46
5.4	Byrokratia tuottaa harmaita hiuksia	47
5.5	Suhtautuminen ympäristönsuojeluun	49
5.6	Maatalousyrittäjän edunvalvonta	51
5.7	Uravalinnan epäröinti	52
5.8	Työssä jaksaminen	53
5.8.1	Asiaa lomista ja lomittajista	53
5.8.2	Aikaa harrastuksille	54
5.8.3	Huumorin ja kavereiden voima	55
5.9	Tulevaisuuden näkymät	57
5.9.1	Laajennussuunnitelmat	58
5.9.2	Maatilanpitoa aiotaan jatkaa vielä vuoden 2020 jälkeenkin	59
5.10	Arvostus maatalousyrittäjyyttä kohtaan	60
5.11	Toimintamallivinkkejä töiden ja paineiden keventämiseen	61
6	Pohdinta	63
6.1	Teoreettinen tarkastelu	63

6.2	Johtopäätökset	64
6.3	Tutkimuksen luotettavuus	66
6.4	Tutkimuksen eettisyys	66
6.5	Oppimisprosessi ja ammatillisen kasvun ja kehityksen kuvaus	67
6.6	Jatkotutkimusaiheet	68
	Lähteet.....	69

Liite

Liite 1. Väittämät

Kuva

Kuva 1. Maatalousyrittäjän toimia valvova virkamiesportaisto

Kuviot

- Kuvio 1. Maatalous- ja puutarhayritysten päätuotantosuunnat 2015
- Kuvio 2. Maatilojen lukumäärät tuotantosuunnittain vuosina 2004 ja 2014
- Kuvio 3. Maatalousyrittäjien ikäjakauma vuonna 2015
- Kuvio 4. Lypsykarjatalouden tulonmuodostus vuonna 2013
- Kuvio 5. Nautakarjatalouden tulonmuodostus vuonna 2013
- Kuvio 6. Sikatalouden tulonmuodostus vuonna 2013
- Kuvio 7. Maidon keskimääräiset tuottajahinnat kuukausittain vuodesta 2011 lähtien.
- Kuvio 8. Maidon keskimääräiset tuottajahinnat vuosittain vuodesta 2005 lähtien
- Kuvio 9. Naudanlihan keskimääräiset tuottajahinnat vuosittain vuodesta 1995 lähtien
- Kuvio 10. Sianlihan keskimääräiset tuottajahinnat kuukausittain vuodesta 2011 lähtien
- Kuvio 11. Sianlihan keskimääräiset tuottajahinnat vuosittain vuodesta 1995 lähtien
- Kuvio 12. Kannattavuuskertoimet tuotantosuunnittain

1 Johdanto

Maatalousyrittäjät elävät vaikeita aikoja. Maidon ja lihan tuottajahinnat ovat laskeneet viimeisten vuosien aikana merkittävästi ja samanaikaisesti tuotantokustannukset nousevat vuosi vuodelta. Kilpailu on kovaa, sillä yli 30 vuotta voimassa ollut EU:n maitokiintiöjärjestelmä poistui käytöstä viime vuoden maaliskuussa ja Venäjän elokuussa 2014 asettamat tuontikiellot pysäyttivät elintarvikkeiden viennin Venäjälle. Nämä asiat ovat johtaneet maatalouden ylituotantoon, mikä on laittanut Euroopan maatalousmarkkinat sekaisin. EU-ohjelmakauden muutos on tuonut monia uusia asioita ja viivästyttänyt maataloustukien maksamisia. Tämän lisäksi kaupat kilpailevat kotimaan markkinoilla ruoan "halpuuttamisilla". Kaiken tämän keskellä maatalousyrittäjien ei auta kuin yrittää. Eläimet on ruokittava ja lypsettävä joka päivä, ja se korvaus on työstä otettava, mikä siitä sinä päivänä annetaan.

Vaikeista ajoista huolimatta nuoret ryhtyvät edelleen yrittämään. Vuonna 2014 sukupolvenvaihdoksia tehtiin ennätysmäärä. Tämä laskettiin ELY-keskuksien myöntämistä nuoren viljelijän aloitustukipäätöksistä, joita tehtiin vuonna 2014 yli 1 000, mikä on tuplasti enemmän kuin normaaleina vuosina. (Maaseutu.fi 2015.) Tähän kuitenkin vaikutti vuonna 2013 muuttunut luopumistukilaki, jossa vuoden 2014 alusta luopumistuensaajan alaikäraja nousi kolmella vuodella 56:sta 59:ään ikävuoteen (Mela 2013).

Maatalousyrittäjän päivät ovat pitkiä ja työ on sitovaa. Lomaa heillä on vuodessa 26 päivää, mikä ei ole suuri määrä ottaen huomioon, että töitä on tehtävä aamuin illoin seitsemänä päivänä viikossa. Useilla maatalousyrittäjillä on paljon velkaa, raha on kiinni tilassa ja korvaus työstä on minimaalinen. Miksi nuoret siis ryhtyvät edelleen maatalousyrittäjiksi ja kuinka he maatalousyrittäjän työn oikeasti kokevat? Onko tilanne noin synkkä miltä se ulospäin näyttää?

Ajankohtaiseksi aiheeni tekee vuonna 2015 uudistunut EU:n yhteinen maatalouspolitiikka (YMP), jossa ensimmäistä kertaa nuoret maatalousyrittäjät on nostettu erityisasemaan. Nuorten maatalousyrittäjien prosentuaalinen määrä on EU-

maissa huolestuttavan pieni, ja nyt uudistuneella YMP:lla pyritään kannustamaan nuoria maatalousyrittäjyyden pariin. (Euroopan unioni 2015.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää maatalousyrittäjiksi ryhtyneiden nuorten ajatuksia ja asenteita. Tutkimusmenetelmänä käytetään laadullista haastattelua. Tutkimuskohteena on kymmenen nuorta kotieläintuottajaa, joilla on päätuotantosuuntana joko lypsykarjataloutta, muuta nautakarjataloutta tai sikataloutta. Opinnäytetyön ohjaajana toimii lehtori Anne Poutiainen ja tarkastajana lehtori Pentti Ojajarvi.

2 Tutkimuksen tietoperusta

2.1 Keskeiset käsitteet ja sanasto

Lihatila: Tällä termillä tarkoitetaan tässä työssä yhteisesti kaikkia muita tutkimuksen kotieläintiloja, mitkä eivät tuota maitoa. Eli tällä termillä on niputettu yhteen kaikki muut nautakarjatilalliset (ks. määritelmä) ja sikatilalliset.

MTK: Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto (MTK) on ammatti- ja etujärjestö maanviljelijöille, metsänomistajille ja maaseutuyrittäjille (MTK 2016). MTK pyrkii maatalous- ja metsäpolitiikan lisäksi edistämään yrittämisen edellytyksiä maaseudulla. Sen ydintehtäviä ovat poliittinen ja yhteiskunnallinen edunvalvonta: vaikuttaminen jäsenten hyväksi maatalous- ja metsäasioissa, yrittäjien asioissa, vero-, rahoitus- ja lakiasioissa, ympäristö- ja maapolitiikassa ja sosiaalipolitiikassa. MTK:n tavoite on varmistaa myös tulevaisuudessa perhevilmäpohjainen maatalous ja taata viljelijöille kohtuullinen toimeentulo. EU-tasolla edunvalvonnasta vastaa MTK:n Brysselin toimisto. (MTK 2015.)

Nautakarjatila/-talous: Tällä termillä tarkoitetaan tässä työssä yhteisesti kaikkia muita nautakarjatilajoja, kuten lihanautojen kasvatusta, yhdistettyä emolehmätuotantoa ja lihanautojen kasvatusta, sekä vasikoiden välitykseen perustuvaa emolehmätuotantoa.

Näennäisviljely/tukiviljely: Näennäisviljely on peltojen viljelemistä minimipainoksilla, kuitenkin niin, että tukiehdot täyttyvät. Pellostä ei pyritä saamaan parasta mahdollista tuotosta, vaan parhaat mahdolliset tuet pienimmällä mahdollisella työmäärällä.

Sopimuspelto/sopimusviljelyala: Sopimuspellolla tarkoitetaan tässä työssä sellaista peltoalaa, jota maatalousyrittäjä viljelee joko kokonaan tai osittain, esim. kerää siitä sadon (riippuen sopimuksesta), mutta ei sitä omista tai vuokraa. Tällaisesta alasta maatalousyrittäjä ei saa myöskään tukia, vaan tuet pellostä saa pellonomistaja.

YMP: Euroopan unionin yhteinen maatalouspolitiikka (*eng. Common Agricultural Policy, CAP*) perustettiin vuonna 1962. YMP:n päätavoitteet ovat varmistaa maanviljelijöille kohtuullinen tulotaso, sekä tarjota vakaa ja turvallinen elintarvikeketju kuluttajille kohtuulliseen hintaan. Vuoden 2013 uudistuksessa asetettiin kolme painopistettä: Elinkelpoinen ruoantuotanto, luonnonvarojen kestävä hoito ja tasapainoinen kehitys maaseutualueilla kaikkialla EU:ssa. (European Commission 2013.)

2.2 Virkamiesportaisto EU-tasolta maatalousyrittäjälle

EU:n korkein poliittinen toimielin on EU-maiden päämiehistä (presidentit ja/tai pääministerit), Eurooppa-neuvoston puheenjohtajasta ja komission puheenjohtajasta muodostuva Eurooppa-neuvosto. Eurooppa-neuvosto kokoontuu neljä kertaa vuodessa Brysselissä (ns. huippukokous). (Fontaine 2014, 11.)

Eurooppa-neuvosto antaa yleiset poliittiset suuntaviivat unionin kehitykselle, ratkaisee erimielisyyksiä ja määrittää talouspolitiikan ja yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan suuntaviivat (Ulkoasiainministeriö 2015b). Neuvosto (tn. ministerineuvosto) koostuu EU-maiden hallitusten ministereistä. Osallistuva ministeri määrätty käsiteltävän aiheen mukaan. Neuvoston päätehtävä on EU-lakien hyväksyminen yhdessä parlamentin kanssa. Euroopan parlamentin (kuva 1) tehtä-

vänä on valvoa EU:n toimintaa ja osallistua neuvoston kanssa EU-lakien säätämiseen. Lisäksi parlamentilla on neuvoston kanssa yhtä suuri vastuu EU:n talousarvion hyväksymisestä. Euroopan parlamentti koostuu vaaleilla valituista 751 europarlamentaarikosta, jotka edustavat EU:n kansalaisia. (Fontaine 2014, 12–14.)

Euroopan komissio muodostuu jäsenmaiden hallitusten valitsemista 28 komisaarista. Euroopan komissio on yksi EU:n keskeisimmistä toimielimistä. Komissiolla on yksinoikeus tehdä lakialoitteita. Ehdotukset uusista lainsäädännöistä se toimittaa Euroopan parlamentille ja neuvostolle, jotka käsittelevät ja hyväksyvät ehdotukset. Komission tehtävänä on huolehtia koko EU:n edusta ja toimia ns. ”perussopimusten valvojana”. Se toimeenpanee neuvoston tekemät päätökset esim. yhteisen maatalouspolitiikan alalla. (Fontaine 2014, 14–15; Ulkoasiainministeriö 2015a.) Euroopan komissio vastaa Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahastosta) ja hyväksyy maaseuturahaston ohjelmat (Maaseutu.fi 2016).

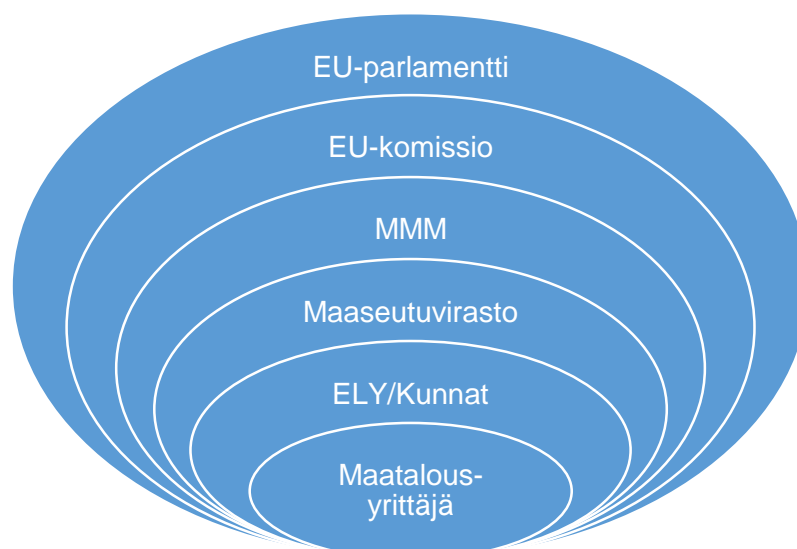
Suomessa maataloustukirahaston ja maaseuturahaston hoidosta vastaavat seuraavat toimielimet. Lainaukset Maa- ja metsätalousministeriön (2016f) internetsivustolta:

Maa- ja metsätalousministeriö toimii maaseuturahaston hallintoviranomaisena. Ministeriö vastaa ohjelman laadinnasta, ohjelman toimenpiteiden suunnittelusta, lainsäädännöstä, rahoituksesta sekä rahoituksen jaosta alueiden käyttöön.

Maaseutuvirasto (Mavi) vastaa tukien toimeenpanon ohjeistamisesta, sähköisestä asioinnista ja tietojärjestelmistä sekä tukien maksamisesta. Maaseutuvirasto vastaa myös osasta tukien valvontaa.

ELY-keskukset rahoittavat maatalojen ja muiden yritysten investointeja, ei-tuotannollisia investointeja ja alueensa kehittämishankkeita. ELY-keskukset tekevät ympäristösopimukset. Ne myös myöntävät muiden kuin maatilayritysten perustamis- ja investointitukia.

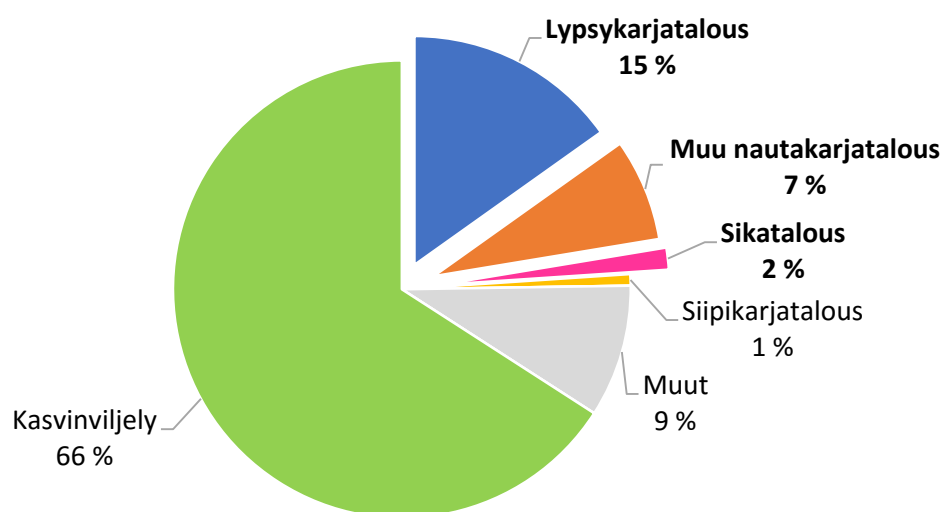
Kunnista haetaan ympäristökorvausten sitoumukset, luonnonhaittakorvaukset sekä eläinten hyvinvointikorvaukset.

Kuva 1. Maatalousyrittäjän toimia valvova virkamiesportaisto. (Tekijä: Aino Berg)

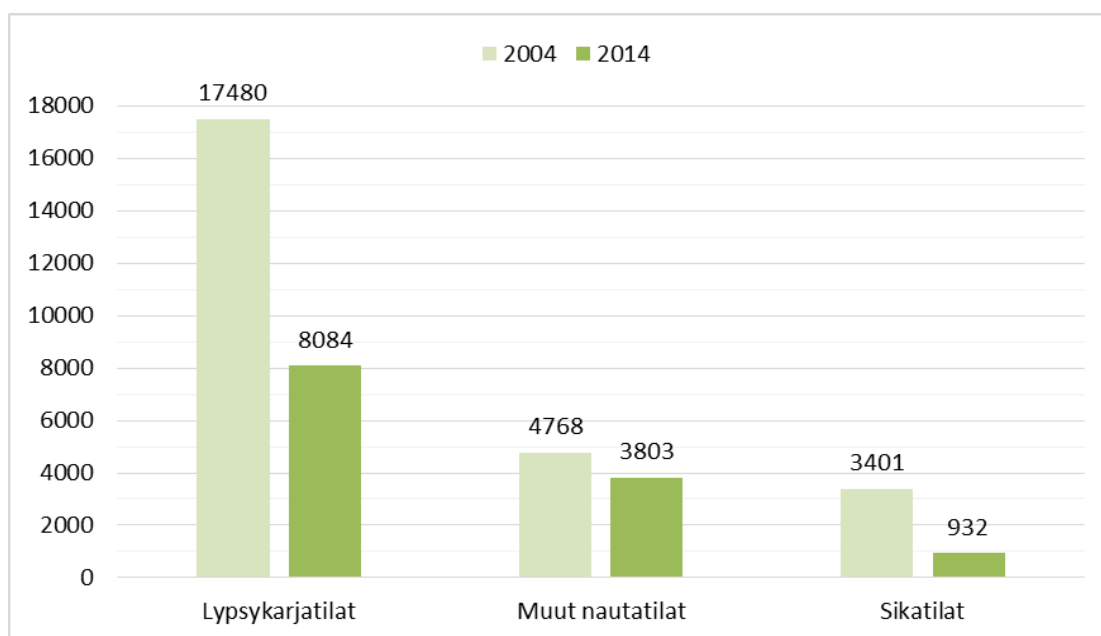
2.3 Maatalouden rakenne

Suomessa oli vuonna 2015 yhteensä 50 999 maatalous- ja puutarhayritystä. Yksityishenkilöiden omistuksessa näistä oli 86 %, maatalousyhtymien omistuksessa 8 %, perikuntien omistuksessa vajaat 3 % ja osakeyhtiöiden omistuksessa alle 2 %. (Luonnonvarakeskus 2016c.) Yrityksistä lypsykarjataloja oli 7 730 (15 %), naudakarjataloja 3 691 (7 %) (naudanlihan tuotanto 3 036 ja muu naudakarjatalous 655) ja sikataloja 789 (2 %) (kuvio 1) (Luonnonvarakeskus 2016i).

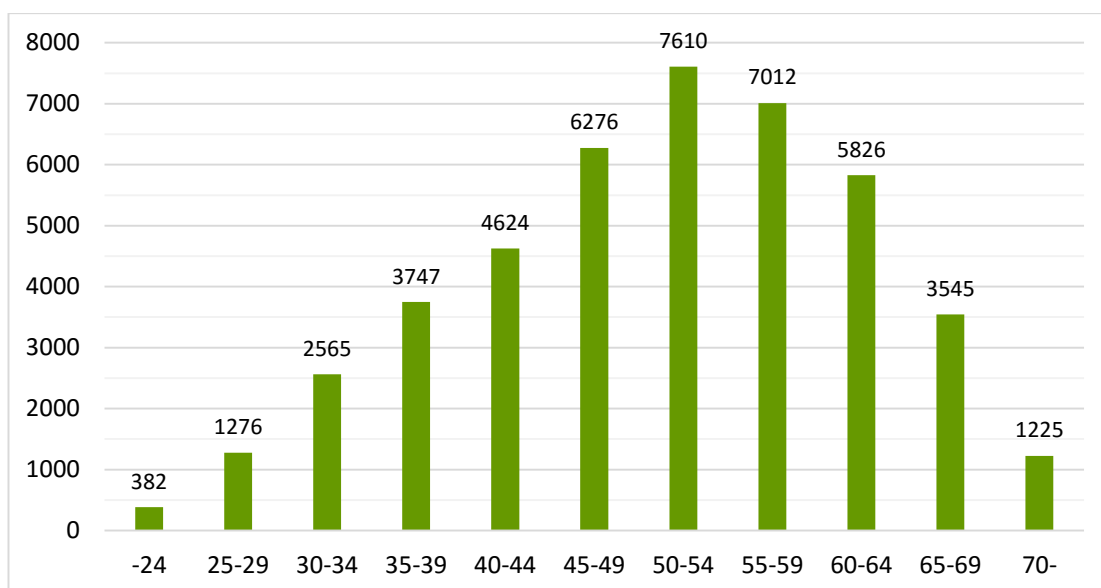
Kuvio 1. Maatalous- ja puutarhayritysten päätuotantosuunnat 2015

Tilojen määrä on yleisesti laskenut ja tilojen keskikoko suurentunut (Luonnonvarakeskus 2016c). Vuodesta 2004 lypsykarjatilojen määrä on laskenut yli puolella, nautakarjatilojen määrä lähes neljänneksen ja sikatilojen määrä lähes 80 % (kuvio 2). Vuoden 2004 luvut ovat peräisin Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) ”Maatalouden rakennekehitysnäkymät vuoteen 2013” -selvityksestä (Lehtonen & Pyykkönen 2005, 23) ja vuoden 2014 luvut Luonnonvarakeskuksen (2016) tilastotiedoista.

Kuvio 2. Maatilojen lukumäärät tuotantosuunnittain vuosina 2004 ja 2014

Vuonna 2015 oli 29-vuotiaita tai sitä nuorempia maatalousyrittäjiä 1 658 henkilöä (kuvio 3) (viljelijöiden lukumäärä yksityishenkilöiden omistamilla tiloilla), mikä on lähes 4 % maatalousyrittäjien kokonaislukumäärästä (Luonnonvarakeskus 2016a). Maatalousyrittäjien keski-ikä on noussut 2000-luvun alusta neljällä vuodella (Tilastokeskus 2015). Vuonna 2015 maatalousyrittäjien keski-ikä yksityishenkilöiden omistamilla tiloilla oli 50,8 vuotta (Luonnonvarakeskus 2016c).

Kuvio 3. Maatalousyrittäjien ikäjakauma vuonna 2015

2.4 Ajankohtaista

Ajankohtaista -osio käsittelee maatilatalouden kannalta merkittävimpiä muutoksia ja tapahtumia lähivuosilta. Näillä tapahtumilla on merkitystä joko maataloustuotteiden tuottajahintojen muutoksiin tai maatalojen kannattavuuteen yleisesti.

2.4.1 Kivi-maito

Kilpailu- ja kuluttajaviraston (KKV) tehtävänä on toteuttaa kilpailu- ja kuluttajapolitiikkaa, varmistaa markkinoiden toimivuus, panna täytäntöön kilpailulaki ja EU:n kilpailusäännöt sekä turvata kuluttajan taloudellinen ja oikeudellinen asema. Viraston yhtenä tehtävänä on mm. *”tehdä esityksiä ja aloitteita kilpailun edistämiseksi ja kilpailua rajoittavien säännösten ja määräysten purkamiseksi sekä kuluttajapolitiikan ja kuluttajansuojan kehittämiseksi.”* (KKV 2015.)

Valio Oy on Suomalaisten maidontuottajaosuuskuntien omistama osakeyhtiö, joka kerää suomalaisesta maidosta noin 85 % (Valio 2014). Sanonta ”Kivi-maito” tulee jo 16 vuoden takaa, jolloin Valio teki mittavat yrityskaupat Osuuskunta

Maito-Pirkan, Kainuun Osuusmeijerin ja Aito Maito Fin Oy:n kanssa. Kilpailuvirasto (Kivi) hyväksyi yrityskaupan ehdollisena, jotta maitomarkkinoilla säilyisi riittävät edellytykset kilpailuun jatkossakin. Yhdeksi ehdoksi kilpailuvirasto määräsi Valiolle veloitteen myydä kilpailijoilleen vuosittain yhteensä enintään 150 milj. litraa raakamaitoa omalla hankintahinnallaan. (KKV 2000.) Myöhemmin Milkan fuusioituttua Valioon, litramäärä nostettiin 185 miljoonaan, joka on noin kymmenesosa Valion keräämästä maidosta (Karjalainen 2015). Nyt Valio on hakenut helpotusta Kivi-maitovelvoitteeseensa jättämällä ehtomuutoshakemuksen Kilpailu- ja kuluttajavirastolle lokakuussa 2015 (Lehtonen 2015).

Kilpailuvirasto ja Valio ovat ajautuneet riitaan. Kilpailuviraston mukaan Valio olisi väärinkäyttänyt määräävää asemaansa maitomarkkinoilla vuodesta 2010 lähtien pudottamalla perusmaitojen tukkuhinnat huomattavasti alle kustannusten. Viraston mukaan Valio pyrki ajamaan kilpailevan ruotsalaisen maitofirma Arla Ingmanin pois Suomen markkinoilta alihintaisella maidolla ja saavuttamaan markkinoilla monopoliaseman, minkä jälkeen se olisi nostanut maidon hinnan takaisin tasolle, millä se oli ennen Arlan tuloa Suomeen. Joulukuussa 2012 julkistamassa lausunnossaan kilpailuvirasto määräsi Valion lopettamaan maidon alihinnoittelun viipymättä sekä esitti markkinaoikeudelle Valiolle maksettavaksi 70 miljoonan euron sakot. (Kilpailuvirasto vaatii... 2012.) Tämän jälkeen Valio nosti kauppoille myytävien maitojen hintaa 30 %, sillä maidon tuottajahintaa yhtiö ei suostunut alentamaan. Tästä kilpailuvirasto ei pitänyt, sillä sen mukaan maidon tilityshinta on muuttuva kustannus, jota ohjaa markkinoilla kysynnän ja tarjonnan laki. Siis mitä enemmän markkinoilla on maitoa, sitä vähemmän siitä pitäisi maksaa. Näin ollen Valio rikkoo kilpailulakia nykyisillä toimillaan. (Kammonen 2013.)

Valion senhetkisen toimitusjohtaja Pekka Laaksosen mukaan *"jokainen myymämme perusmaitolitra on ollut kannattavaa liiketoimintaa"*. Valio toimii osuustoimintaperiaatteella, mikä tarkoittaa sitä, että Valio ostaa kaiken maidon, mitä sen jäsenet tuottavat, eli se ei voi säädellä ostamansa raaka-aineen määrää. Kaikki markkinoilta saatu tuotto jaetaan Valioryhmän osuuskuntien kautta maidontuottajille. Kilpailuviraston ehdottama tuottajahintojen laskeminen ei ole mahdollista, sillä tuottajahintaan siirtyvä voitto-osuus tulee Valion kehittämistä lisäarvotuotteista, eikä perusmaidosta. (Valio 2013.)

Kilpailuviraston esitys meni läpi. Kesäkuussa 2014 markkinaoikeus määräsi päätöksellään Valiolle 70 milj. euron seuraamusmaksun maksettavaksi markkina-aseman väärinkäytöstä. KKV:n mukaan Valion saalistushinnoittelustrategian onnistuttua paitsi Arlan toiminta olisi hankaloitunut, se olisi myös ajanut suomalaiset pienmeijerit konkurssin partaalle. (Kilpailuvirasto Arla-päätöksestä... 2014.)

2.4.2 EU-ohjelmakauden vaihdos

EU:n yhteinen maatalouspolitiikka (YMP) uudistui ohjelmakaudelle 2014–2020. Euroopan heikon taloustilanteen takia EU:n budjetti on uudella ohjelmakaudella noin 3 % edelliseen ohjelmakauteen verrattuna pienempi. Ainoa leikkauksien kohde oli maatalous, minkä rahoitusosuudesta leikattiin yli 10 %. Suomen maataloudelle tämä tarkoittaa hieman yli 3 % EU-tuen kokonaismäärän laskua. (Niemi ym. 2014, 11–12.) Uusi YMP jakaa tuet aiempaa tasaisemmin eri jäsenvaltioiden kesken ja kohdistaa viljelijätuet entistä paremmin aktiiviviljelijöille (toimijoille, joiden pääliiketoiminta on maatalous) (Niemi ym. 2014, 7; Maaseutuvirasto 2014, 7).

Uudella ohjelmakaudella ympäristö ja nuoret maatalousyrittäjät on nostettu erityishuomioon. Uusina tukimuotoina ovat tulleet viherryttämistuki ja nuoren viljelijän tuki. Viherryttämistuella pyritään parantamaan ympäristön tilaa ja nuoren viljelijän tuella pyritään helpottamaan maataloustoiminnan aloittamista ja muokkaamaan maatalouden rakennekehitystä. (Maaseutuvirasto 2014, 12 ja 34.) Nuoret viljelijät tulevat saamaan korotettua suoraa hehtaaritukea viisi vuotta tilanpidon aloittamisesta. Tämä tukijärjestelmä on pakollinen kaikille jäsenmaille. Jäsenmaa voi käyttää vuosittain enintään 2 % suorien tukien kansallisesta enimmäismäärästä nuorten viljelijöiden tukijärjestelmään. Suomi on ottanut käyttöön tukeen sallitun 2 % enimmäismäärän. (Maa- ja metsätalousministeriö 2015.) Uusi ohjelmakausi pitää sisällään muitakin pienempiä muutoksia. Muutamien tukimuotojen nimet ovat muuttuneet ja mm. tilatuki on muutettu perustueksi ja ympäristötuki ympäristökorvaukseksi. Valkuais- ja öljykasvi- sekä tärkkelysperunapalkkiot yhdistyvät uuteen peltokasvipalkkio-tukimuotoon. Lisäksi Suomen tukialueita on yksinkertaistettu AB- ja C-tukialueiksi. (Maaseutuvirasto 2014.)

Neuvottelut uudesta YMP:sta venyivät odotettua pidemmälle ja sopimuksen aikaansaaminen viivästyi. Tästä syystä vuonna 2014 jatkettiin vielä pääosin vanhan ohjelmakauden maatalouspolitiikan toimenpiteiden soveltamista. (Niemi ym. 2014, 7.)

EU-maataloustukien maksatukset ovat myöhästyneet. Viime vuodelta peräisin olevien maataloustukien loppuosan maksatus piti olla tämän vuoden (2016) huhti–toukokuussa, mutta nyt Maaseutuvirasto on ilmoittanut tukien maksatusten siirtyvän jälleen useilla viikoilla eteenpäin. Tämän mukaan viimeisimmät tukirahat maksettaisiin vasta juhannusviikolla, uutisoi Yle 26.2.2016. (Niiranen 2016a.) Tämä tietää maatalousyrittäjille entistä suurempia maksuvaikeuksia laskujen ja lainojen erääntyessä.

Maa- ja metsätalousministeriö, ELY ja MTK kritisoivat Maaseutuvirastoa huonosta tiedottamisesta, sillä nämä kaikki tahot olivat kuulleet tukimaksatusten siirtymisestä vasta samaisena päivänä, kun Yle uutisoi asiasta ensimmäisen kerran (Niiranen 2016b; Torikka 2016; Savela 2016). MTK:n puheenjohtaja Juha Marttila julisti mielipiteensä Twitterissä näin: *”Taitamatonta Mavin toiminta on ollut jo pitkään, mutta nyt suhtautuminen on lisäksi ylimielistä, kun asiasta saa lukea Yleltä”* (Torikka 2016). Nimettömänä pysyttelevä ELY-keskuksen virkamies kommentoi ELY:n virkamiesten kuulleen asiasta ensimmäisen kerran niin ikään mediasta: *”Jos kokonaisuutena katsotaan viime vuotta, niin kyllä Mavin viestintä on ollut luokattoman huonoa joka suuntaan. Viime perjantaina tukimaksatusten siirtymisestä jopa me virkamiehet kuulimme mediasta”*. Tukien maksatusten myöhästymisen syynä on Mavin luoma tukisovellus. (Savela 2016.)

Mavin osastonjohtaja Jukka Pekonniemen mukaan tilanteelle ei mahda mitään. Hän kertoo perimmäisen syyn olevan mutkikkaissa tukijärjestelmissä, joiden toimeenpano on erittäin vaativaa. Pekonniemi korostaa Mavin joutuvan noudattamaan hyvin tarkkoja EU- ja myös kansallisia säädöksiä. Hänen mukaan uudistukset tulevat niin nopealla aikataululla, ettei esimerkiksi järjestelmämuutoksille jää tarpeeksi aikaa. *”Meillä ei ole liikkumavaraa, toteutamme vain olemassa olevaa lainsäädäntöä”* – hän toteaa. ELY:n virkamies epäilee tukijärjestelmän olevan jo niin monimutkainen, ettei se taivu tietojärjestelmiin. (Savela 2016.)

2.4.3 Venäjän tuontikielto

Venäjä asetti 7.8.2014 EU:sta, Yhdysvalloista, Kanadasta, Australiasta ja Norjasta tuotavat elintarvikkeet tuontikieltoon vuodeksi vastapakotteena EU:n asettamille Venäjä-pakotteille. Pakotelialta poistettiin pian kuitenkin mm. laktoositomat maitotuotteet, siemenperunat, sokerimaissi ja herne. Sittemmin Venäjä on jatkanut tuontikieltoaan edelleen vuodella, joka on nyt voimassa 5.8.2016 saakka. (Evira 2015.) Vuoden 2013 elintarvikevienti Suomesta Venäjälle oli arvoltaan reilut 430 miljoonaa euroa, josta Valion osuus oli noin 350 miljoonaa euroa. Juustoa vietiin 128 milj. euron edestä, voita 73 milj. euron edestä ja jogurttia ja muita hapatettuja maitovalmisteita 21 milj. euron edestä. Lihatuotteista sianlihaa vietiin eniten, 12 miljoonalla eurolla. (Valtiovarainministeriö 2014.) Sianliha on ollut tuontikielossa Venäjällä jo vuoden 2014 tammikuusta lähtien Liettuassa todetun afrikkalaisen sikaruton takia (Evira 2015).

EU:sta vietiin vuonna 2013 elintarvikkeita Venäjälle yhteensä 12,2 miljardin euron arvosta. Tästä summasta tuontikiellon kohteena on noin 5,3 miljardia euroa vastaava määrä elintarvikkeita, jotka tulevat jatkossa jäämään EU:n sisämarkkinoille. Tämä tulee aiheuttamaan paineita elintarvikkeiden kuluttajahintojen alentamiselle ja näin ollen myös maatalouden tuottajahintojen alentamiselle. (Valtiovarainministeriö 2014.)

2.4.4 Halpuuttaminen

S-ryhmä lanseerasi tammikuussa 2015 halpuuttamiskampanjan, jolla se on laskenut roimasti elintarvikkeiden hintoja. S-ryhmä väittää ottaneensa hinnat kaupan omista katteista, mitä mm. MTK:n puheenjohtaja Juha Marttila ei edelleenkään usko. Marttilan mukaan halpuuttaminen on tehty suurimmalta osin käymällä tuottajan kukkarolla. (Ryynänen 2016b.) SOK:n (Suomen Osuuskauppojen Keskuskuunta) kenttäjohtaja Arttu Laine kertoi S-ryhmän ymmärtävän tuottajien hädän ja S-ryhmän myötätunnon olevan tuottajien puolella. Hän kertoi S-ryhmän uskovan, että hyvä kaupankäynti ja volyymien lisääntyminen on hyväksi myös maatalous-

tuottajille. Esimerkkinä tästä hän mainitsi S-ryhmän myyneen vuonna 2015 kotimaisia juustoja 3,2 milj. kiloa ja kotimaista lihaa 2,8 milj. kiloa edellisvuotta enemmän. (Ryynänen 2016a.) Joka tapauksessa halpuuttaminen on johtanut kauppaketjujen väliseen kovempaan kisaan ja luo painetta tuottajahintojen edelleen alentamiselle (Ryynänen 2016b). Muun muassa Kesko ja Suomen Lähikauppa ovat kertoneet laskevansa tuotteidensa hintoja vuoden 2016 alussa (Ryynänen 2016a).

2.4.5 Maitokiintiöiden poistuminen

Vuonna 1984 käyttöön otettu EU:n maitokiintiöjärjestelmä poistettiin käytöstä maaliskuussa 2015. Tämä järjestelmä luotiin aikoinaan pitämään maidon ylituotanto EU:ssa kurissa. (Euroopan komissio 2015.) Suomessa oli oma maitokiintiöjärjestelmä jo vuodesta 1985 saakka, joka muuttui EU:hun liittyessä vuonna 1995 EU:n säädösten mukaiseksi (Hänninen 2010). Euroopan unionin neuvosto määräytti kausittain jokaiselle jäsenmaalle maakohtaisen maitoviitemäärän, jota ei ollut mahdollista siirtää jäsenvaltiosta toiseen. Jäsenvaltioiden sisällä kiintiöitä voitiin kuitenkin kaupata vapaasti maidontuottajalta toiselle. Kiintiön ylittyessä valtio joutui maksamaan sakkoja EU:lle. (Rajaniemi 2008.)

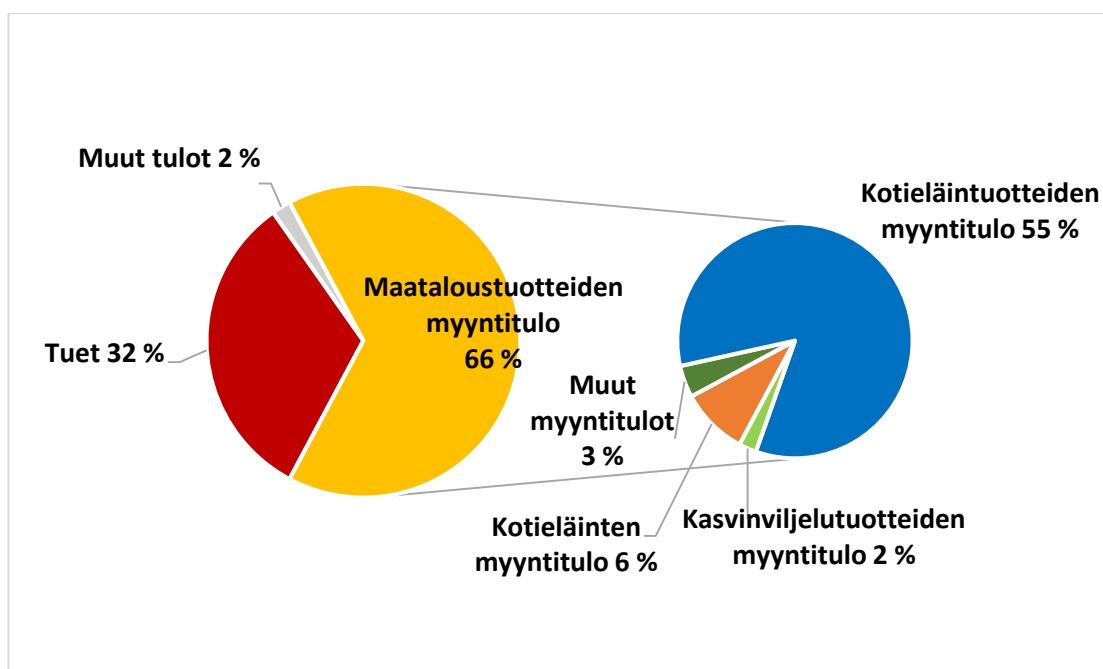
EU:n maidonvienti on kasvanut 45 % määrän ja 95 % arvon osalta viimeisen viiden vuoden aikana. Markkinoiden kasvunäkymät ovat edelleen hyvät etenkin juustojen, mutta myös ravinto-, urheilu- tai erityisruokavalmisteissa käytettyjen aineosien ansiosta. (Euroopan komissio 2015.) Kiintiöjärjestelmän poistamisen on ennustettu kasvattavan maidontuotantoa kilpailukykyisillä ja muutenkin suosuisemmilla alueilla (mm. Saksa) entisestään ja vastaavasti vähentävän tuotantoa epäsuotuisilla alueilla, kuten Suomessa. Lisäksi sen on arvioitu alentavan maidon tuottajahintaa. (Rajaniemi 2008.)

2.5 Maatilayrityksen tulonmuodostus

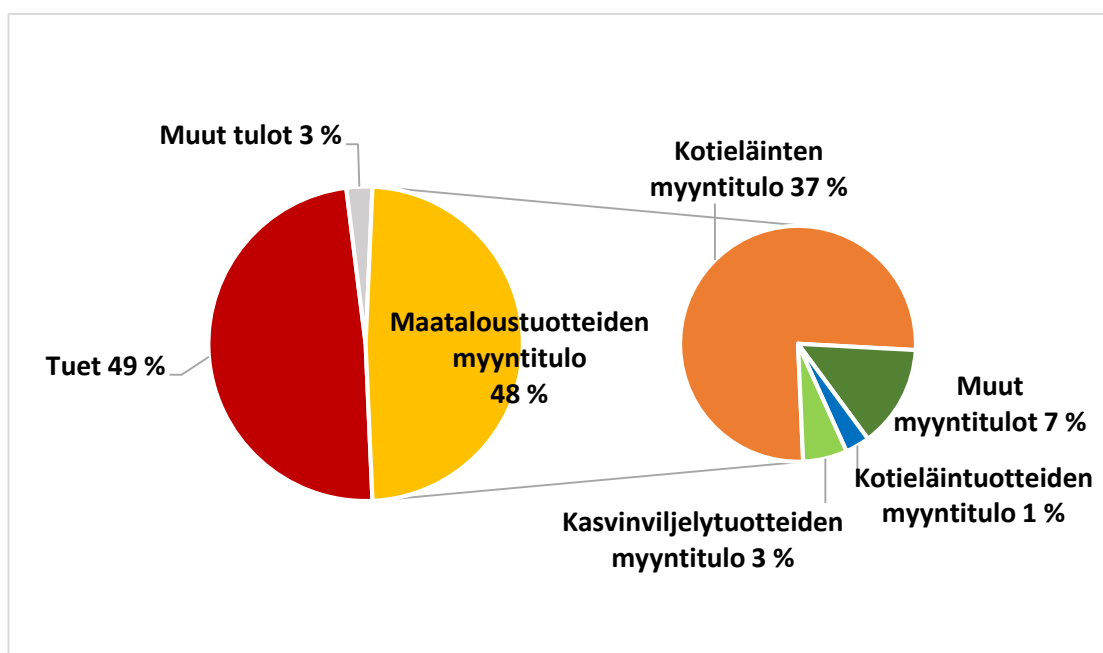
Tilastokeskuksen tuoreimmat tiedot maatilayritysten veronalaisista tuloista, menoista, varoista ja veloista ovat vuodelta 2013. Seuraavassa ei eritellä tietoja tukialueittain, vaan tarkasteltavissa tiedoissa on kaikki Suomen EU-tukialueet yhteensä. Tilastotietojen lypsykarjatalouksien otos on 2 039 tilaa, lihanauta- ym. nautatilojen otos 630 ja sikatalouksien otos 414. Tilastotiedoissa ei kerrota karjakojoja, mutta peltojen ja metsien määrät kerrotaan. Otoksen lypsykarjatiljoilla oli keskimäärin 57,2 ha viljeltyä peltoa, 20,6 ha vuokrattua peltoa ja 65,9 ha metsämaata. Nautakarjatiljoilla viljeltyä peltoa oli keskimäärin 58,6 ha, vuokrattua peltoa 24,7 ha ja metsämaata 67,7 ha. Sikatiljoilla peltoa oli hieman enemmän, viljeltyä peltoa oli keskimäärin 83,8 ha, vuokrattua peltoa 30,7 ha ja metsämaata 53,9 ha. (Tilastokeskus 2016.)

Lypsykarjatalouksien kokonaistuloista yli puolet (55 %) muodostui kotieläintuotteiden (pääasiassa maidon) myyntituloista ja noin kolmannes (32 %) tuista (kuvio 4). Kotieläinten myyntituloista muodostui 6 %, muista myyntituloista (mm. metsä) 3 % ja kasvinviljelytuotteiden myyntituloista 2 %. Nautakarjatalouksien kokonaistuloista lähes puolet (49 %) muodostui tuista (kuvio 5). Kotieläinten myyntitulot muodostivat 37 %, muista myyntituloista nautakarjataloudet saivat 7 % ja kasvinviljelytuotteiden myyntituloista 3 %. Sikatalouksissa kotieläinten myyntitulo muodosti suurimman osan (66 %) kokonaistuloista (kuvio 6). Tukien osuus oli vain noin viidenneksen (22 %), kasvinviljelytuotteiden myyntitulo 6 % ja muut myyntitulot 3 %. (Tilastokeskus 2016.)

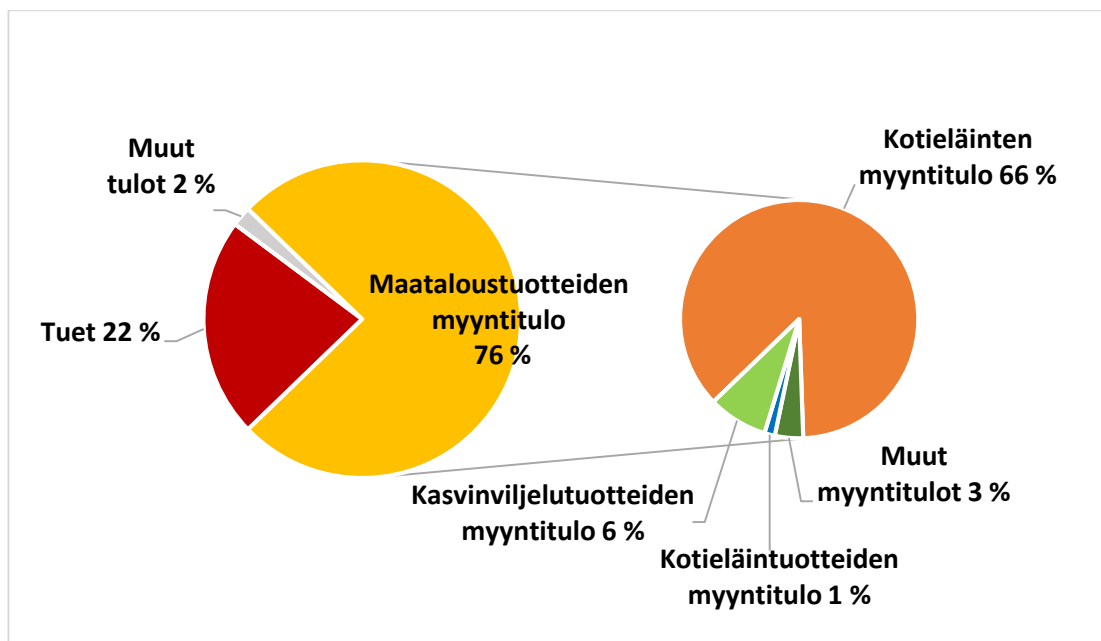
Luonnonvarakeskuksen laatiman maatalouden kokonaislaskennan mukaan maatilojen vuoden 2014 kokonaistuotosta tukien osuus oli keskimäärin noin kolmannes, 34 % (Maa- ja metsätalousministeriö 2016g).

Kuvio 4. Lypsykarjatalouden tulonmuodostus vuonna 2013

Kuvio 5. Nautakarjatalouden tulonmuodostus vuonna 2013

Kuvio 6. Sikatalouden tulonmuodostus vuonna 2013

2.5.1 Maatalouden tuet

Suomi on jaettu kahteen tukialueeseen, Etelä-Suomen AB-tukialueeseen ja Lappeenranta - Tampere - Pori linjan pohjoispuolella sijaitsevaan C-tukialueeseen (Maa- ja metsätalousministeriö 2016h). Maatalousyrittäjillä on mahdollisuus saada EU:n maataloustukirahastosta maksettavaa suoraa tukea (ts. tulotuki), EU:n maaseuturahastosta ja Suomen kansallisista varoista maksettavia maaseudun kehittämissuunnitelman tukia ja Suomen omia kansallisia maataloustukia (Maa- ja metsätalousministeriö 2016a). EU-tukien osuus on viime vuosina ollut noin 70 % maatalouden saamasta kokonaistuesta (Niemi ym. 2014, 14).

EU:n suoriin tukiin kuuluvat hehtaariohtaisesti maksettavat perustuki, viherryttämistuki ja nuoren viljelijän tuki sekä tuotantosidonnainen tukikokonaisuus (Maa- ja metsätalousministeriö 2016a). Perustukea (AB-tukialue 117 €/ha, C-tukialue 101 €/ha) maksetaan hehtaariohtaisesti omistetuille tai vuokratulle peltopinta-alalle (Maa- ja metsätalousministeriö 2016b). Nuoren viljelijän tukea (50 €/ha) maksetaan alle 40-vuotiaille maatalousyrittäjille ja sitä myönnetään enintään viiden vuoden ajalle tilanpidon aloittamisesta (Maa- ja metsätalousministeriö 2016c). Viherryttämistukea (66–74 €/ha) maksetaan, mikäli tuenhakija sitoutuu

viljelyn monipuolistamiseen ja pysyvän nurmen säilyttämiseen. Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa ja Ahvenanmaalla sijaitsevat tilat (pois lukien luomutilat) joutuvat lisäksi sitoutumaan ekologisen alan (vähintään viisi prosenttia peltoalasta kesantoa, palkokasveja tai lyhytkiertoista energiapuuta) pitämiseen saadakseen viherryttämistukea. (Maa- ja metsätalousministeriö 2016d.)

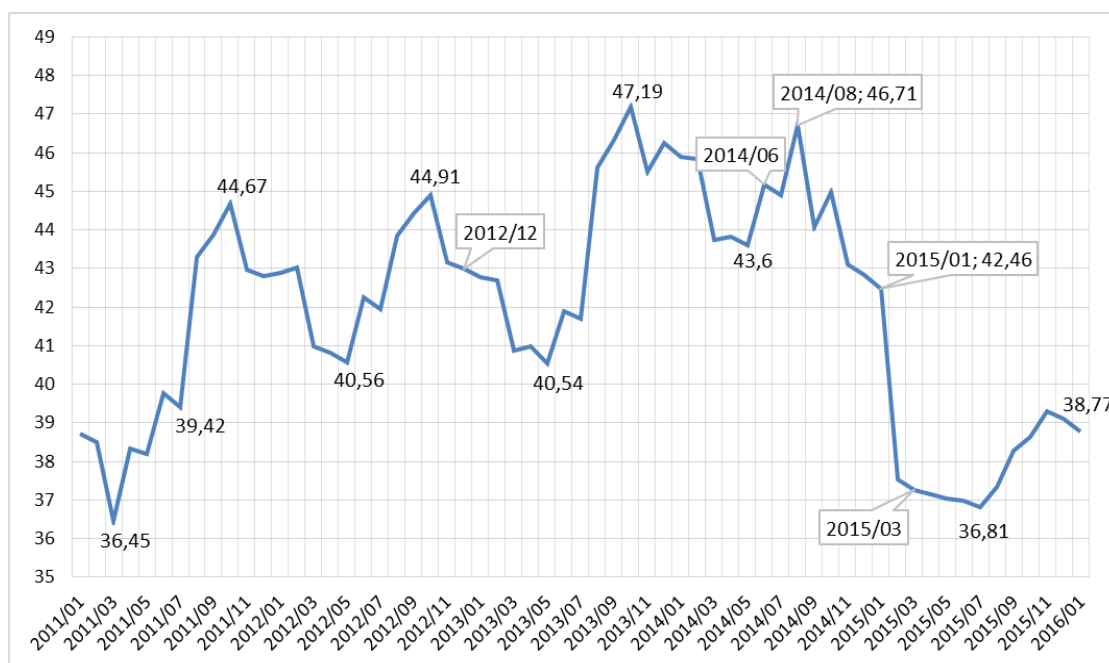
Tuotantosidonnaisia tukimuotoja ovat mm. lypsylehmäpalkkio, nautapalkkio ja peltokasvipalkkio. Lypsylehmäpalkkiota (520–800 €/eläin/tukivuosi) maksetaan vain Etelä-Suomessa (AB-tukialueella) ja nautapalkkiota koko Suomessa (AB- ja C-tukialue). Nautapalkkion määrä riippuu eläintyypistä ja alueesta, mutta esim. C-tukialueella emolehmästä saa 140 €/eläin/tukivuosi ja sonnista 160 €/eläin/tukivuosi. Peltokasvipalkkiota myönnetään koko Suomen alueelle, ja sitä saa mm. valkuaiskasveista (90 €/ha), joihin kuuluvat mm. härkäpapu, peltoherne, rypsi, rapsi, auringonkukka ja öljypellava. (Valtioneuvoston asetus... 137/2015.)

Kansallisen tuen keskeisin tukimuoto on C-tukialueella maksettava pohjoinen tuki. Pohjoista tukea maksetaan maidontuotannolle litraperusteisesti ja eläinyksikköjen määrän perusteella mm. lihanaudoille. Peltoviljelyn perusteella tukea maksetaan pohjoisena hehtaaritukena, yleisenä hehtaaritukena ja nuorten viljelijöiden tukena (pinta-alatuki). (Maa- ja metsätalousministeriö 2016h.) Sika- ja siipikarjatiloiille maksetaan tuotannosta irrotettua tukea tilakohtaisen viitemäärän perusteella koko Suomen alueella (AB- ja C-tukialueet) (Maaseutuvirasto 2016).

Lisäksi maatalousyrittäjän on mahdollista saada EU-osarahoitteisia tukia, joita ovat luonnonhaittakorvaus (LFA), maatalouden ympäristökorvaus, luomukorvaus, eläinten hyvinvointikorvaus, investointituki ja nuoren viljelijän aloitustuki (Maa- ja metsätalousministeriö 2016e). Tässä työssä tuista puhuttaessa tarkoitetaan nimenomaan tulotukia, ei investointitukea tai nuoren viljelijän aloitustukea.

2.5.2 Maidon tuottajahintojen kehitys

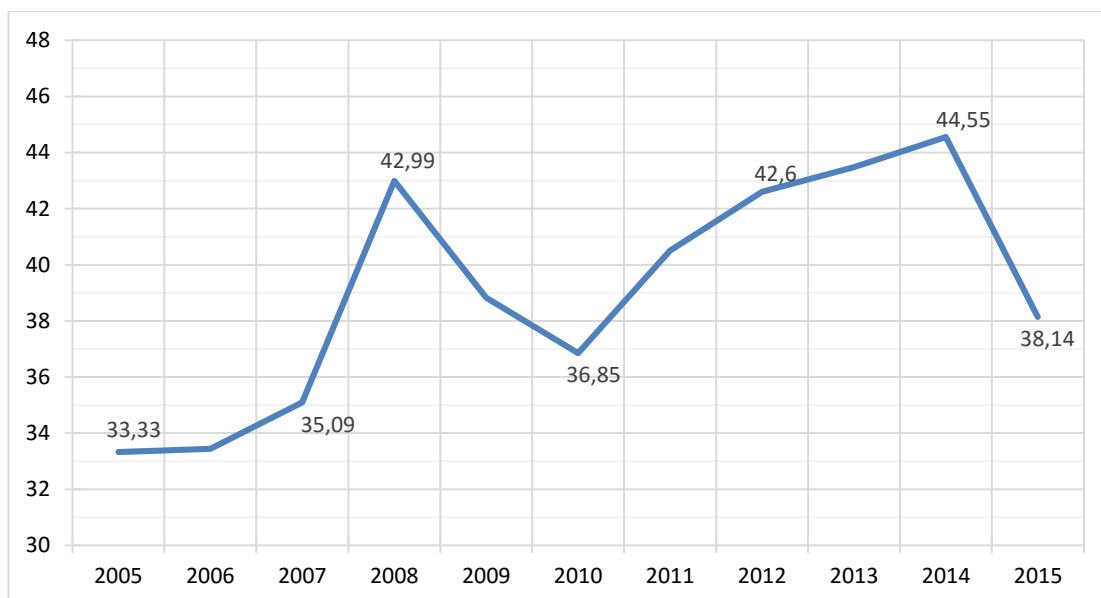
Viimeisen puolentoista vuoden aikana maidon tuottajahinta on laskenut lähes kahdeksalla sentillä (kuvio 7). Viiden vuoden tarkastelujaksolla maidon hinta oli korkeimmillaan lokakuussa 2013, jolloin siitä maksettiin 47,2 senttiä litralta ja alimmillaan maaliskuussa 2011, jolloin litralta sai 36,5 senttiä. Lähes yhtä alhaisissa luvuissa käytiin myös viime kesänä, jolloin maidosta sai 36,8 senttiä litralta (heinäkuu 2015). Sittemmin maidon hinta on hieman kohentunut ja tällä hetkellä maidosta saa 38,8 senttiä litralta. (Luonnonvarakeskus 2016d.)

Kuvio 7. Maidon keskimääräiset tuottajahinnat kuukausittain vuodesta 2011 lähtien (c/litra). *Selostukset päivämäärin: 2012/12 Kilpailuvirasto määräsi Valion lopettamaan maidon alihinnoittelun. 2014/6 Markkinaoikeus määräsi Valiolle 70 milj. sakot. 2014/8 Venäjän tuontikielto alkoi. 2015/01 Halpuuttaminen alkoi. 2015/3 Maitokiintiöt poistuivat.*

Maidon tuottajahinnan vuotuisia keskiarvoja tarkasteltaessa viimeisen kahdenkymmen vuoden ajalta hintaheittelyt ovat paljon loivempia. Vuosien 1995–2007 välisenä aikana maidon tuottajahinnan vuotuinen keskiarvo on pysytellyt 32 ja 35 sentin paikkeilla litralta. Vuoden 2007 jälkeen maidon litrahinta nousi vuoden aikana kahdeksalla sentillä 43 senttiin (kuvio 8). Seuraavat pari vuotta maidon hinta laski ja vuoden 2010 jälkeiset neljä vuotta maidon hinta on ollut selvässä noususuhdanteessa. Vuonna 2014 maidon hinta oli huipussaan, 44,6 senttiä litralta,

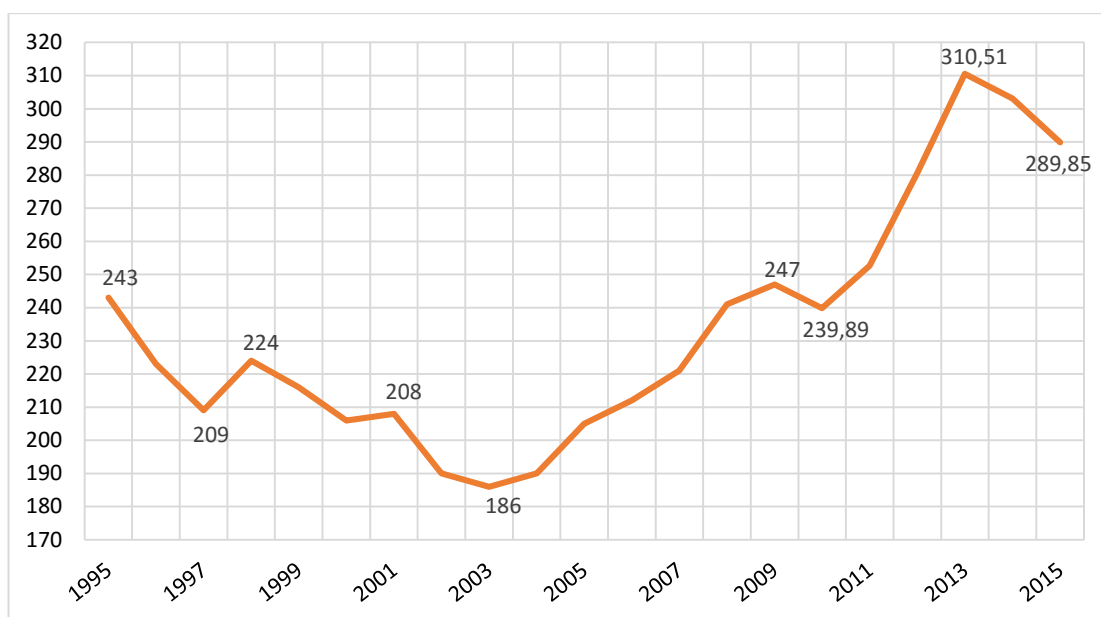
jonka jälkeen tuli raju romahdus ja maidon hinta putosi vuodessa reilulla kuudella sentillä. Vuoden 2015 keskimääräinen maidon tuottajahinta oli 38,1 senttiä litralta. (Luonnonvarakeskus 2016e.)

Kuvio 8. Maidon keskimääräiset tuottajahinnat vuosittain vuodesta 2005 lähtien (c/litra)

2.5.3 Naudanlihan tuottajahintojen kehitys

Tarkasteltaessa vuotuisia naudanlihan tuottajahintoja parinkymmenen vuoden ajalta (kuvio 9) huomaamme, kuinka naudanlihan hinta on ollut vuosien 2003–2013 välillä melkoisessa nousussa. Hinta on tuolla ajanjaksolla noussut 40 %, 186 eurosta reiluun 310 euroon sadalta kilolta. Viimeiset pari vuotta naudanlihan tuottajahinta on ollut hienoisessa laskussa, ja vuonna 2015 sadasta kilosta naudanlihaa sai keskimäärin lähes 290 euroa. Tammikuussa 2016 sonnin lihasta sai sadalta kilolta 329,1 euroa, lehmän lihasta 186,4 €/100 kg, hiehon lihasta 262,7 €/100 kg, mullin lihasta 95,3 €/100 kg ja vasikanlihasta 51,1 €/100 kg. (Luonnonvarakeskus 2016f.)

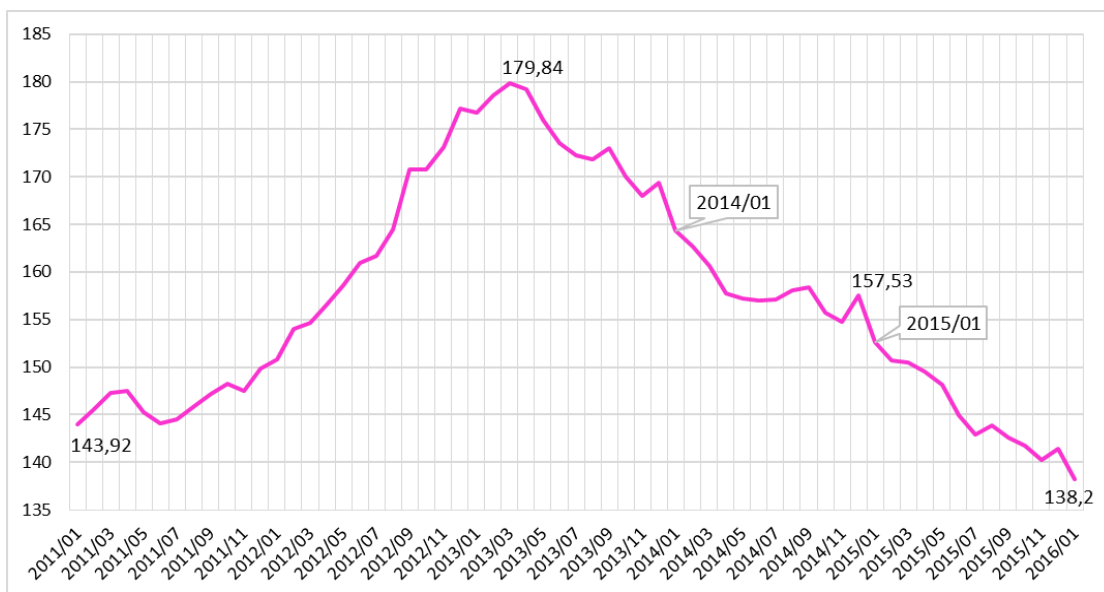

Kuvio 9. Naudanlihan keskimääräiset tuottajahinnat vuosittain vuodesta 1995 lähtien (€/100 kg)

2.5.4 Sianlihan tuottajahintojen kehitys

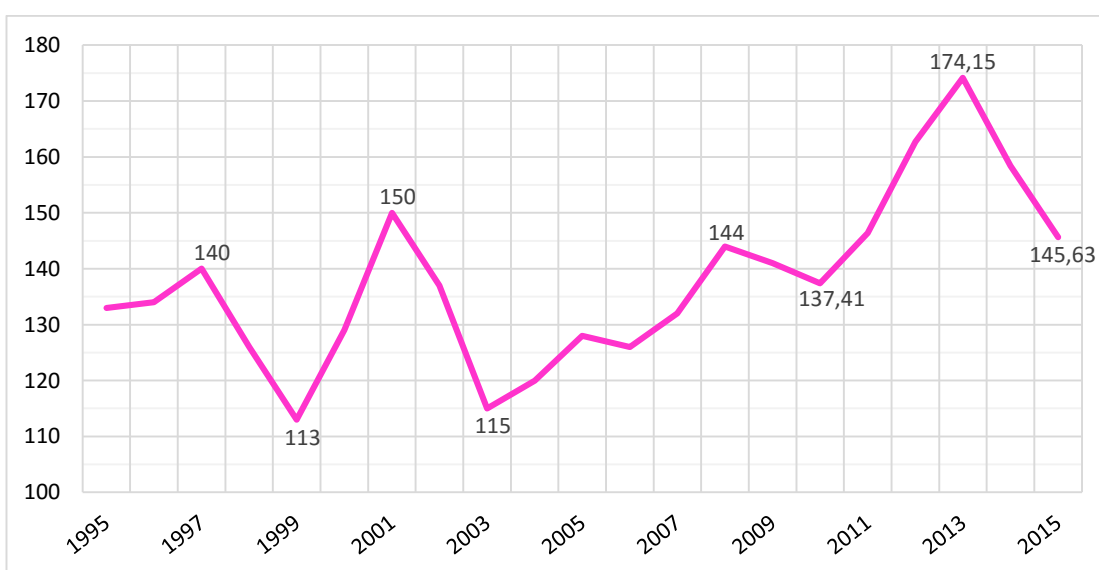
Sianlihan tuottajahinta on ollut lähivuodet kovassa laskussa (kuvio 10). Maaliskuussa 2013 sianlihan keskimääräinen tuottajahinta oli huipussaan, 179,8 euroa sadalta kilolta. Kolmessa vuodessa hinta on pudonnut reilulla 41 eurolla, eli lähes neljänneksen. Viiden vuoden tarkkailuvälillä sianlihan hinta on nyt alimmillaan, 100 kg:sta sianlihaa maksettiin tammikuussa 2016 keskimäärin 138,2 euroa. Luvut ovat olleet yhtä alhaiset viimeksi reilu viisi vuotta sitten. (Luonnonvarakeskus 2016g.)

Kuvio 10. Sianlihan keskimääräiset tuottajahinnat kuukausittain vuodesta 2011 lähtien (€/100 kg). *Selostukset päivämääriin: 2014/01 Venäjän tuontikielto alkoi. 2015/01 Halpuuttaminen alkoi.*

Vuotuisia hintoja tarkasteltaessa (kuvio 11) havaitaan, että sianlihan tuottajahinta on heitellyt aiemminkin. Vuosien 1997–2003 välillä hinta on saannut parin vuoden välein ylös ja alas. Aluksi hinta on pudonnut 140 eurosta 113 euroon, ja parissa vuodessa se on noussut 150 euroon ja jälleen laskenut 115 euroon. Vuodesta 2003 vuoteen 2013 sianlihan tuottajahinta on noussut, minkä jälkeen hinta on jälleen laskenut. (Luonnonvarakeskus 2016f.)

Kuvio 11. Sianlihan keskimääräiset tuottajahinnat vuosittain vuodesta 1995 lähtien (€/100 kg)

Suomen Sikatalousyrittäjät ry:n toiminnanjohtaja Ari Berg (Henkilökohtainen tiedonanto 28.2.2016) luettelee Suomen sikatalouksien ahdinkoon kolme pääsyttä: Kova kansainvälinen kilpailu, Venäjän talouspakotteet ja ”kaupan halpuuttaminen”. Suomalainen tuotanto joutuu kilpailemaan samoilla hinnoilla muiden maiden kanssa, vaikka eläinten hyvinvointiin ja terveyteen on satsattu enemmän. Esimerkkeinä tästä ovat mm. tiukemmat tilavaatimukset, eli eläintä kohden on enemmän tilaa karsinassa ja eläimillä on karsinoissa virikkeitä. Suomalaisilla sioilla saparointia ei ole tarvinnut tyypistää, sillä kun sika voi hyvin ja sillä on tarpeeksi tilaa ja virikkeitä, se ei stressaannu eikä syö toisten saparointia. Lisäksi missään muualla ei ole niin laajaa sikojen terveyden seurantajärjestelmää (Sikava-rekisteri), kuin Suomessa. Tämän ansiosta eläimet ovat terveempiä ja antibiootteja käytetään vähemmän. Antibiootteja käytetään vain täsmälääkityksenä tarpeeseen, ei ennaltaehkäisevänä massalääkityksenä. Tämän lisäksi suomalainen sianliha on salmonellavapaata. (Berg 2016.)

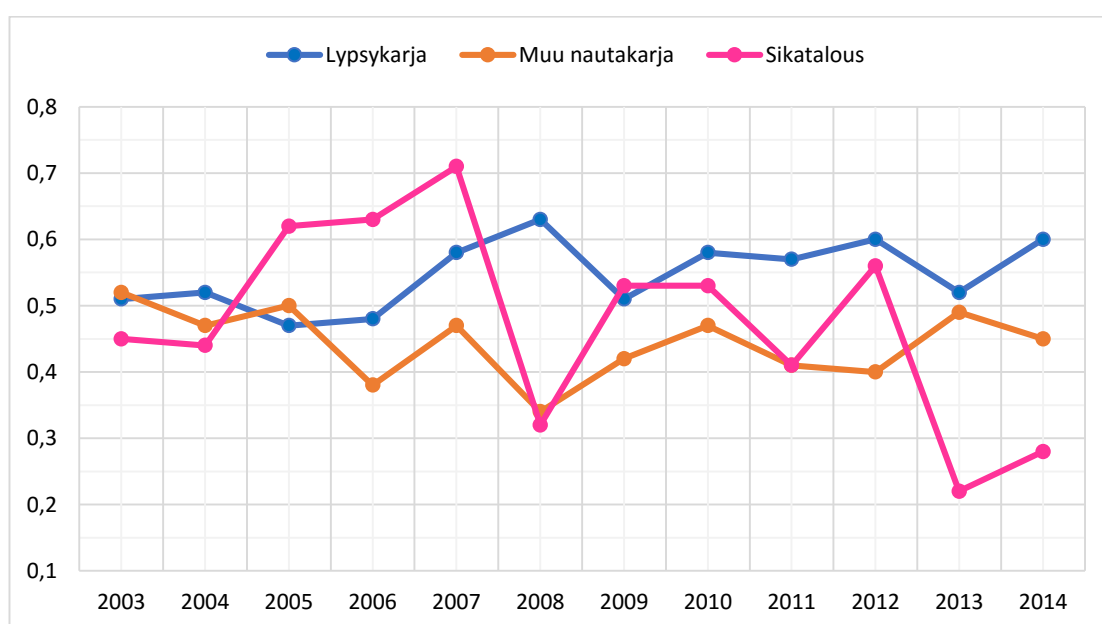
Suomessa yritetään kilpailla laadulla ja eläinten hoidon eettisyydellä, koska hinnalla ei voida kilpailla. Pohjoisen sijainnin vuoksi tuotantokustannukset ovat suuremmat ja mm. tuotantorakennuksiin joudutaan satsaamaan enemmän lämmityksen yms. takia, mutta silti kovan kilpailun vuoksi ei voida nostaa sianlihan tuottajahintaa. Tutkimuksien mukaan suomalaiset kuluttajat kuitenkin arvostavat kotimaisia elintarvikkeita ja laatua, ja Bergin mukaan tilanne voisi olla vielä huonompi, mikäli toimittaisiin EU:n kanssa samoilla säännöillä. Toinen merkittävä asia on Venäjän tuontikielto, joka vaikutti sianlihan tuottajahintoihin merkittävästi, sillä nyt kun Euroopassa on ylituotantoa, hinnat laskevat. Kolmantena tekijänä on sisämarkkinoilla tapahtuva ”kaupan halpuuttaminen” (vähittäiskauppojen hintojen halpuuttamiskampanja), joka on vaikuttanut tuottajahintojen laskuun. (Berg 2016.)

2.5.5 Kannattavuuskertoimet

Kannattavuuskertoimen ollessa yksi (1,0), kokonaistuotto riittää kattamaan kaikki kustannukset (Luonnonvarakeskus 2016h). Tutkittavista tuotantosuunnista lyp-

sykarjatalous on pysytellyt kannattavuuskertoimien (= yrittäjätulo / (yrittäjäperheen palkkavaatimus + oman pääoman korkovaatimus) mukaan kannattavimpana tuotantosuuntana (kuvio 12). Lypsykarjatalouden kannattavuuskerroin on pysytellyt tarkasteluajavälillä 2003–2014 lähes samoissa lukemissa, 0,5–0,6. Nautakarjatalouden kannattavuus on kulkenut lypsykarjataloutta hieman alempana, mutta esimerkiksi vuonna 2013 sen kannattavuuskerroin (0,49) on ollut lypsykarjatalouden (0,52) kanssa lähes samalla tasolla. (Luonnonvarakeskus 2016b.)

Sikatalouden kannattavuuskerroin on vaihdellut enemmän, ja etenkin viimeisten tarkasteluvuosien aikana sen kannattavuuskerroin on laskenut roimasti. Laskua vuosien 2012–2013 välillä on ollut noin 60 %, kun kannattavuuskerroin vuonna 2012 oli 0,56 ja 0,22 vuonna 2013, mikä on koko tarkasteluajavälin alhaisin luku. Parhaimmillaan sikatalouden kannattavuuskerroin on ollut vuonna 2007, jolloin se oli 0,71. Vuoden 2014 kannattavuuskertoimen on ennustettu sikataloudella ja lypsykarjataloudella hieman nousevan ja nautakarjataloudella laskevan. Kannattavuuskertoimien ennakoivat laskelmat vuodelle 2014 ovat sikataloudelle 0,28, nautakarjataloudelle 0,45 ja lypsykarjataloudelle 0,6. (Luonnonvarakeskus 2016b.)

Kuvio 12. Kannattavuuskertoimet tuotantosuunnittain

2.6 Aiemmat tutkimukset aiheesta

Aiheeseen liittyviä tutkimuksia on tehty aiemmin mm. vuonna 2008, jolloin Savonia-ammattikorkeakoulun opiskelija Airi Heikkinen (2008) tutki opinnäytetyössään nuorten viljelijäperheiden jaksamista. Tutkimuksessaan Heikkinen haastateli Kajaanin alueella nuoria viljelijäperheitä, joilla oli nautakarjaa ja alle 10-vuotiaita lapsia.

Riikka Perälä ja Emmi Pietilä (2009) tekivät tutkimusmatkan Lounais-Hämeen ja Varsinais-Suomen nuorten maatilayrittäjien elämään vuodenvaihteessa 2008–2009. Opinnäytetyössään Perälä ja Pietilä tutkivat alle 40-vuotiaiden maatilayrittäjien henkistä hyvinvointia ja johtamista. Haastateltavia oli yhteensä 18, joista kolmanneksella oli kasvinviljelytila ja loput haastateltavat koostuivat sika-, lypsykarja-, siipikarja-, lihakarja- sekä hevostilallisista. Heidän tutkimuksensa tulokset osoittavat nuorten maatilayrittäjien kokevan uupuneisuutta etenkin kausikiireiden aikaan sekä sukupolvenvaihdosten yhteydessä. Suurimmiksi stressinaiheuttajiksi nuoret kokivat EU:n, taloudellisen tilanteen ja Suomen maatalouden tulevaisuuden epävarmuuden.

Lemetyinen ja Toivonen (2004) ovat myös tutkineet nuoria maatilayrittäjiä. Hankkeessaan he tutkivat, kuinka nuoret maatilayrittäjät kokevat työnsä ja elämänsä maaseudulla, nuoret, joille EU ja YMP ovat jo osa yrittäjyyttä. Miksi he ryhtyivät yrittäjiksi, millaista on heidän nykypäivä ja millaisena he näkevät tulevaisuuden? Tutkimuksen kohderyhmänä olivat Etelä-Pohjanmaan ja Pohjois-Karjalan 35-vuotiaat tai sitä nuoremmat maataloussuuntautuneet ja monialaiset maatilayrittäjät. Hankkeen rahoitti maa- ja metsätalousministeriön maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. (Lemetyinen & Toivonen 2004.)

Lemetyisen ja Toivosen tutkimuksessa maatilayrittäjiksi oli ryhdytty yleisimmin sen vuoksi, että siihen oli joko kasvettu tai kasvatettu. Perinteillä ja sukutilan jatkuvuudella sekä tilan kannattavuudella oli myös vaikutusta maatilayrittäjäksi ryhtymiseen. Maatilayrittäjyyden hyvinä puolina nähtiin etenkin itsenäisyys ja työn vaihtelevuus, mutta myös perheeseen liittyviä seikkoja ja maaseutua arvostettiin. Maatilayrittäjyyden huonoina puolina nähtiin mm. työn sitovuus, raskaus ja määrä

sekä sääolosuhteiden määräävyys. Tukipolitiikan muutoksia ja vaikutuksia maatilayrittäjyyteen kritisoitiin myös. Tukipäästösten lyhytjänteisyys haittasi tilan kehittämistä ja tulevaisuuden suunnittelemista, ja tulojen olemista pitkälti poliittisten päätösten takana harmiteltiin. Nuorilla maatilayrittäjillä oli halua jatkaa maatilayrittäjyyttä, sillä he kokivat työn mielekkäänä ja oman tilan tulevaisuus nähtiin valoisana. Myös velat ja muut sitoumukset saivat jatkamaan töitä. Yleisesti suomalaisen maatalouden uskottiin säilyvän jatkossakin. (Lemetyinen & Toivonen 2004.)

3 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyössä selvitetään, kuinka nuoret kotieläintuottajat kokevat maatalousyrittämisen. Mikä saa nuoret ryhtymään maatalousyrittäjiksi näinä päivinä ja millaiseksi he kokevat maataloustyön ja yrittämisen? Onko työ mielekäästä ja minkälaisia haasteita he työssään kohtaavat? Entä onko maatalousyrittäminen taloudellisesti kannattavaa?

Työssä tuodaan julki yksittäisten nuorten maatalousyrittäjien tämänhetkisiä mielipiteitä ja nostetaan mahdolliset epäkohdat ja kehittämiskohteet esille. Työn tavoitteena on saada ihmiset ymmärtämään, minkälaista maatalousyrittäminen oikeasti on ja herättää heissä uusia ajatuksia. Työstä on opiskelijalle itselleen hyötyä siten, että se syventää koulussa opittujen aihepiirien tietämystä ja sitoo opinnoja yhteen. Opiskelija perehtyy työssään maatalouspolitiikkaan ja ajankohtaisiin maataloutta koskeviin ongelmiin ja ilmiöihin, joista on hyötyä työelämään siirtymisessä.

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Aiheen rajaus

Tutkimuskohteena olivat suomalaiset nuoret maatalousyrittäjät. Puhuttaessa nuorista maatalousyrittäjistä, käsite ”nuori” määritellään lähteistä riippuen hyvin eri tavalla. Nuorisolaissa (72/2006 2. §) nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita, MTK:n maaseutunuoriksi (2015) luetaan alle 35-vuotiaat ja Maaseutuvirasto (2015) myöntää ”Nuoren viljelijän aloitustukea” alle 41-vuotiaille viljelijöille. Haastateltavien yläikäraja työssäni oli 30 vuotta.

Tutkimukseen valittujen nuorten maatalousyrittäjien päätuotantosuuntana oli kotieläintuotanto. Syynä tähän valintaan oli se, että kasvinviljelytilalliset ja kotieläin-tilalliset eivät ole keskenään verrattavissa, sillä kotieläimet sitovat yrittäjiä aivan eri lailla. Kotieläintuotantotiloista valitsin tutkittavaksi lypsykarjatilat, muut nautakarjatilat ja sikatilat. Päädyin näihin kotieläintuotantosuuntauksiin etenkin haastateltavien saatavuuden vuoksi, mutta myös sen vuoksi, että nämä ovat kotieläintuotannon kolme päätuotantosuuntaa (ks. kuvio 1, sivu 10).

4.2 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu

Tutkimusmenetelmänä oli laadullinen haastattelu. Tiedonhankinnan menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastattelu eteni tietyn rungon mukaan, mutta tilaa jäi myös vapaammalle keskustelulle ja mielipiteille. Haastatteluteemat olivat keskenään hyvin erilaisia. Lisäksi tutkimuksessa oli myös väittämiä, joissa käytettiin viisiportaista Likert-vastausasteikkoa, vastausvaihtoehdoilla *täysin eri mieltä - jokseenkin eri mieltä - ei samaa eikä eri mieltä - jokseenkin samaa mieltä - täysin samaa mieltä*. Lisänä oli vielä asteikon ulkopuolinen vastausmahdollisuus *”en osaa sanoa”*.

Kokosin haastateltavat harkinnanvaraisella otannalla pääasiassa omien jo olemassa olevien kontaktien kautta. Joistakin potentiaalisista haastateltavista sain

vinkkiä kavereiden tai muiden haastateltavien kautta. Kaikki haastateltavat olivat jollain tapaa ennestään tuttuja minulle. Sovin haastatteluajat maatalousyrittäjien kanssa puhelimitse etukäteen, ja jokainen kysytty suostui haastatteluun. Itse haastattelut toteutin tilallisten kotona kahvipöydän ääressä, navetan toimistossa tai iltalypsyjen ohessa navetalla lantakouruja väistellen. Yhden haastattelun suoritin poikkeuksellisesti puhelinhaastatteluna pitkän välimatkan takia.

Pyrin kirjaamaan haastatteluissa käydyt asiat saman tien paperille ylös. Lisäksi minulla oli tukena Canon EOS70 järjestelmäkameran videotoiminto ja Windows-puhelimen äänityssovellus, jotka nauhoittivat keskusteluja vaihtelevalla menestyksellä talteen mahdollista jälkikäyttöä varten. Haastattelutilanteissa aikaa kului yleensä 2–3 tuntia. Tämän jälkeen kävin vielä joillain tiloilla tutustumassa tilan eläinsuojiin aikataulun sen salliessa. Kaikki haastatellut maatalousyrittäjät olivat miehiä, mutta joissakin tapauksissa puoliset olivat haastattelutilanteessa läsnä ja saattoivat auttaa yrittäjää vastaamisessa. Haastattelut suoritin pääasiassa marraskuun 2015 ja tammikuun 2016 välisenä aikana. Haastatelluista maatalousyrittäjistä kuusi oli Etelä-Karjalan alueelta, kolme Pohjois-Karjalasta ja yksi Varsinais-Suomesta.

4.3 Tutkittavat

Haastatelluista viidellä oli lypsykarjatila, kolmella lihakarjatila ja kahdella sikatila. Tilat olivat hyvin erilaisia niin eläinmäärältään, kuin tilatyypiltään. Lypsykarjaloista yhdellä oli parsinavetta putkilypsyllä ja lopuilla pihatot, joista kahdella oli lypsyasema, yhdellä yhden lypsyrobotin tila ja yhdellä kahden lypsyrobotin tila. Lypsylehmien määrät vaihtelivat 31–120 välillä. Nautakarjatilallisista yhdellä oli lihanautatila, yhdellä vasikoiden myyntiin perustuva emolehmätila ja yhdellä yhdistetty emolehmätila ja sonnien loppukasvattamo. Molemmat sikatilat olivat yhdistelmäsisikaloita. Vain yksi tiloista oli luomutila, ja tällä tilalla sekä eläimet, että pellot olivat luomussa.

Tilojen peltopinta-alat vaihtelivat 45–263 hehtaarin välillä (oma pelto + vuokrapelto). Haastateltujen keskimääräinen peltomäärä oli 114,5 ha. Omaa peltoa

omistettiin keskimäärin 59 ha ja vuokrapeltoa oli keskimäärin 55,5 ha. Lisäksi tiloilla oli vielä sopimusviljelyaloja 5–50 ha. Metsäalat vaihtelivat 9–200 hehtaarin välillä ja keskimääräisesti metsää omistettiin 71 ha, mikä on lähellä maan keskiarvoa 63,6 ha (Mela 2015).

Omistusmuotojakin oli monia, yksityisomistuksia tiloista oli kuudella, maatalousyhtymiä kahdella, joista toinen tila siirtyy vuoden vaihteessa osakeyhtiöksi, ja yhdellä oli osakeyhtiö. Yksi haastateltava ei ollut vielä maatalousyrittäjä, mutta oli täyspäiväisesti perhetilallaan töissä ja vahvasti jäämässä tilalle jatkamaan tulevaisuudessa. Tätä yhtä haastateltua lukuun ottamatta, kaikki haastatellut olivat kotitilansa jatkajia.

Nuorilla yrittäjillä on ollut uskallusta ja intoa lähteä kehittämään tilansa toimintaa. Muutamilla haastatellulla oli ollut yrittäjäksi ryhtyessä vain muutama lypsylehmä tai tilalla ei ollut eläimiä ollenkaan, joten heti alkuun he olivat laajentaneet tilan toimintaa paljon. Yksi haastateltu oli ostanut kokonaisen maatilalan eläimiseen naapurikunnasta ja yksi oli vuokrannut suuremman lypsynavetan kylän toiselta puolelta ja kolminkertaistanut eläinmäärän. Pari muuta nuorta isäntää olivat rakennuttaneet pihaan heti suuret pihatot ja toinen heistä oli kerralla jopa nelinkertaistanut eläinmäärän.

Haastateltujen keski-ikä oli 25,5. Nuorin haastateltu oli 23-vuotias ja vanhin 29-vuotias. Maatalousyrittäjinä he olivat toimineet keskimäärin viisi vuotta, tuoreimmat yrittäjät vuoden ja pisimpään yrittäjinä toimineet, maatalousyhtymillä tilanpidon aloittaneet (ns. portaittaisen sukupolvenvaihdoksen tehneet) 8–11 vuotta. Yrittäjät olivat olleet keskimäärin 21-vuotiaita aloittaessaan tilanpidon. Nuorimpana aloittaneet olivat olleet 18-vuotiaita ja vanhimpana aloittanut 24-vuotias.

Haastatelluista viidellä oli toisen asteen koulutus maatalousalan perustutkinnosta ja kolmella agrologin tutkinto ammattikorkeakoulusta. Kahdella haastatellulla oli vielä alan opinnot kesken. Yhdellä haastatellulla oli maatalousalan perustutkinnon lisäksi maatalouskoneasentajan tutkinto.

Kaikki haastatellut olivat miehiä. Haastatelluista neljä asui tilalla avopuolisonsa kanssa, neljä itsekseen ja kaksi asui avopuolisonsa kanssa tilakeskuksen ulkopuolella. Avopuolisoista kaksi osallistui tilan töihin täyspäiväisesti ja yksi osittain opiskelujen ohessa. Avopuolisoista kolme oli töissä maatilan ulkopuolella tai ulkopuolisiin töihin hakeutumassa. Haastatelluista kahdella oli lapsia.

4.4 Aineiston käsittely ja analyysi

Haastattelutilanteissa nauhoitetut äänitteet litteroin sanasta sanaan, murrevivahteet huomioon ottaen, niiltä osin kuin äänityslaitteet olivat toimineet (ensimmäisissä äänitteissä oli ongelmia). Haastattelumateriaaleja ryhmitellessä käytin teemoittelua. Teemoittelun käyttö oli välttämättömyys, sillä vastaukset olivat rönsyileviä ja haastattelumateriaalia oli todella runsaasti. Aineiston käsittelyn apuna ja kuvioiden tekemisessä käytin Microsoft Excel -taulukkolaskentaohjelmaa. Yhden kuvan tein Microsoft PowerPoint -esitysgraafiikkaohjelmalla.

5 Tulokset ja niiden tulkinta

5.1 Yrittäjyyspäättös

Yli puolet haastatelluista kertoi kasvaneensa maatalousyrittäjiksi ja kiinnostus maataloutta kohtaan oli tullut jo pikkupoikana. Osaa haastateltavista koneet olivat kiinnostaneet lapsuudessa enemmän, nykyään enemmän eläimet tai kokonaisuus. Maatalousyrittäjän työ on koettu kiinnostavaksi ja siinä on ”sitä jotakin”. Yrittäjäksi ryhtymistä kuvattiin myös ”mielenvikaisen hommaksi”, sillä helpommalakin elannon itselle voisi saada. Lisäksi ”oman itsensä herruus” koettiin yhdeksi tärkeäksi syyksi ryhtyä maatalousyrittäjäksi.

Mie oon vedonnu jonkunnäköseen mielenvikaisuuteen, hulluuteen tässä. Haluun. – – Se on niinku varmasti meistä kaikki on lähinnä jollain tavalla kasvettu tähän sisään, niinku ketä niinku tässä tunnen näitä isäntiä ja nuoria emäntiä, ni kaikki ne on jollain tavalla niinku oltu lapsesta asti ja kasvettu siihen, et se on niinku jollain tavalla tullu selväks että: ”Hei, tää

on meijjän juttu!” – – Et ei kukaan selväjärkinen tämmöstä hommaa et ottaa miljoonavelat tähän ja rakentaa navetan ja rupee lypsämään lehmiä tai viljelemään maata ylipäätänsä. Vois tehdä paljon muutakin ja saisi sen paljon helpommallaki sen rahan tulemaan mutta – siin on vaa joku mikä kiehtoo.

No en tiää, kai se on ollu aina, mie oon oikeestaa tienny sen niinku pienestä asti että mie tähä tätä hommaa oon halunnu tehdä, et ei siihen niinku yksittäistä selitystä ole. Että oon kokenu sen kiinnostavaks. Varmaa pienempänä vaikutti nyt nuo koneet ja nyt on taas sitten että kokonaisuuden hallitseminen ja semmonen että itsenäisyys on tässä kummiskii, että saap olla niinku oman ihtesä herra tavallaan, vaikka muut sanelee miten pittää tehdä mutta silti se lopulline, lopulliset päätökset jääpi ihelle tehtäväksi.

Monet haastatelluista epäilivät, että olisiko heistä edes ”tavallisten töiden” tekijöiksi, ja osa ei ollut ikinä edes tehnyt ns. normaalia päivätyötä. Pääasiassa työt, mitä he olivat opiskeluaikana tai opiskelun jälkeen tehneet, olivat koneurakointia tai lomitustöitä, joissa molemmissa on hyvin epäsäännöllinen työaika.

Minkälaista on kaheksasta neljään ees käyvä töissä?

Palkkatöihin oisin huono lähtemään. Ois tietty helpompi, ei tarviis niin paljoo ees ajatella.

Toisille tilan jatkaminen ei ollut itsestäänselvyys. Joillekin ajatus tilan jatkamisesta oli selvä, mutta he eivät olisi halunneet jäädä tilalle niin pian, vaan jatkaa opintoja tai olla muutaman vuoden töissä ulkopuolisella työnantajalla ensin. Heille tuli niin sanottu ”pakkorako”, sillä toiminta tilalla olisi muuten loppunut ja eläimet olisi pitänyt laittaa pois tai tila olisi muuten ajautunut rappiolle.

No en oikeen tiää ku se vaan vähän niinku luisu sitten siihen, ett tota ois sitä jottai muutakkii voinu tehdä tässä välissä mutta – – Sitten tavallaan tämä mahdollisuus olis menny ohi, senpä takia justiisa oli sitten vähä niinku pakkorako siinä mielessä jäähä sitten. Ois voinu jottai muuta tehdä tässä välissä. – – Ei olis tarvinnu yrittäjänä vielä olla, kuitenkin paljo vap-paampaa. – – Ja olihan se toisaalta se että, koska tästä ois sitten, sekkii ajatuksena että tästä ois hävinny elukat kokonaan pois, ku tavallaan kotitila, ni se ajatuksena sillee että tää ei olis enää viljelykäytössä, nää tilukset, ni sekkii oli semmone tietty, joka löi takaraivossa tuola että pittää jatkaa. Sit tulee nämä, tunnepuoli siihen mukkaan sitten.

Eräskin haastateltu oli pienenä mummolleen sanonut, että hänestä tulee jääkiekkovalmentaja, ettei tarvitse kiviä keräillä. Kuitenkin ajan kuluessa eteen tuli tilanne, jossa hänen piti päättää, jatkaako hän tilan pitämistä vai lähteekö eläimet

pois. Hän valitsi eläimet, sillä jos kerran olisi katkaissut toiminnan, niin sitä olisi ollut todella vaikea aloittaa alusta.

Kaikille haastatelluille yhteistä oli se, että sisarukset eivät olleet halukkaita jatkaamaan tilalla, joten heidän kanssaan ei ollut tarvetta kiistellä siitä, kuka jatkaisi. Haastatelluista kukaan ei kuitenkaan kokenut, että heitä olisi painostettu tilan jatkajiksi.

Ei sillä nyt sentään, itehän sitä päätetään. Joo kyllähän sitä, eihän sitä ois tarvinnu ku päättää [muihin töihin lähtemisestä], mutta tuli vaan päätetty että jääpi tähän jatkamaan.

Yksi suuren tilan poika myönsi, että ehkä siinä vaiheessa olisi jopa saatettu hie- man painostaakin, mikäli ketään lapsista ei olisi tilanpito alkanut kiinnostaa. Eräs haastatelluista epäili, että luultavasti kaikilla on alitajunnassa jatkuvuuden varmistaminen tilalla. Sukupolvien ketjua ei haluta katkaista, vaikka sitä ei myönnet- täisiinkään.

Meijän isällä on ainanki hyvin tärkeä se vanha siel taustalla et ku se on jo niin pitkä se suku siellä, ja se on mulle ittelleikki myös tärkeä se homma et ku se on niin pitkältä ajalt ollut tota saman suvun hallussa, ni voi vähän niinku ylpeenä kertoo.

Parilla haastatellulla muut maatalousyrittäjät olivat motivoineet ja rohkaisseet ryhtymään yrittäjäksi tai tekemään investointeja. Esimerkiksi työharjoittelupaikkojen yrittäjien motivaatio ja into olivat vaikuttaneet innostavasti ja antaneet motivaatiota ryhtyä itsekin yrittämään.

Mikä tähä niinku on ajanu tähän investoinnin tekoon ja monii muihinki ketä täällä nyt [paikkakunta poistettu] on, ni varmaa tää yhteishenki. Siis sanotaa niinku et, ehkä se että ku meitä on nuoria muitaki siellä, yks on tehny, sit tekee toine, sit tekee kolmas, ni miksei se neljäski, et: ”Jos nuo on tehny, ni miksen miekii tekis?” Neljäs tekee, mieltii se viieskii et: ”Piru tuokii on tehny jo ni, jos nuokii pärjää ni miksen itekkii pärjäis?”, että se ruokkii sitä semmosta uskallusta kautta yrittämistä siihe ehkä. – – Meitä on paljo nuoria täällä ketkä on investoinu. Nuoria isäntiä kenellä on uuet navetat, sanotaa, alle kymmene vuotta vanhat navetat pihassa. – – Joukkohenki on hyvä. Tai, uskalletaa yrittää. Et se toisten uskallus ruokkii sitä omaa uskallusta. – – Et jos et yritä ni et sie voi sillo saahakkaa mitää. On uskallettava yrittää.

Vanhempien tuki ja kannustus olivat myös rohkaisseet tekemään suuria investointeja. Nuorelle yrittäjälle oli annettu tilaa ja luottoa toteuttaa itseään ja tehdä tilasta itselle mieluisa.

Vanhemmat ei oo jarruttanu. Mie oon saanu tästä rakentaa sellasen ku, vaikka, tottakai, sen tehtävähä on vanhempien kritisoija sitä hommaa, että miusta on hyvä että ne kritisoi, ja pysäyttää miut ajattelemaan että onko se järkevää. Nuoruuden innolla ku painetaa satakymmenen lasissa täällä ja intoo on ku ilmapallolla, ni ne vähän jarruttaa sen takia kritisoidamalla et varmasti pohtii sen loppuun asti, sen jonkun tietyn asian jottei tee et ei tää ollukkaan hyvä juttu, vaikka se hyvältä kuulosti, mut senku toteutti, ni ei se ollukkaa hyvä juttu, et pohtii sen varmasti loppuun asti. Mutta on kyllä aina saanu kaiken toteuttaa mitä on halunnu.

5.2 Tuntemuksia maatalousyrittäjyydestä

Tämä aihe käsittelee maatalousyrittäjien tämänhetkisiä tuntemuksia töistä. Millaiseksi he kokivat maatalousyrittäjän työn ja mitkä olivat päällimmäiset ajatukset? Suurin osa haastatelluista kertoi työn olevan pääasiassa mielekästä ja palkitsevaa, vaikka myös fyysisesti ja henkisesti raskasta. Eräs haastatelluista koki eläinten kanssa puuhastelun antoisaksi, sillä eläimet toimivat vähän kuin terapeutteina.

No mielekkääks. Ajoittain raskaaksii, fyysisesti ja henkisesti. Mutta pääosin sitten taas erittäin palkitsevaa. Työ on kuormittavaa ja raskasta ni kyllä se sitten palkitseekin sen eestä että, ainanki ihestä tuntuu siltä että ku asiat hoitaa hyvin ja tuota ja niinku tunteella, ni sitten sieltä saapi takasii päiki, et jos se mänöö pielee ni sit se keljuuttaa kahta kauheemmin ja sit jos onnistuu ni tuntuu ihan hyvältä.

No siis täähän on erittäin mielekästähän tää on ja ja, tuota, kyllähän väsyttää välillä, mut sitä vaan jaksaa sitä. – – miekii aamusella ku herrään vaikka väsyttää ni sit tulee se kipinä et ”Jes, nyt pääsee töihin!” –käytännössä. Et kahtomaa sitä ja tätä ja tuota. Et sellane on tullu, joku kipinä siihen, mutta se on niin mielekästä että, ei minnuu v – – ta yhtään herätä seittemältä, et vaikka tekkee aamuseittemästä iltakymmenen ja kerkee nukkumaa kuus tuntii, käyp yöllä täällä vaikka hälytyksellä ja näin, mut ei siltikään, et se on niin mielekästä se homma.

Työ koettiin ajoittain myös hieman masentavaksi. Liian pitkät työpäivät ilman lomaa, jatkuvat vastoinkäymiset ja huono sää heikensivät motivaatiota. Vaikka kuinka väsyttää tai masentaa, niin töihin on silti lähdettävä.

– – tulee välillä semmosia masennuskausia, tai työmotivaatio ihan totaalisesti hukassa että, ei innosta tehdä yhtään ja tulee niitä, – – se on just ku se on todella sitovaa se toiminta, sie et pysty ottamaan siitä niinku etäisyyttä yhtää, et vaikka miten masentaa ja väsyttää ja ei tekis mieli lähteä, mutku se on pakko. – – tommone pitempi työputki jos on takana et ei oo pitänyt vapaata tai lomaa yhtään ni, tai sit joku vastustaa siellä tai tulee niinku jotain niinku tämmöstä epäonnistumista epäonnistumisen jälkeen, jotain, no vastoinkäymisiä jonkunnäkösiä ni tottakai se syöp niinku mielialaa alentaa ja, syksy, vettä sataa, lisätää ne vielä siihen lisäksi ni avot, vähemmästäki motivaatio hukassa sitten.

Etenkin lihapuolella nykyinen taloustilanne vaikutti negatiivisesti monen haastatellun mielialaan ja työmotivaatioon. Stressiä aiheuttivat taloustilanne, tukimaksujen myöhästyminen, jatkuvasti vaikeutuva byrokratia ja pelko sanktioista. Eräällä pidempään yrittäjänä toimineella tilanpitoa aloittaessaan työmotivaatio oli ollut korkeammalla, koska siihen aikaan työ oli ollut vielä kannattavaa. Sittemmin innostus on karissut.

Siinä kohtaa [aloittaessa] oli vielä ainankii kovempikii kiinnostus alaa kohtaan, oha se vieläki mutta, ohan tässä tullu vähän niinku lokaa niskaan ammattikunnalle et se on vähän niinku, ammattimotivaatio hieman laskee tässä tänä aikana ku kaikkee ikävääki tullu siinä sivussa. Tuotantokustannukset nousee ja sitten tuotteesta saatava hinta laskee verran rajusti että tuntu yksityistalouden puolellaki ni se ei niinku enää sillä tavalla niin kannusta. – – Tällä hetkellä kuitenkin tuo taloudellinen puoli kun on aika tiukalla kurimuksella ni se tuottaa jo harmaita hiuksia tai on hieman masentavaakin että niinku, työllä ei ole arvostusta tai siitä ei saa enää juuri palkkaakaan niin ni se.

Eräs haastatelluista näki taloudellisen tilanteen haasteet ja nykyisen markkinatilanteen myös mielenkiintoisena.

Sen takii se onkii mielenkiintosta, ei sentää helppoo oo. Sen takii tää ehkä onkii, ku joka päivä on erilainen, joka vuosi on erilainen, ni sit säät sotkee, virkailijat sotkee, taisiis nää ketkä päättää nää asiat sun muut, sit on viel teurastamo, ni viljelijä on siin välikätenä joka ei pysty vaikuttamaan oikeestaan yhtään mihinkään, muuta ku et jatkaaks se vai eiks se jatka. Et ohan se, jos sitä katottas pelkästään laskimen kanssa, joku konsultti tulis, ni sehän kertoo et joo, lopeta, myy kaikki, saat parhaan tuoton, piste, mut jollain tavalla se ei vaan omas mieles mee niin. Tyhmäähän se saattaa jonkun mielestä olla. Joku siin on, mä en tiää tuleeks se parempi aika mun ikänä, mut joskus se tulee (naurua). Et eihän sitä niinku pysty tietenkää sanomaa.

5.2.1 Maatalousyrittäminen elämäntapana

Haastatelluista yksi piti maatalousyrittämistä elämäntapana ja seitsemän muuta oli jokseenkin samaa mieltä (ks. liite 1). Maatalousyrittäminen nähtiin siis pääpiirteittäin elämäntapana. Yksi kertoi työn olevan elämäntapa hänelle itselleen, mutta totesi sen olevan myös yritystoimintaa. Haastatelluista kaksi oli jokseenkin eri mieltä. Yhden mielestä työ oli samanlaista yritystoimintaa, mitä muukin yritystoiminta. Eräs lihatilallinen ei kokenut työtään elämäntavaksi, tai epäili, ettei siitä ollut vielä tullut elämäntapaa.

Se on elämäntapa mutta myös bisnes.

Sammaa yritystoimintaa se on mitä muutkii. Tehhää hommia niinku muutkii yrittäjät.

Koska ei se täysin oo sitä, että ei se oo täysin et niinku tota elämäntapaa. – – Pääsee talvella lähtemää, lypsykarjatilat on asia eriksee, mutku talvella pääsee tästä niinku irtautummaa aika hyvin sitten. Se ei ole vielä tullut elämäntavaksi, katotaa sitten niinku vaikka viien vuoden tai kymmenen vuoden päästä että mikä on tilanne. – – Mut se että ei tota, jollainhan sitä on elettävä. Et ei niinku, en minä sitä sillä tavalla elämäntapana piä. Välillä se tuntuu että se on mutta toisaalta ku se ei oo.

5.2.2 Työn hyviä puolia

Lähes kaikille haastatelluille suurinta iloa tuottivat onnistumiset. Oman käden jäljen näkeminen, asetettuihin tavoitteisiin pääseminen, hyvä sato ja eläinten hyvinvointi loivat onnistumisen tunteita. Haastatelluista puolet kokivat positiivisena, että saavat olla ”oman itsensä herroja”, vaikka tarkoin asetettuja pykälää onkin noudatettava. Pari haastateltua mainitsi positiiviseksi asiaksi työn vaihtelevuuden ja sen, kuinka yksikään päivä ei ole samanlainen. Yhden mielestä oli mukavinta, kun saa puolison kanssa tehdä yhdessä töitä.

Sit ku onnistuu siin tekemässään hommassa, et näkee sen niinku työn, käden jäljen, tulee hyvä sato tai jotain muuta, ni sillon on et ”jes!”, ja kaikkee tämmöstä. Se on niinku se, et ku sä näät et se vilja on hyvän näköstä, hyvän laatusa siinä, ni se tuo suurint iloo.

Periaatteessa saa olla oman ittesä herra ja niinku vapaa yrittäjä, periaatteessa. On hitoksee hommaa mikä on pakko tehdä, eläinten tai, viranomaisten tai, säitten tai minkä vaan puolesta mutta. Toisaalta on paljo hommaaki mihi saa ite vaikuttaa.

Vaihtelevuus. Vaihtuu se työ niin paljon. Auttaa tosi paljon kaikkeen. Vaikka tässä nyt aina s – na samat v – n rätit puristelee joka h – tin aamu ja ilta ni tuota, sit saattaa olla niin paljon jottain muuta, ja tilanne muuttuu aina. – – Sillo pittää olla tyytyväinen ku v – taa vaa ne samat rätit mitä puristellee.

Onhan se nyt siinä mielessä, tyyliin syksysin ku saa sadon korjattuu ja sitten elukat voi hyvin, siat voi hyvin ja näinpoispäin. Hyvinvointiseikat ja tällaset näinnikkäästi. Ja oha se sitte ku se oma possu on grillissä paistumassa ni oha se nyt ihan hyvä siinä kohtaa, tuntuu ihan mukavalta. Voi ylpeä olla omasta työstään.

Iloa tuottivat myös ne hetket, kun on saatu jotain suurempaa päätökseen, esimerkiksi syksyllä sato korjatuksi:

Keväälläki ku saa kylvöt tehtyy ja kesällä rehut tehtyy ja kaikki tälläne, ku saapi aina jonkun rankan rypistyksen niinku hoijettuu loppuun kunnialla. Tai tällene syksyllä kun saa viimeiset kynnot tehtyy, ja koneet ja kaikki ojennuksessa ja talvi saapi tulla, ni sillo on ihan hyvä fiilis. Talvella saapi sentää vähän huilata, ku tietää sen että nyt on muutama kuukaus tässä aikaa ennenku taas alkaa se sama p – – ens kevväänä, ni sillo on iha hyvä fiilis.

5.2.3 Työn huonoja puolia

Työn huonot puolet ja harmin aiheuttajat vaihtelivat haastateltavien kesken kovin. Harmia haastateltujen keskuudessa aiheuttivat toistuvat vastoinkäymiset, liika työmäärä, liian vähäinen vapaa-aika, jatkuvasti vaikeutuva ja lisääntyvä byrokraatia sekä ylenpalttinen holhoaminen. Yleisesti talousasiat ja nykyinen markkinatilanne tuntuivat aiheuttavan päänvaivaa ja latistavan mieltä.

No joskus motivaatio laskee ku työmäärä kasvaa, eli se on varmaa että. Et jos männään niinku yli ihmisen sietokyvyn työmäärässä ni sittenhän voi tietenkii jo kuvitella et eihän siinä oo mittään järkee.

Sitte on aina niitä, että ku, tullee niitä päiviä että ku ei kestä mikkään, mikkään paikka ei kestä kasassa ja, tuntuu että niinku aamulla ois ollu parempi ko ois jääny sinne peiton alle ni, päivä ois menny paremmin. Se ylleensä semmone päivä tietää sitä rahan mennoo sitte.

Semmone niinko, mikä niinko, jos ajatella talouven kautta ni että ko alaka kuluja tulemaa, ja hallitsemattomia kuluja esimerkiks utaretulehus aalto tai että konneet särky, siinä käypi ahistammaa. – – Investointeih pystyy sanomaa sen verra että jos on isomman luokan investointi, ni sitte ko aletaa olla loppupuolella, ne hallitsemattomat kustannukset että määkkii yli suunnitellun, huomattavasti, ni siinä vaiheessa jos ei ahista ni sitte täytyy sanna että on hyvät hermot.

5.3 Kannattavuus

Haastatellut kommentoivat tilansa kannattavuutta melko ympäröyöreästi. Haastatelluista neljä kertoi maatalousyrittäjyyden olevan kannattavaa tai vähintäänkin tulevansa toimeen sillä. ”*Kyl tää palkan jättää, yrittäjän palkkavaatimus täytyy.*” Yksi haastatelluista kuvaili pilke silmäkulmassa työn olevan kannattavaa harrastustoimintaa. Eräs haastateltu kommentoi, ettei maatalo ole mikään ”kultakaivos” mutta pysyneensä hengissä sillä. Yrittäjäksi vasta ryhtyneet kertoivat ensimmäisten vuosien olevan tiukkaa investointien takia. Monet kertoivat kannattavuuden heikentyneen voimakkaasti, kun maidon hinta on laskenut vuodessa 11 senttiä ja sianlihan hinta on laskenut muutamassa vuodessa kahdesta eurosta alle euroon kilolta. Eräs maidontuottaja kuvaili tilansa tuottaneen hyvin ennen maidon hinnan laskua ja eräs sianlihan tuottajakin kertoi toiminnan olleen vielä kannattavaa ennen Venäjän vastapakotteita.

Haastatellut kertoivat pienenkin hintamuutoksen tuntuvan tilipussissa suuntaan tai toiseen ja yhdenkin sentin olevan merkittävä. Tästä eräs maidontuottaja antoi esimerkin, että jos tilan tavoite on tuottaa 1,2 milj. litraa maitoa vuodessa, yhden sentin hinnanalennus tarkoittaa 80 000–100 000 euron tulonmenetyksiä. Yksi maitotilallinen kertoi menevänsä kannattavuuden rajoilla ja toinen kommentoi tilanteen olevan tällä hetkellä ”plus miinus nolla.” Vaikeutunut tilanne tarkoittaa käytännössä kaikkien investointien pois jäämistä. Kaksi lihatilallista kertoi, ettei työ ole kannattavaa etenkään ilman tukia. Toinen heistä kertoi, että heikko taloustilanne on tuntunut jo yksityistalouden puolellakin.

Haastatellut kokivat, ettei maatalousyrittäjä saa riittävää tuottoa tuotteistaan (maitolitrasta tai lihakilosta). Haastatelluista puolet oli väittämän ”*maatalousyrittäjä saa riittävän tuoton tuotteistaan*” kanssa täysin eri mieltä ja neljä osittain eri mieltä

(ks. liite 1). Yksi haastateltu ei ollut asian kanssa samaa eikä eri mieltä. Hän mietti, että sekään ei ole hyvä, jos saa aina todella hyvää hintaa, koska ihmisille ei kuitenkaan riitä mikään. Hänen mielestä hinnan ei kuitenkaan tarvitsisi alemmas mennä, sillä tällä hinnalla ei ainakaan uutta navettaa rakenneta.

Ei sen ainankaa alemmas tarvii mennä. Tällä hinnalla ei tuu uutta navettaa, tai voip tulla mutta epäilen, et kyllähän se siihen vaikuttaa. Mut sehä on sit ihan turha sen päivän hintaa tuijottaa ku se vaihteloo. Taissit se johtaa siihen et navetta pittää saaha niin halvalla tehtyy et se on sit jo oikeesti halpa. – – En mie sano mittää. Koska sehän sitten taas, vähän niinku, intoo latistaa. Jos saapi hirmu hyvää hintaa aina ni sit siinä käyp semmonen ilmiö että mikään ei oo riittävän hyvin. Siinä tuntuu että siinä jää mut sit höperö tekkee ja sitten, parempi kannattavuus, ottaa vaikka enemmän lainaa ja tekkee isompaa ja isompaa ja enemmän peltoa ja sit se kosahaa se hinta ni ohhoh. Ainankii pistää miettimään joka ainoon tuota.

Eräs toinen haastateltu kertoi tietävänsä nuoria maidontuottajia, joille on käynyt juuri edellä mainitulla tavalla. Oli luotettu liikaa siihen hyvään tuottajahintaan, tehty mittavia investointeja ja nyt tuottajahintojen romahtaessa ajaututtu konkurssiin.

Jotkut hallihteet taloudenpidon, jotkut ei. On yli-investoitu, käytetään vähä huolimattomasti rahaa tämmösessä taloustilanteessa ni, se on jossain vaiheessa pankki tulee vastaan. Laskut tulee joka tapauksessa ja sit ku ne tulee eräpäivät on, oli siulla rahaa siinä vaiheessa tai ei. Tai toivottavasti on rahaa, ni ne on saatava maksettuuki. – – Se on vaa valitettavaa että on ajettu niinku, ja nyt just, ennen kaikkea, maitopuolellaki oli, elettiin pitkää tuommosta niinku todella hyvää, parhaat hinnat oli pari vuotta sitten, 2014. Neljännes raapastiin ykskaks maijjon hinnasta pois, niin, kelle vaan tehtäs se et otetaan neljännesosa palkasta tai tuloista pois ja sanottaa et koeta pärjätä. Ni ketkä on eläny sen mukaan, laskenu investoinnit sen varaa et sen hinta tulee olemaa tämä, on tehty mittavia, on tehty navetat, on ostettu uutta traktoria, noukinvaunua sinne ja laskettu että hinta on tämä ja tääku kestää ni myö selvittää – neljäsosa tippu pois, ”oho, mitäs nyt tehään?” Ei riitä rahat lainanlyhennyksiin, ei riitä lyhennyksiin ja pankki haluaa aina omansa.

Kahden haastatellun mielestä maatalousyrittäjille maksettavat tuottajahinnat on tarkoin laskettu ja tuotteesta maksetaan vain sen verran, että he juuri ja juuri pärjäävät. Ilmoitus hintamuutoksista tulee tekstiviestinä eikä maatalousyrittäjä pysty vaikuttamaan asioihin muuten kuin sillä, että jatkaako toimintaa vai eikö jatka.

Et pystysit ite vaikuttamaan siihen markkinatilanteeseen jollain tavalla, nyt siulle on käytännössä annettu hinta, tuon verran saat maijosta, koeta

selvitä. Ei siinä oo paljoo vaihtoehtoja. Harvalla alalla on määrätty sitä että sie saat tuon verran tuosta tuotteesta, tee tai oo tekemättä. Siis se on, harvalla alalla on määrätty sitä että siulle sanotaan että tuossa on hinta, tuon sie saat siitä piste. Ja rupee tekemää jos kiinnostaa.

Ja sit tietysti, se on osittain vähän se et se tulee tekstiviestinä se, tai puhelimeen se tekstiviesti et, ”näistä markkinatilanteista johtuen laskemme sian hintaa kaks senttiä, ens viikosta lähtien”. Se tulee tekstiviestinä. Se on niinku siin se. – – Et mitäs nyt sit keksitää? – – Siel on legioona noit, ekonomeja laskemas et ku näi ja näi paljo maksetaa, ne saa näi ja näi paljo tukee, ni tän verra voidaa maksaa ni ne viel just pärjää.

Tuottajahintojen lasku oli ajanut maatalousyrittäjät keksimään vaihtoehtoisia keinoja täyttää puuttuvien tulojen aiheuttama lovi liikevaihdossa. Jotkut haastatelluista olivat ottaneet lisätukimuotoja, joku oli harkinnut siirtymistä luomuun, jotkut olivat kilpailuttaneet teurastamoja tai hankkineet vaihtoehtoisia myyntikanavia. Haastatelluista lähes kaikki (8) saivat jostain sivutuloja. Suurimmalle osalle sivutulot tulivat metsästä, mutta muutamat tekivät myös jotain pientä sivutyötä, kuten pienimuotoista urakointia tai lumien aurausta. Muita sivutoimeentuloja olivat kaimkonetyöt, traktorien huolto ja timanttisahaus.

Hintahan on laskenu ihan muutammas vuodes 50 senttiä [sianlihan kilohinta], ni se on tehny aika ison loven jo tohon liikevaihtoon ja sit se täytyy jostain saada se lovi aina kasattua koska tuotantokustannukset kuitenkin jatkaa kasvuaan vaikka viljanhinta oliskin alhaalla. – – Sen takii täytyy keksii aina sit, se siin vähä raskasta onkii ku täytyy keksii ain verukkeita, et miten sä saat niinku jatkettuu sitä hommaa.

Nyt on niinku sanotaan tuolla viljelijöitten keskuudessa, pudotuspeli on käynnissä. Nyt katotaan kenellä riittää säästöt, kenellä riittää metät. – – Se on koko elämä mikä lyyään tähän. Se on aika raakaa.

Päätulema oli, että työstä täytyy saada palkkaa, millä pystyy elämään ja tekemään investointeja.

Työstä pitää saada palkka, et kyl se on, se on kuitenkin et ei kukkaa nyt pyhällä hengellä elä kuitenkaa et, kyl se on niinku se edellytys et pitää työstä jäähä palkka käteen, et millä sie elät sitten ja pystyt investoimaan ja tekemään uusia hankintoja sun muita että. – – (huokaus) Ei kenenkää persnahka kestä tota hyväntekemistä yhteiskunnalle tehä kauheen pitkää.

5.3.1 Tuet arveluttavat

Monet haastatellut haluaisivat luopua tuista kokonaan ja ottaisivat mieluummin tuotteesta, eli maitolitrasta tai lihakilosta, paremman hinnan. Erään haastatellun mielestä osaaminen ja ahkeruus tulisi palkita, ja sen pitäisi ratkaista, ei esimerkiksi pelto- tai eläinmäärän. Eräs haastateltu piti älyttömänä sitä, että varsinkin lihatiloilla toimeen tullakseen peltoalaa täytyi olla kaksinkertainen määrä tilan tarpeeseen nähden. Tilanne on kuitenkin hankala, sillä monet kertoivat, etteivät pärjäisi tällä hetkellä ilman tukia: *”Ei niinku mitään mahdollisuuksia ilman tukia pyörittää jotain kotieläintuotantoa.”* Tukien osuus koko tilan tuotosta vaihteli tuotantosuunnittain merkittävästi. Haastatelluilla maitotiloilla tukien osuus oli noin 25–30 %, sikatiloilla 40–50 %, naudanlihatiloilla 50–70 % ja luomutilalla tuet saattoivat muodostaa jopa 80 % osuuden tilan kokonaistuotosta (luvut perustuvat tilallisten omiin laskelmiin/arvioihin).

Näennäisviljelyä (ts. harrasteviljely, tukiviljely) oltiin jyrkästi vastaan ja monia ihmetytti, että tällainen on ylipäätänsä mahdollistettu. Heitä harmitti myös se, että nämä näennäisviljelijät mustamaalaavat koko maanviljelyn, koska he pitävät kovaa ääntä siitä, kuinka helposti tukia saa. Monet tilat olivat joutuneet turvautumaan sopimuspeltoihin. Niin sanottua ”sopimusviljelyalaa” oli neljällä haastatellulla yli 30 hehtaaria, yhdellä jopa 50 hehtaaria. Monet olivat närkästyneitä näistä pellonomistajista, jotka eivät suostu myymään tai vuokraamaan peltoja, vaan ottavat itse tuet, ja muut maatalousyrittäjät käyvät korjaamassa sadon tai viljelemässä pellot kokonaan.

Sitäkii oon kuullu et jotkut nuoret, alottaavat, tietenkii mitkä viljatiiloja alottaa, semmoset vähä pienemmät ni, niitten tuota puhheestakkii jo seleviää minkä takia ne on ruppeemassa viljatilalliseks ku puhhuu että siitä saapi sen verran tukia tukia tukia tukia, mutta, ethän sie niitten tukien takia siihen yrittäjäks ruppee, tai viljatilalliseks, sie ruppeet tekemää sitä hommaa sie ruppeet täysillä tekemään ja viljaa tuottamaan minkä maasta vaan lähtee!

– – niitähä on paljo semmosii pieniä tiloja, mitkä ihan höpöheinän, luomuhöpöheinän kasvattajia, nehä ottaa ne tuet ja se on siinä. Ne ei tuota mittää, ne ei myö yhtää mittää. Semmone mistä ei lähe p – le yhtää mittää, ei tuota viljaa ei mittää, korjaa vaa tuet. Saattaa olla vaikka ne paperit täytetty h – tin hienosti, mutku ne ei tuota mittää ja korjataa vaa ne tuet.

Tämmösen harrasteviljan viljelijöitten suurin vitsaus, voisko sanoo näin, et siinä, niinku itelläkii on just noita sopimusmaita jo sen takia paljo, elikkä ku ne ois halunnu johonki höpöhöpöheinän viljelyyn, et laita, mie otan mieluummi säilörehun korjuusta, niinku ihan heinäalaks ne että. – – Ni sen takia tuo sopimusalaki on noin iso että, tässois muuten ympärillä todella paljon höpöhöpöheinää ja kaikkee mahollista, kurkipeltoo ja mitä kaikkee ne vaan pystys saamaankaa, et maksimoijaa tuet, minimoijaa panokset.

Kysyessäni maatalousyrittäjiltä, olivatko he sitoutuneet joihinkin erityistukimuotoihin puhtaasti lisätulojen takia, maitotilallisten ja muiden tuottajien välillä oli havaittavissa selviä eroja. Suurin osa maitotilallisista vastasi ottavansa sellaiset tuet, mitä pystyvät kohtuullisella työmäärällä saamaan tai mitkä tulevat melkein jo luonnostaan. Lihatilallisten taloustilanne oli kuitenkin jo sen verran tiukemalla, että he joutuivat ottamaan käytännössä kaikki tuet, mitkä oli mahdollista saada.

Tottakai oon pyrkiny maksimoimaa kaikki tuet mitä vaa niinku, jären kanssa, mutta, en oo ruvennu tämmösee niin sanotusti tukiviljelyyn kuitenkaan.

Me ollaan pyritty optimoimaan se et mahollisimman paljon otetaan kaikkii tukia mitä saahaan. Se muodostaa niin suuren.

Peruseriaatteena kaikki tuethan vois poistaa jos hinta olis oikee, mut nytku hinta on huono, ni ku kaikki on parjannu näit uusii tuki uudistuksii, ni täytyy antaa semmone niinku meriitti niillekki et ne on niinku yrittäny, ne on keksiny sinne kaikkii hölmöi tämmösii kerääjäkasvei ja kaikkee tämmösii mitkä ei niinku myy, ei niil oo oikeestaan mitään muuta hyötty muuta ku et se on lisätuki sulle, ne on niinku, täytyy ajatella sitä kautta et ne on yrittäny edes saada mahollisimman hyvän tukipotin viljelijälle.

Tukimaksatuksien myöhästyminen aiheutti myös harmia. Yhdelle tutkimuksen lypsykarjatilalle vuodenvaihteeseen mennessä vuoden tuista oli tullut vasta 60 % ja yhdelle nautakarjatilalle 70 % tukituloista jäi viime vuonna saamatta. Myöhästyneiden tukitulojen takia jotkut ovat joutuneet ottamaan pankista lisää lainaa selvittääkseen tilan laskuista tai hakemaan siirtoja lainojen lyhennyksiin.

Mut onha se, etenki sitte kun, tämä vuosi, ku sattuu vielä ensimmäiselle vuodelle tämä tukikauden vaihos, EU-ohjelmakauden vaihos, niin kun ei tienny niinkun viikkoo ennen, ennen noitten viimeisten tukien maksuu että maksaako ne mittää vai eikö ne maksa. Että pittääkö mennä pankkii että pystytkö laskuja maksamaan, ni kyllä se niinku aika paljon stressaa semmone. Kyl se niin paljo stressas, se että ku ei tienny aina että onko

laskuihin, että ku alakaa olla silleen että ku, on niinku, perhana ku on 20 000 noita laskuja tuossa ja tilillä ei oo yhtään rahhaa. – – Siis aattele, saat niinku seuraavan vuoden kesäkuussa palkan siitä edellisen vuoden töistä ni, onko siinäkkää niinku yhtää mittää järkee?

Eräs haastateltu näki tukien myös toisaalta luovan turvaa vaikeiden aikojen varalle:

Niinno toisaalta ne tuet on hyvä juttu just, Suomessa ku välillä on näitä sään ääri-ilmiöitä mitkä voip tuhota sadonkii kokonaan, niin luovat silleen turvaa. Saa edes jotain tuloja.

Internetin ja sanomalehtien keskustelupalstoilta on saanut lukea, kuinka maanviljelijöillä on helppoa. He vain nostelevat tukia ja elelevät yhteiskunnan rahoilla. Iltapäivälehdetkin riepottelevat otsikoillaan ”Maataloustuet julki: Katso top-listat maakunnittain ja tuttujen nimien tuet” (Iltasanomat 6.2.2014). Tämän innoittamana päätin kysyä maatalousyrittäjiltä, mitä mieltä he itse tästä ovat väittämän ”EU:lta saa helposti rahaa” -muodossa.

Haastatellut olivat pääasiassa sitä mieltä, että EU:n tukirahojen eteen täytyy tehdä paljon töitä, eikä rahoja helpolla saada. Haastatelluista yksi oli täysin eri mieltä väittämän kanssa ja viisi jokseenkin eri mieltä (ks. liite 1). Kahden mielipide oli neutraali, eli he eivät olleet samaa eivätkä eri mieltä, ja toinen näin vastannut kommentoi sen olevan helppoa rahaa sivutoimisille viljelijöille. Yksi haastatelluista ei osannut tai halunnut sanoa mitään. Vain yksi haastateltu oli väittämän kanssa jokseenkin samaa mieltä. Hän oli sitä mieltä, että ”saahan siltä ku pistää ne paperit kevväisin menemää”. Suurin osa haastatelluista oli periaatteessa koko tukijärjestelmää vastaan, mieluummin he ottaisivat tuotteesta kunnan hinnan ja olisivat ilman tukia.

Pitää olla todella tarkat selvitykset, selostukset, ja täyttää todella tiukat kriteerit ja vaatimukset ennenku sie saat sieltä ylipäättänsä yhtää mitää.

Se on kyllä kova uurastus että mitä sie teet sen rahan eteen.

Joo saap sieltä, sen minkä vaa kerkiää nostamaa, senhän sieltä saapi! – – No ei ne kyllä helpolla tule. Kyllä niitten tukirahojen etteen pitää tehdä työtä. – – Terveellä pohjalla oleva tuotanto saapi helpolla rahhaa, ja tuota, sen kuuluukii saaha sitä. Että muuten se ei kehity. – – Et kyllä siinä on niinku työ tehtävä sen rahan etteen. Sitte ku niitä tukia maksetaan siitä ku tuotteella ei saa hintaa, sillä korjataa sitä markkina-arvo, ni tuota,

siinä kohtaa että. Ei se nyt ihan helpollakkaa tule sitte että. – – Tuet pois ja tuotteelle hinta.

Eräällä haastatellulla oli myös ratkaisu nykyiseen tilanteeseen. Laitetaan tuet kuluttajien haettavaksi!

Yks tuota, mie oon kuullu semmone, tota, tukimuotoha vois olla sellane ko, viljelijältä voitaa byrokraatiaa poistaa silleesä että tuotteella ei sais yhtää sen enempää hintaa ko nytte, mut ne tuet laitetaakii kuluttajan haettavaks. Ku kuluttaja ko ostaa kaupasta, ni se hakkoo tukea leivän ostoon, vaik mitä ostaakaa, lihan ostoon, maijjon ostoon, ni, siinä saapi täyttää niitä papereita sitte ihan ja tuota mieltii että mitä se on.

5.3.2 Metsärahojen käyttö jakaa mielipiteitä

Suhtautuminen metsään ja metsästä saatavien rahojen käyttöön maataloudessa vaihteli haastateltavien keskuudessa paljon. Toisille metsä toi taloudellista tukea ja turvaa, toisille se oli maatilán hengissä pysymisen eíinehto ja toisille se oli kokonaan henkilökohtaista tuloa maatilaa siihen sotkematta. Eräs haastatelluista kertoi, ettei hänen tuntipalkalla metsästä tienaa ja että metsä on enemmän harrastus, jossa ”hermo lepää”. Haastatelluista kolme oli sitä mieltä, että metsä- ja maatala pitäisi pitää erillään:

Sehán miula on perusperiaate et mehástähán mie en rahhaa tähán laita. Ettá mehtárahat tullee niinku olemaan omia rahoja millon hakataan. Ettá lehmät ei miula puuta syö. Maijolla pittää pystyy lyhentämmää velat ja pyörittämmää tää toiminta, et sit siinä on mänty jossain mänty pieleen et jos se ei oo kannattavaa sillä toiminnalla mihin se on suunniteltu. – – Se ei kuulu miun mielestä maidontuotantoon, metsätalous, millään tavalla. Ainoo et vakuutena ne on siellä miula henkilökohtaisella puolella tähán investointiin varten, mutta muuten sieltä en kyllä rahaa mielellään tänne kyllä laita.

Kaksi haastateltua oli sitä mieltä, että metsää ei pitäisi periaatteessa maatalouteen sekoittaa. Tämänhetkinen vaikea taloustilanne oli kuitenkin ajanut yrittäjät ottamaan rahaa myös metsästä.

Tuotaha ei pitäs tuota metsää sinne laittaa, periaatteessa, koska se on irralline. Mutta nyt, – – nyt eletää sitä pudotuspeliäikaa, kenellä riittää varat. Mettää, säästöjä tai jotain muuta millä ne pystyy paikkaamaa tuon

maidonhinnan tiputuksen, tukien maksun viivästymisen, kaikki nää. Lainat pyörii koko aja, laskut tulee koko aja. Mistä saat rahat, nii se on asia eriksee.

Ei tartte käyvä ulkopuolisissa töissä että saapi maataloutta harrastaa mutta toisaalta jos ei olis metsätaloutta ni olis kyllä hiton paljon tukalampi tilanne et ei pystys niinku uudistamaan konekanta tai muuta, pysyy ajan tasalla. Vaikka ei sen niin pitäis mennä ni silti metsätaloudestaki oteetaan rahaa maatalouteen. Et kai se kertoo kannattavuudesta sen et ei se nyt kannata.

Parin muun haastatellun mielestä metsä- ja maatalous kuuluvat maataloilla aikailla yhteen; metsärahaa käytettiin maatalouteen ja päinvastoin.

Se on se metsähä on sivutoimeentulo. Että koska maatalous on päätoimeentulo. – – Eikös se mene melekeen silleen että se, kierrätetään navetan kautta ne mehtärahat mitä tulee. Että, koska ei oo sitä pääommaa, pääommaa tavallaan, niinku reaali-pääomaa, että se pittää ottaa tuolta metästä että saap realisoituu sen pääoman siintä että, pystyt investoimaan sitten. Tai sit pitäs ottaa suoraan pankkilainaa. – – Eihän sieltäkkää isoja summia saa sillä tavalla, mutta se että, aina avittaa. – – Silleen että tuo pihatto nyt tuli mehtärahalla rakennettuu.

Esimerkiks jos maata ostetaan, ni monessa paikkaa maatalouden rahalla sitä mehän ostoo rahotetaan ja sit taas miksei sitten rahoteta maataloutta sillä mehällä. Että kyllä ne niinku yleensä maataloilla aika symbioosissa on.

5.4 Byrokratia tuottaa harmaita hiuksia

Eräs haastatelluista koki byrokratian kaikkein suurimpana henkisesti kuormittavana asiana. Pari muutakin haastateltua koki byrokratian ja jatkuvan holhoamisen suurimpana harmin aiheuttajana. Haastatelluista kaikki olivat sitä mieltä, että byrokratiaa on aivan liikaa ja sitä tulisi karsia. Suurin osa haastatelluista oli ulkoistanut suurimman osan paperitöistä, esimerkiksi ProAgrialle, jolla on vakuutukset. Näin on minimoitu riskien mahdollisuus. Kolme kymmenestä kuitenkin hoiti vielä kaikki paperityöt itse.

Liikaa on kyllä byrokratiaa et se niinku pitäs ihan reilusti saaha karsittuu se, yksinkertastettuu nämä asiat että. Sitten sitä perhanan paperia sitä tulee mappitolkulla vuoressa

Byrokratia on kaikista pahin henkisesti kuormittava juttu, jatkuva kyttääminen ja vahtiminen, ja pelko siitä että onko kaikki ruksit ja rastit oikeissa paikoissa ja kaik hoijettuna just tiettyyn päivämäärään mennessä. Tukihaut ja kaikki nämä. Pellon pientareitten leveydet ja kaikki saakelin systeemit. Pitäis melkeen olla lakimies jokaisella viljelijällä että selviäis näistä jutuista.

Tää ylenpalttinen niinku, holhoominen ja tämmönen niinku harmittaa. – – Just tää että tarkastaja tulee sanomatta, kertomatta, pihalle ja kertoo et nyt tullaan. Sit se löytää, se menee metrimitan kans, millimetrimitan kans, tilois, omis sun tekemissä tiloissas, jotka sä oot niinku pyrkiny pitämään kunnossa ja sit sää saat sieltä jonku järjettömän sanktion ni ei sekää niinku, se ei oo niinku kivaa.

Pari haastateltua kertoi, kuinka heidän täytyy olla monien eri virastojen, muun muassa Maaseutuviraston (Mavi), Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY) ja Elintarviketurvallisuusviraston (Evira), kanssa tekemisissä. Haastatelluille oli tullut se käsitys, että eri tahot eivät keskustele keskenään. Toisen haastatellun avopuolison mielestä varsinkin Mavi pakoilee vastuuta ja syyttelee toisia: ”Maaseutuvirasto laatii ja päättää näist asioista ja on sulkeutunu omaksi pieneksi piiriksi, eikä keskustele ELY-keskuksen kanssa. Sit ne vähä pakoilee vastuuta ja menee seinien sisää keskustelemaa ja syyttää ELY-keskuksia.” Toinen haastatelluista toivoi, että eri tahot voisivat käyttää edes samoja tietoja, ettei tarvitsisi kaikille erikseen samoja tietoja lähetellä.

Kyl tätä alaa niinku syynnätää iha liianki kanssa. Ja monen eri viraston, tai tällasen niinku virkamieskoneiston kautta. Ku on ELY-keskusta, sit on Mavia, sit on Eviraa ja sit ku nää ei vielä ees kunnolla keskenäänkää keskustele.

Sitä vois niinku helpottaa silleen et, eri tahot käyttäis samoi tietoi. Ku ne ei keskustele keskenään. Se niinku on jännää et niinku jokainen pyytää erikseen samoi tietoi. Et ois yks rekisteri tai yks paikka mihin ilmoitettais, ni sit ne sais kaikki sielt. Se helpottas tosi paljon sitä työtä

Eräs haastateltu kommentoi tukijärjestelmän perustuvan herran pelkoon. Inhimillisistä virheistä sakotetaan aivan liian rankalla kädellä.

Mutta sen verra tähä niinko nykysee, koko järjestelmää ni, tämä tuota, koko tukijärjestelmät ja kaikki ni tää perustuu herran pelkoon. Elikkä tuota, jos et hoijja niitä asioita sillee niinko sanotaa ni sitte tuota aina sanktioo ja pelotellaa sillä tarkistajalla.

Tulee aivan älyttömät sanktiot, jos niinku jätät tekemättä. Ajat ylinopeutta, selviit satasen rikesakolla. Unohat, inhimilline erehdys tulee, että unohat ilmottaa elukan siinä seittemässä vuorokauvessa, esimerkiks syntymän, et se on niinku kaheksannen vuorokauvven – kaikki tuet siltä elukalta sinä vuonna, et saa mittää.

Kahden haastatellun mielestä oli hyvä, että maatalojen toimintaa valvotaan, sillä se on ainut keino, millä epäkohtia saadaan pois. Heidän ja monien muidenkin haastateltujen mielestä valvonnat pitäisi kuitenkin kohdistaa etenkin niihin tiloihin, joissa on ilmennyt joitain ongelmia. Eräs haastatelluista näki virheettömien tilojen valvonnat resurssien tuhlausena. Yleinen viesti oli, että jonkinlainen luotto voisi olla.

Byrokratiaa jos ajatellaa tuota, tai politiikkaa ylipäättää tai näitä vaikka valvontoja. Ni niihi ois semmone että, mistä tiloilta justiisa löytyy epäkohtia, ni niitä pitäs valvoo mut jos jossai kohassa niitä ei ole ni, miusta se on resurssien hukkausta jos valvotaa, niiko tavallaa puhasta tillaa että. Ja se on hyvä että valvotaa et, – – se on ainut konsti millä epäkohtia saahaa pois.

Valvojien toimintaakin kritisoitiin. Eräs haastateltu piti järjettömänä sitä, että kaksi tarkastajaa ajaa satojen kilometrien päästä vuokra-autolla tilalle mittaillemaan pelon reunoja koko päiväksi. Tarkastajien ja virkailijoiden ammattitaitokin hieman epäilytti.

Välillä puuttuu kokonaa, minkään näköstä käytännön osaamista ei oo ja ei tiietä suurinpiirtein mikä se maatala on, tuota. Sillo saattaa olla hankalakkii tehä ja päästä yhteisymmärrykseen.

Ja se on mielenkiintosta et se ammattitaidottomuus paistaa läpi sieltä aika voimakkaasti. Et ne joutuu niinku, ne lyö nopeella aikataululla nää tukimuutokset loppuu. Sit ne on ihan ylimalkasii, niis on paljo tulkintoi, sit ne tulkinnat tulee jälkeensä ja sit ne muuttaa kesken kaiken koko aika.

5.5 Suhtautuminen ympäristönsuojeluun

Haastatelluista puolet oli sitä mieltä, että ympäristönsuojeluun ei tarvitse panostaa nykyistä enempää maatalouden osalta Suomessa (ks. liite 1). Haastateltavat olivat sitä mieltä, että olemme tehneet osamme ja nyt olisi aika saada muu maailma mukaan.

Kyl me oma osamme ollaan tehty, et kyl ne muutkin vois välillä tehdä jotain.

Suomessa ei tartte kyllä enää puuttuu, että täällä on niinku niin paljo, niin paljo tehty sen etteen että ensin pittää saaha muu maailma mukkaa siihen että.

Ei. Maatalouven osalta ei. Eikä välttämättä niinku Suomessakaan ehkä, just niinku, – – mieltii että Pietarista tulee monen miljoonan ihmisen nuo likavedet suoraan tonne ja Suomessa vahditaa sitä sen takia että ”Hei, täältä menee teiltä joku paskakikkare tonne järveen”, tai ojjaan ni, että siitä hirveet sanktiot, hirveet suojavyöhykkeet ja. Meneekö täältä nyt jotakii ja tätä ja tuota ja tämmöstä ni. Siinä mielessä, jos on järkiperästä, okeei, hyväksyn, mut jos se menee tuommoseks ylikouhottamiseksi ni, ei todellakaa.

Haastatelluista kolme ei ollut väittämän ”ympäristönsuojeluun tulee panostaa nykyistä enemmän” kanssa samaa eikä eri mieltä. Eräs heistä kommentoi, että toki ympäristönsuojeluun voitaisiin panostaa enemmän, mutta tarvetta ei ole. Haastatelluista kaksi oli kuitenkin osittain sitä mieltä, että lisää voitaisiin vielä tehdä. Toinen heistä oli sitä mieltä että jälkipolville rakennettaessa aina voisi parantaa.

No miksi ei. En tiä tullee se sitä kautta ku ite metästää ja kaikkee et siellä näkkee, sitä kautta tulee, et sitä arvostaa ehkä sitä luontoo, silleesti ku touhuaa luonnon kanssa ja kasvattaa viljaa ja kaikkee tämmöstä ni se on ehkä et, en ossaa sanna.

Ympäristöä kuitenkin arvostetaan ja monille haastatelluille ympäristönsuojelu on itsestäänselvyys. Ympäristön kerrottiin olevan tärkeä osa maataloutta ja luonnosta on pidettävä huolta, jotta pelloilla voidaan viljellä vielä tulevaisuudessakin. Ympäristönsuojelua pidettiin tärkeänä, mutta maalaisjärki ja kohtuus pitäisi olla mukana tässäkin asiassa. Muutamit haastatellut kommentoivat, että pitäisi keskittyä sellaisiin asioihin, jotka vaikuttavat oikeasti. Monista tuntui, että säädökset ovat vieraantuneet käytännöstä ja järkiperäisyys niiden laatimisesta on kadonnut. Muutamilla haastatelluilla ”pilkkujen viilaukset” on alkanut ärsyttää, mikä on johtanut siihen, että pykäliä ei tekisi mieli edes noudattaa.

Niinkun on iät ja ajat varmasti jo ollu että, tietysti luonnosta pitää pitää huolta ja kunnioittaa sitä. Säilytetää se nyt vähintään yhtä hyvässä kunnossa missä se on niinku, ite saatu. Vedet ja maat ja kaikki. Pystytää viljelemää jatkossakii että ei pilata ympäristöö. Mutta, sitten ku on tullu näitä viranomaisten keksimiä ja muita, kaikenmaailman haistapaskan sääntöjä että, pitäs olla paskanpumpauspaikalla asfaltti ja kaikkee

muuta tälläsiä järettömyyksiä, ni ne männee kyllä jo ihan yli hilseen, eikä niitä todellakaan tee mieli noudattaa. Mutta, säännöt on sääntöjä ja, ainanki paperilla pitää yrittää laittaa asiat kuntoon. Nykyää tuntuu että alkaa karata lapasesta vähän noilla nuo jutut ja, vieraantuu täysin käytännöstä tämä heijän pykälä.

Eräs haastatelluista kritisoi ympäristötukikausien lyhyttä ajanjaksoa, joka on 5 vuotta. Hänen mielestä tuo tarkasteluajankohta on aivan liian lyhyt tehdä minkäänlaisia johtopäätöksiä, sillä säädösten vaikutukset ympäristöön näkyvät vasta pitemmällä aikavälillä. Hän kommentoi, että välillä olisi hyvä pysähtyä ja katsoa mitä tapahtuu.

Ois varmaa hyvä välillä kahtoo tuota tarkasteluajankohtaa, niinku vaikka jos ajatellaa ympäristötukikautta, se on viis vuotta, se on aivan liian lyhyt tehdä minkään näkösiä johtopäätöksiä, koska ne toimenpiteet mitä on vaikka edellisellä toimintakauvella tehty, ni ne ei näy ku vuosien päästä ne, mitä sillä on saavutettu tai jääty saavuttamatta. – – Ehkä maatalouteen liittyvän teollisuuden päästöjä on hyvä että karsitaa ja, mutta sitte täällä maatalouspuolella alkaa niinku ravinteiden käyttö ja tämmöne ni, se alkaa olla loppuun karsittu että. Sadot pienenee kohta ja jostai ravinteista, vaikka fosforista tulloo pula ja sitten se käypi näkymää eläimissä ja. Et tuota, välillä ois hyvä ihan pysähtyy ja kahtoo et mitä tapahtuu.

Ilmastonmuutokseen ei oikein otettu kantaa tai siitä ei niin perustettu. Yhden haastatellun mielestä ilmastonmuutos on havaittavissa, sillä kesät ja talvet eivät ole enää entisensä, eikä vanhoihin merkkeihin ole uskomista.

No, ilmastonmuutos on sellane et tuota, en perusta siihen niinku juuri olenkaan koska ihmine on mitannu sata vuotta säätä ja enne on ollu jääkausia ja jääkauden jälkee on ilmeisesti keli lämmenny ku täällä pystyy maata viljelemmää ja sitte taas tosinperin että, en lähtis siihe juurikaa kantaa ottamaa siihen ilmastonmuutoksee.

5.6 Maatalousyrittäjän edunvalvonta

Suurin osa haastatelluista oli maatalousyrittäjien etujärjestö MTK:n jäseniä ja muutamat heistä olivat mukana myös paikallisosastojen toiminnassa. MTK:n toimintaan ei kuitenkaan oltu täysin tyytyväisiä. Jäsenmaksut ovat isoilla tiloilla suuria (eräs haastateltu maksoi 400 euroa vuodessa) ja monet epäilivät, että ovatko he saaneet rahoille mitään vastinetta. Haastatelluista puolet oli tyytymättömiä ja

haastatelluista kolme eivät olleet täysin tyytyväisiä MTK:n toimintaan. Yksi haastatelluista ei kommentoinut asiaa. MTK:n kerrottiin ottavan moneen asiaan kantaa, mutta viedäänkö niitä asioita loppuun asti? MTK yrittää pitää puolia EU:ssa, mutta ei riittävästi. Eräs haastatelluista kuvailikin sitä hiirulaiseksi. MTK:n kerrottiin olevan yksin tehoton.

Kaksi lihatilallista eivät olleet MTK:n jäseniä, koska he kokivat, ettei MTK:lla ole mitään annettavaa heille. Lihatilallisten mielestä MTK ajaa enemmän maidontuottajien puolia, ja eräs lihatilallinen kuvaili sitä peräti maidontuottajien etujärjestöksi. Tunne oli, että esimerkiksi sikatilalliset pääsevät unohtumaan. Tähän uskottiin vaikuttavan etenkin sen, kun maidontuotantotiloja on niin paljon enemmän kuin sikatiloja ja maidontuottajat pitävät enemmän ääntä MTK:n kautta. Eräs haastatelluista mainitsi Suomen Sikayrittäjät ry:n tukevan sikatilallisia MTK:ta enemmän. Tukialueitten välillä nähtiin myös eroja. Pohjois-Suomen puolia pidetään paremmin kuin Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen puolia paremmin kuin Itä-Suomen.

MTK:lle riitti kuitenkin myös ymmärrystä, sillä sen toiminta-alue on laaja. Yksi haastatelluista kertoi MTK:n saaneen paljon hyvää aikaiseksi ja epäili tilanteen olevan paljon huonompi ilman MTK:ta. Sen ansioksi luettiin etenkin tukien puolustus, sillä ilman MTK:ta ne vähäisetkin tukimäärät, mitä viime vuoden puolella maksettiin, olisivat jääneet saamatta.

Ei näitä etuja aja kukkaa enää siellä. Näit maanviljelijän etuja. Et se on käytännössä niinku, keskustaki käänti takkinsa, mikä on ollu perinteisesti, ajanu näitä etuja, ni se tuota. Niitä vaan leikataan ja leikataan että, huononnettaan sitä viljelijän asemaa että. Eikös tuota kohta voi verrata orjan asemaan.

5.7 Uravalinnan epäröinti

Kuunnelllessani muutamien yrittäjien hieman negatiivissävytteisiä puheita, kysyin heiltä, ovatko he katuneet maatalousyrittäjäksi ryhtymistä. Epävarma markkinatilanne, vaikea taloustilanne ja jatkuvasti vaikeutuva byrokratia olivat ajaneet muutamat yrittäjät epäröimään uravalintaansa.

No on joskus tullu siis sanotaan, että oliko tässä mitään järkeä, lähtee. Just tämmönen, viime syksy oli paha ku, rahat on loppu, laskuja tulee, ei oo tukiloista tietoa, just tämmöne, taloustilanteen aiheuttama ylimääräinen paine, ni tuntu vaan että onko tässä mitään järkeä tässä toiminnassa että onks, miks tähän piti loppujen lopuks lähtee ku ois saanu sen rahan paljon helpommalla monesta muustaki että. Ois sentää vapaa-aikaa, tai sanotaan säännöllistä vapaa-aikaa.

No joskus kun lukkoo Maaseudun Tulevaisuutta ja siellä lukkoo taas että kiristettään jottain näitä byrokratian rattaita ja muuta p – – ni sillan välillä tuntuu että ei j – ta. Tai jos tili lähentelee tyhjää ja tulloo h – tinmoisia laskuja ja eräpäivät lähestyy ni sillan kans tuntuu. Tai nyttien ku taas on paskakone hajalla navetassa ja tietää sen että talvella joutuu taas sotkemaan sen paskan kanssa monta tuntii, ni kaikkee tämmöstä ku on, ni sillan tuntuu mutta kyllä näistä sit aina selviää ku suuntaa katseen vaa tarpeeks pitkälle tulevaisuuteen ja ajattelee että kyllä se aurinko joskus vielä paistaa risukasaanki.

Sintääh se tul sen takkii nyt oikeestaan tuota tuliki tää navetta vuokratuu, että jos mennee v – ks ni se ei ainankaa korkeelta puota, ei tule, kaikki mene ihan päin h – tiä. Ei oo kiinni niinku rahhaa sinänsä, pystyy lopettammaa sitte ku näyttää että ei toinna mittää. Jos tekee uuden navetan ni sit on aika h – tin vaikee lopettaa. – – En mie [vaihtais alaa]. Riippuu tietysti mihin tää männöö. Huonompaahan tää on menny tässä viis vuotta oikeestaa tää homma niinku ylleensäkkii. Ei nyt ainankaa s – na tätä vauhtia ni eläkkeelle kehtaa lähtee.

5.8 Työssä jaksaminen

5.8.1 Asiaa lomista ja lomittajista

Maatalousyrittäjillä on mahdollista saada 26 lomapäivää vuodessa, joista kolme päivää voivat olla sunnuntaipäiviä (Mela 2016a). Lisäksi maatalousyrittäjän on mahdollista ostaa tuettuja maksullisia lomiam 120 tuntia per henkilö (Mela 2016b). Haastatelluista puolet oli sitä mieltä, että lomiam on tarpeeksi jaksamisen kannalta, mutta näistä monet käyttivät kaikki ostopäivät myös. Tuettujen maksullisten lomapäivien käyttöä monet suosittelivatkin, sillä ostopäivillä hankittu lomittaja tulee halvemmaksi kuin vakinainen työntekijä. Toinen puoli haastatelluista oli sitä mieltä, että lomiam saisi olla enemmän. Suurin osa haastatelluista oli sitä mieltä, että tilalta on lähdettävä pois lomien ajaksi sillä muuten tilalla tulee tehtyä muita

töitä, huoltotöitä yms. Muutamat kertoivat kuitenkin syyllistyneensä niin sanottuihin ”työlomiin”, eli kiireisimpien peltotöiden aikaan otetaan lomittaja hoitamaan eläimet, jotta itse voi olla pellolla mahdollisimman paljon. Eräs haastateltu kertoi ottavansa vuosilomat aina toukotöiden aikaan ja kertoi ettei ole käynyt kolmeen vuoteen missään lomilla.

Lomat menee töitä tehessä. Kerkee sitte ite pellolla ynnä muualla tekemässä rästityötä. – – Voisha sitä tietysti sen 26 päivääkii olla tekemättä yhtää mitää ja lähtee johokii mutta, sitte ois taas, hommat kasaantus taas ja joutus juoksemaa entistä enemmän ja tekemää yötä myöte senki menetetyin ajan. – – Ei tätä tällästä tahtii varmaan kyllä jaksas niinku eläkepäiviin asti.

Haastatelluista suurin osa oli tyytyväisiä lomittajiinsa. Näistä kahdella oli nimittäin omat vanhemmat lomittajina, ja kolmella heistä oli rengaslomittaja (lomittaja, jolla on lomitettavana vain muutamat samat tilat). Osa haastatelluista oli kuitenkin tyytymättömiä lomituspalveluihin. He kertoivat, että lomat on pidettävä lyhyissä 3–4 päivän erissä, sillä muuten navetalla olisi kaaos odottamassa. Lomilla ei voi täysin rentoutua, eikä lomituspalveluun/lomittajiin voi täysin luottaa.

Eräskin haastatelluista oli aamulla lähdössä juhliin toiselle puolelle Suomea, mutta päätti odotella lomittajan tuloa. Lomittaja ei tullut ja niin jäivät juhlat juhlimatta. Eräs haastateltu kertoi lomittajien saatavuuden olevan huonoa ja etenkin kiireapulaisen saamisen olevan vaikeaa. Hankalana pidettiin myös lomittajien jatkuvaa vaihtumista. Lomittajien ammattitaitoakin kritisoitiin. Perustyöt lomittajilta saattavat vielä sujua, mutta heti jos navetalla tapahtuu jotain normaalista poikkeavaa, ei osata toimia. Eräs haastateltu oli sitä mieltä, että isoille tiloille menee parhaat lomittajat ja muille tiloille tulee kaikki ”suojatyöläiset”. Hänen mielestä lomituspalvelut tulisi maksaa ennemmin rahana että voisi itse palkata kenet tahtoo.

5.8.2 Aikaa harrastuksille

Muutamit haastatellut kertoivat, että heidän oli vaikea erottaa työ- ja vapaa-aikaa. Erityisesti vasta yrittäjäksi alkaneilla haastatelluilla työn ja vapaa-aajan ero ei ollut selkeää ja omille harrastuksille ei jäänyt aikaa.

Työaika ja vapaa-aika, ni se on niinkun hyvin häilyvä se raja siinä että. Et jos oot tässä niinkun, ni onko se työtä vai vappaata että, ku näät ikkunasta tuonne navettaa ja kuitenkin käyt niinkun iltatarkin tekemässä, et tuota, onko se sitten, se on niinkun, mut toisaalta se on elämäntapa sitten taas että. Et siihen pittää vaan asennoituu silleen. Eikä tuo nyt ainankaa toistaseks oo tosissaa muuten haitannu ku sitte että ei kavereita nää sillä tavalla. Mutta, puhelimet ja sosiaalinen media on keksitty. – – Kaikki harrastukset on oikeestaan jääny pois.

Yksityistallouven ja työarki on niin piilevä raja et sitä ei oikein huomaa, että kaikki on niinku sellasta yhtä könttää vaa että.

No vapaa-ajan puute. Mielellään sitä vaikka joskus jotain muuta tekis ku töitä, olis edes vaikka kotona, saatika sitten kävis jossain harrastuksissa tai kavereita kattomassa tai mitä vaan.

Muutamien mielestä ajan riittäminen on vain järjestelykysymys. Kaikki riippuu ajankäytön suunnittelusta. Harrastukset ja vapaa-aika nähtiin tärkeinä jaksamisen kannalta.

Olis aikaa ku ottais aikaa. Se on just se hankala homma. Periaattees tuntuu et sul ei ole aikaa mut sul olis aikaa ku sää vaan tekisit ittelles. Kaks tuntia, torstaisin. Ni kyl se kaks tuntii aina löytyy jostai.

Pitäähän nyt työn vastapainona olla myös harrastuksia, se auttaa jaksamisessa kans ku käy jossain ihmisten ilmoilla.

Parin haastatellun mielestä työt käyvät harrastuksesta:

Sitä paitsi tää pittää ottaa osana harrastustakii tää homma, et kello seih-temän jälkeen jos täällä ollaan ni sit se mennee harrastuksen puolelle jo. (naurua) Sit se on jo harrastusta sen jälkee, pittää ottaa sen kannalta jos ei kerkee työaikana tehdä ni sit se on harrastuksen puolelle.

5.8.3 Huumorin ja kavereiden voima

Kaverit ja hyvä huumorintaju auttavat jaksamaan. Monille haastatelluille toiset samassa tilanteessa olevat maatalousyrittäjänuoret ovat tärkeä tukipilari. Haastateltujen mukaan, maatalousyrittäjyydessä on pidettävä positiivinen mieli ja ne pienetkin positiiviset asiat kaikkien hankaluuksien keskeltä on löydettävä.

Eihä se oo, pieniä asioitaha se on, mut se pitää vaa niinku yrittää löytää ne positiiviset jutut tän kaiken p – n seasta niin sanotusti. Onhan tässä

kaikkee ikävää, vielä tulee paljon ikävämpää, pakko on yrittää tsemputa ittesä ja ajatella positiivisesti, että kaikkee, ei vaivu siihen synkkyyteen.

P – le, ei piä murjottaa. Tässä jos huumori loppuu ni sit on jo aika paha paikka.

Täytyy ain yrittää pitää positiivinen mieli täs hommas, muuten kaatuu omaan niskaan.

Tukiverkon tärkeyttä korostettiin paljon. Nuoret maatalousyrittäjät tuntuivat kuluttavan paljon aikaa puhelimesta kollegoiden kanssa jutustellessa. Kaikilla puhelimen akkukaan ei tuntunut riittävän edes koko päivän ajaksi. ”Handsfreeä” toimi monilla kuulosuojaimet, joiden välissä puhelin tuntui pysyvän hyvin. Muilta maatalousyrittäjiltä saadaan apua tarpeen tullen ja etenkin vertaistukea huonojen aikojen sattuessa.

On tietysti nämä oman kylän muut viljelijät on tiukan paikan tullen apuna. Autetaan puolin ja toisin tarvittaessa. – – Puhelin on hiton tärkeä työkalu, että sillä melkein koko ajanha mie töissäkii ni, se on just tuossa kuulosuojaimien välissä ja rupattelen jonkun kanssa että akku ei ikinä kyllä riitä koko päivää.

Samalla alalla olevat nuoret viljelijät on iso tukiverkosto, merkittävä. Elikkä niitten kaa tehään yhteistyötä, kanssa, niinku meillä on koneitakii yhdessä. – – Ja se tukiverkosto on silleen, että onhan meillä sovittu että jos joku vaikka sairastuu niin pahasti, et joutuu vaikka, esimerkiks käsi menee poikki ja näin, ja apuu tietysti ni kyl myö autetaa toisia sitte. No se on erittäin tärkeä ja jos jollakii on joku iso juttu ja tarvii appuu ni käyvvää porukalla jeesaamassa. Sellane tukiverkosto on tärkeä. Tietenkii voipi spekuloiija muutenkii päivittäin niinku maailman menoa ja ylipäättänsä vähä, jos on jotai ongelmia, ni ekana soitellaa vähä rinki läpi ja kysellää että onko ollu jottai tälläsiä tapauksia.

Paikalliset nuoret on, puhelimella jonkun verran soitellaan aina ja avautetaan tilanteesta ja todetaan että muilla menee yhtä huonosti että. (naurua) Kuulee että hei en oo ainut kuka täällä rypee tällä hetkellä – – Se on, vois sanoo semmone, vapauttavaa, vaikka tiiät et niillä ei oo sen kummempaa mut se et soitat ja tarinoijaa ja nauretaa asialle et soitetaanko karja-auto yhdessä että, tulkaa hakemaa että tää riitti, et lähetään vaikka käymään kaljalla tai jotain vastaavaa, mutta. Et siinä mielessä, et niinku okei, jatketaan hommia ja lopetetaan puhelu ja sit onkii jo ihan toisenlainen fiilis käyvä tekemään. Ei oo yksin tässä hommassa että.

5.9 Tulevaisuuden näkymät

Tulevaisuuden osalta oltiin hyvin epävarmoja. Haastatelluista kaksi oli täysin eri mieltä väittämän ”*maatalouden tulevaisuus näyttää valoisalta*” -kanssa (ks. liite 1). Toinen heistä kuvaili sen näyttävän tällä hetkellä todella synkältä ja oli sitä mieltä että: ”*Tukiakkii leikataa niin pitkää että niitä ei ole enää.*”

Haastatelluista puolet eivät olleet samaa eivätkä eri mieltä väittämän kanssa. Haastatellut kommentoivat, että on niin monta muuttujaa, ettei uskalla sanoa mitään. Tulevaisuuden kuvailtiin olevan ”tietämättömässä tilassa”; toivottiin parasta, mutta pelättiin pahinta. Eräs haastatelluista pohti, että mikäli suomalaisen ruoan arvostus ei nouse, niin onko meillä enää 20 vuoden päästä maanviljelystä ollenkaan?

Mie toivon parasta, mut mie pelkään pahinta. Mie en oikeesti uskalla enää niinku luottaa siihen että tääl on kahenkymmenen vuoden päästä maanviljelystä enää Suomessa. Tai on todella harva. Tai siis sanotaan että voi olla et, jos se ajetaan niin ahtaalle, ni tänne ei enää montaa jää. Jos se tapetaan ihan totaalisesti.

Kolme haastateltua oli väittämän kanssa jokseenkin samaa mieltä, eli he näkivät tulevaisuuden hieman valoisampana. Uskottiin siihen, että ihmisten pitää syödä tulevaisuudessakin.

Jaa no aika harmaaltaha tuo nyt näyttää. – – Kaipa tätä nyt tarvitaan että. – – Oon sitä mieltä että ihmisten pitää syödä jatkossakkii.

Eräs haastatelluista näki tulevaisuuden valoisana etenkin Suomen osalta. Mikäli ilmasto jatkaa lämpenemistään, se saattaa kääntyä Suomelle eduksi, sillä kaikissa osin maailmaa ei voida enää kuivuuden takia viljellä ja Suomessa taas kasvuolosuhteet paranisivat.

Suomen osalta kyllä. Meillä ilimasto saattaa muuttuu suopeempaa, jos ei ilmanvireet muutu ihan radikaalisti, mut ettei tuu kylmä kaus tänne. Ja jos se nyt alakaa tapasa näyttää uuestaan tuolla kuivilla alangoilla ni se saattaa hyvinkii olla meille hyvin suopeeta. Nyttenkii on jo semmosia hellejaksoja sillee että siellä mikkään kasva enää.

Tulevaisuuteen haluttiin uskoa, koska oli investoitu. Toiset taas kommentoivat, että pakko on uskoa parempaan, kun lopettaakaan ei pysty.

Jollain tavalla positiivisen odottavat [fiilikset], sanotaan niinku, vakaat, toiveikkaat. Et sanotaan että jos tää tilanne vaikka vähän parantus tästä ja, ei tässä paljo muu auta ku uskoo siihen. Lopettaakkaa et pysty ni pakko mennä eteenpäin.

Yksi lihantuottaja arveli, että tulevaisuudessa lihansyönti tulee vähentymään ja aletaan panostaa enemmän laatuun ja erikoistuotteisiin.

Tällanen trendi nyt tällä hetkellä todennäköisesti tulee olemaan että, lihansyönti vähän vähentyy mut sitten tällaseen niinku erikoistuotettuun, tai tällaseen spesiaaliin, et ei bulkkia vaan sitä laatua. Et tällasilla erikoistuotteilla olis enemmän kysyntää tulevaisuudessa.

5.9.1 Laajennussuunnitelmat

Haastatelluista yli puolet (7) aikoi laajentaa tilaa tulevaisuudessa (ks. liite 1). ”Pakkoha se on, jos meinaa pärjätä.” Monilla oli jo suunnitelmat valmiina ja muilla vielä haaveina. Yksi ei vielä osannut sanoa puolesta eikä vastaan, vaan hän kertoi kuulosteleavan ja odottavan tilanteen kehittymistä: ”Tässä haistellaan vähän tätä tuulen vireitä”. Kaksi maatalousyrittäjää oli enemmän sen kannalla, etteivät he aio laajentaa toimintaansa. Tämänhetkiset tuottajahinnat ja tuotantokustannukset eivät kannusta laajentamaan toimintaa.

Näillä tuotantokustannuksilla ei, tää ei niinku houkuta lisäinvestointiin jos mie saan sitä vastaavasti takas sitten niinkun tuotteen hinnan kohotuksena tai jonai muuna vastaavana, millä maksetaan se investointi, ni ei se houkuta tekemää. Ja sit se et vielä ei saa minkäänlaista vastinetta investoinnille.

Eräs haastatelluista kertoi, kuinka se ensimmäinen investointi on vasta alkusysäys muille investoinneille. Hän kertoi maatilayrityksen toiminnan olevan taantumassa, ellei siihen investoi ja näin ollen kehittää sen toimintaa.

Varmuutta tulevaisuudesta ei oo mitään ja puhutaan et kuitenkin maksuajat on sen 15–20 vuotta vähintään näillä ja se et ku se ei lopu siihe yhteen investointiin, se on vasta se alotus siinä, et sie pääset alottamaan, sit alkaa tää oravanpyörä pyörimään niin sanotusti, että se on jatkuva,

voisko sanoo että, pieni investointikierre lähtee siitä käyntiin et jos meinaat kehittää sitä toimintaa jatkuvaks ja niinku eteenpäin. Niinku tuolla moni asiantuntija on sanonukki et ”Jos et investoi, niin se on niin sanotusti taantumassa.” Kun sie investoit, sie kehität sitä toimintaa samalla.

5.9.2 Maatilanpitoa aiotaan jatkaa vielä vuoden 2020 jälkeenkin

Haastatelluista kaikki aikoivat jatkaa maatilan pitoa vielä vuoden 2020 jälkeenkin (ks. liite 1). Yhdellä tilalla oli epävarmaa, onko eläimiä vielä tuossa vaiheessa, mutta viljanviljelyä nyt vähintään aiotaan jatkaa.

Vuos kerrallaan kahotaan et todennäkösesti jatkuu vielä pari vuotta ehkä elukanpito. Nyt tulee 2018 vissiin, jos tulee voimaan tuo pitopaikkatiukennus, elikkä sikaa kohti pitäis olla enemmän niinku neliöitä karsinassa, ni se sit on vähän että – – Siin on kaks vaihtoehtoo, joko laajennat sikalan seiniä tai vähennät sikamäärää, mie en oo viel sitä laskenu et miten se vaikuttaa sitten käytännössä. Että jos miun pitäs seiniä laajentaa ni sit siinä kohtaa se vaihtoehto ykkönen, et mie pistän elukat autoon ja se on siinä sitten. – – Se on tuo siirtymäaika 2018:aan, se on tullu se asetus voimaan mutta se nyt, et lykkäännykö vai eikö lykkäänny ni se nyt on siitä kiinni.

Muutammat kommentoivat, että heidän on pakko jatkaa, sillä velkaa on silloin vielä niin paljon.

Koska kuitenkin velkaa on niin paljon siinä vaiheessa vielä että tuota ei oo niinku mahdollisuutta. – – No jos ois velaton tila ni ehottomasti olisin kyllä epävarma sen suhteen että jatkasko.

Ne lopettaa ketkä pystyy, ne jatkaa ketkä ei voi lopettaa. Eli tarkoitan ketkä on investoinu, ketkä ei pysty lopettaa, niinku ite oon siinä jamassa että ei pysty lopettamaan vaikka haluisinki. En nyt tarkota että haluan mutta – – Yksinkertane tosiasia että, ei vaan voi lopettaa. Ei tämmösiä summia velkaa maksa millää muulla ku tuolla mihi se on otettu se velka. Tavan palkkatyöllä mie oon lopun elämäni velkavankeudessa. Niinko on moni muukii. Et jos se kaatuu tää toiminta ni, siinä menee talot, siinä menee, tai no toivottavasti talo jäis, mut siinä menee kaikki.

Kyseltäessä aikomuksia jatkaa maatalousyrittämistä eläkeikään saakka, haastateltavat olivat jo epävarmempia. Monet haastatellut kommentoivat, että pääsevätköhän he edes eläkkeelle asti hengissä, koska eläkeikärajaa nostetaan korkeammalle vuosi vuodelta. Haastatelluista kaksi oli täysin samaa mieltä väittämän ”uskon jatkavani töitä eläkeikään saakka” ja kuusi oli jokseenkin samaa

mieltä (ks. liite 1). Yhden tilanne riippui siitä, miten maatalous muuttuu, mutta hänkin toivoi voivansa jatkaa sinne asti. Yksi sanoi, että ei voi ennustaa ja yksi jätti vastaukseen ”pelivaraa”. Yleinen mielipide oli kuitenkin sen suuntainen, että halutaan jatkaa tilalla töiden tekoa eläkeikään saakka. Haastatelluista yksi oli väittämän kanssa täysin eri mieltä, eli hän ei uskonut jatkavansa eläkeikään saakka ja yksi ei osannut tai halunnut sanoa mitään.

5.10 Arvostus maatalousyrittäjyyttä kohtaan

Maatalousyrittämistä ei koettu tarpeeksi arvostetuksi ammatiksi. Haastatelluista yli puolet (6) oli jokseenkin eri mieltä ja yksi oli täysin eri mieltä väittämän ”*maatalousyrittäminen on tarpeeksi arvostettu ammatti*” -kanssa (ks. liite 1). Kolme haastateltua oli vastauksen kanssa hieman kahden vaiheilla, sillä mielipide asiasta riippuu kovin siitä, keneltä kysytään. Haastatellut kertoivat, että maatalousyrittäjien saatetaan antaa ymmärtää, että heidän työtä arvostetaan ja heitä kannustetaan, mutta sanojen todenperäisyyttä epäiltiin.

Riippuu keneltä kysytään. No omasta mielestä, kyl mie tätä arvostan mutta se että. – – Yleinen mielipie painuu kyl ehkä ennemmi sinne negatiivisen puolelle, ilmapiiri nimenommaan ni. – – Enemmän negatiivissävyinen. Se on häilyvä. Onks se sitten niinku, riippuu päivästä millo kysytää. Välillä joku ku taputtaa selkää ni tuntuu että ilmapiirihä on hyvä mut ylleensä sitä puukkoo sinne selkään laitetaan.

Kyläläisen silmissä ehkä mitä on huastellu ja tälleesä kyllä ne sannoo päin näkköö että arvostaavat työtä ja tälleensä näinnikkäästi mutta sitten taas että onko se sitten vaan pelkkää puhetta, ni sitä en tiää.

Kyl sitä jotkut, nyt alkaa pikkuhiljaa niinku nousemaa siihe. Et sitä aletaan hiukan arvostamaan, mut siellä on edelleen on semmosia että, ”ruoka tulee kaupasta” –periaatteella, ”mihin maanviljelijöitä tarvitaan, ko heijjän ruoka tulee kaupasta”. Tämmösiä ko on nii, ei ne ymmärrä sitä minkä takia täällä ollaan. Kyl siellä niinku on jonkunnäköstä positiivista kuvaa on, tai niinku, herää pikkuhiljaa. – – Ni kyllä siellä niinku semmosta, positiivista palautetta tuli kyllä, et ”jaksamista” ja ”kyl heil on tsemppi takana siellä” ja. Onha siel osa semmosta ihan lässynlässynlässyn –puheluu, että koha nytte mieliks kieliks sanotaa, mut on siellä sit iha oikeesti semmosta aitooki, että niinku ”tsemppiä, ei oo helppoo teilläkää”.

Muutamien haastateltavien kanssa nousi puheenaiheeksi suomalaisen ruoan arvostus tai lähinnä se, kuinka sitä ei osata arvostaa tarpeeksi. Erään haastatellun mukaan kaikki kuluttajat eivät tunnu ymmärtävän, kuinka ainutlaatuisen puhdasta suomalainen ruoka on ja kuinka Suomi on vielä yksi harvoista, monet eläintaudit välttäneistä maista. Epäiltiin että tilanteen muuttuminen vaatisi jonkunnäköisen ”globaalin nälänhädän”.

Se ku tulis joku semmone epidemia, ruuan suhteen, et siellä, no ei sitä nyt toivos et ihmisiä kuolee, mut ennenku ne kuolee, satojatuhansia johonkin tämmöseen ihmeelliseen, globaaliin juttuun. Tulee joku näitä vahvoja, bakteereita, vastustuskykyisiä antibiootille, sitte enneku opitaa se puhtaan kotimaisen ruuan merkitys, mitä tarkoittaa et se on puhasta ruokaa, et siinä ei oo antibioottijäämiä tai muuta vastaavaa, ni se vaatii tommosen yhen sodan tai jonkunnäkösen globaalin nälänhädän. Ei se muuten tuu muuttumaan. Ihmiset ajattelee rahan perään pelkästään. Siellä on niin murto-osa se mikä ajattelee sen että, mitä se nyt on, niin sanotusti että mistä tää on tehty, mitä tää on. Hei tuossa on vieressä puolet halvempi tuote, otetaan se.

5.11 Toimintamallivinkkejä töiden ja paineiden keventämiseen

Haastatellut antoivat toisille maatalousyrittäjille vinkkejä töiden ja paineiden keventämiseen. Jos työt alkavat kasaantua, eikä niiden teko motivoi, tekemättömät työt tulee kirjata paperille ja niitä on vain järjestyksessä alettava tekemään yksitellen läpi. Toinen painotti ennakoivan huollon tärkeyttä ja sitä, että ei jätetä asioita roikkumaan. Kun huomataan jokin puute tai vika, se tulee korjata välittömästi. Pienestä viasta voi ajan kanssa kasvaa suurempi, mikä voi aiheuttaa paljon suurempaa ja kalliimpaa tuhoa. Työt tulee tehdä kerralla kunnolla valmiiksi asti, sillä muuten ne jäävät tekemättä.

– – ku, alkaa stressaamaa, tekemättömiä töitä alkaa kertymää ni, just että kirjaa ne paperille ja ranskalaisilla viivoilla ihan ja rupee tekemää sitä paperilta pois. Ei turhaa niinku käy hyysäämää niitten, teet kolmee neljää asiaa yhtä aikaa ja mikää ei valmistu sen päivän aikana. Okei, teet tuon asian pois, seuraava asia, teet tuon toisen asian pois, ni se on siinä. Ja jatkat seuraavana päivänä.

Ennakoiva huolto on semmone et, ei jätetä roikkumaan asioita, ja yritetään tehdä, jos tehään joku rakennus, tehään kerralla loppuun ja, ei jätetä tosiaan että vaikka listat jääpi uupummaan taikka tuo rakennus jääpi maalatta, että se seuraavana vuotena maalataan, ku sitä ei maalata

kummiskaan sen jälkehen. – – Tehhään kerralla loppuun asti. Ja ei ehkä tehdä sillä tavalla mikä on halpa ja hyvä mutta tehhään melekeen että köyhällä ei oo varaa tehdä huonoilla vehkeillä taikka tälleensä että tehhään niinku semmosia, noh, en ossaa sannoo, halpaa ja hyvää ei oo.

Levon tärkeyttä korostettiin. Silloin kun on helpompaa, levätään ja ollaan tekemättä mitään. Muuten väsyttää itsensä aivan suotta, sillä työt eivät koskaan kuitenkaan tekemällä lopu. Myös jatkuva ”valmiudessa olo” kuluttaa, ei pidä liikaa katsella taivaalle ja miettiä, uskaltaako mennä pellolle esimerkiksi ruiskuttamaan vai ei. On vain luotettava säätiedotukseen ja mentävä, muuten ne työt ei ole vielä talveen mennessäkään tehty. Turhaa ”nysväämistä” myös kritisoitiin, työt tulee tehdä mahdollisimman hyvin mahdollisimman pienellä työmäärällä.

Semmonen turha nysväämine on pahasta. Pienemmil tiloil mä ymmärrän sen jos niil on aikaa kerran se tehdä paremmin. Mahollisimman hyvin mahollisimman pienellä työmäärällä. Et ei kannata kytätä siihen, istuskella siin penkillä ja kattella taivaalle ja mennä sit vasta yöllä ku sää voisit mennä nytkin ja yöllä nukkuu. Nukkuminen on tärkeetä. Se unohtuu helpommi. Ei saa väsyttää itteesä. – – Ku on rauhallisempaa ni sit ottaa rennommin. Ei tartte painaa nyt aamukuudesta yö kahteentoista ja sit taas uuestaan. Se on ihan turhaa. Ei ne työt tekemällä lopu.

Lomien tärkeyttä korostettiin myös. Lomat tulee pitää lomina ja tilalta on osattava lähteä pois. Omalle tilalla iskee helposti tilasokeus, ja pieni etäisyys auttaa näkemään asiat eri tavalla, minkä jälkeen osaa tehdä työtkin ehkä tehokkaammin. Pienet lomapätkät tasaisesti ympäri vuoden antavat enemmän kuin pitkät lomajaksot kerralla.

Se ku on pari päivää poissa ni se lataa ihan toisella tavalla akkuja niinku sit näkee, tai vaikka jo kolmekii päivää on poissa, ni sit näkee ihan eri tavalla asiat ku tulee takas. – – Eli lomat on miusta kyllä niinku elintärkeitä yrittäjälle ja varsinki nuorille, et sit pitää osata lähtee, ei ne lopu ikinä nää työt tästä, oli ihan minkälainen tila tahansa, ei ne koskaa ne työt lopu mut siinä vaa välillä ku ottaa irtioton arjesta ja on vähä aikaa poissa ni sit vähä toisella tavalla saattaa hiffatakki jonkun jutun et tää kanttis tehdä noin tai toi nyt on vähä väärin, jos sen tekiski noin. – – Koska omalle tilalle on aina tilasokee, et se tilasokeus on kaikkein pahin tässä, et jos liikaa jämähtää ni, on sokee niinkun omille asioille mitkä on koko aja eessä mut ei niitä vaan nää, ku on tottunu et tää nyt on näin.

6 Pohdinta

6.1 Teoreettinen tarkastelu

On mielenkiintoista huomata, kuinka yli 10 vuotta sitten Lemetyinen ja Toivonen (2004) ovat havainnoineet tutkimuksessaan lähes samoja asioita. Tuolloin tehdyn tutkimuksen tulokset ovat lähes identtisiä nyt saatuihin tutkimustuloksiin verrattaessa. Jo silloin kritisoitiin tukipäätösten lyhytjänteisyyttä ja tulojen olemista pitkälti poliittisten päätösten takana. Tämä kertoo sen, kuinka tilanne ei ole juurikaan muuttunut reilun kymmenen vuoden aikana.

Molempien tutkimuksessa maatalousyrittäjiksi oli kasvettu. Osa oli ryhtynyt yrittäjäksi olosuhteiden pakosta (esim. vanhempien ikääntyminen). Pakkoa tilan jatkamiselle ei kuitenkaan pääasiassa koettu. Oma halu, tilan kannattavuus ja halettomuus mennä muualle töihin vaikuttivat jatkamispäätökseen. Maatilayrittäjyyden hyvinä puolina nähtiin itsenäisyys ja vapaus (jota tosin eläinten säännöllinen hoitaminen, vuodenaikaan, luonnon- ja sääolosuhteisiin sidotut työt sekä byrokratia rajoittivat), työn vaihtelevuus, työnsä tuloksien näkeminen ja käsillä tekeminen. Nämä asiat nousivat myös haastateltujeni keskuudessa esille. Ajatukset jatkosta olivat samansuuntaisia, työtä jatkettiin työn mielekkyyden vuoksi tai velkojen ja muiden sitoumuksien takia. L&T:n tutkimuksessa jatkamiseen vaikuttivat myös lapset ja sukutilan jatkuvuus. Lapsien tai perheen merkitys ei niin noussut työssäni esille, sillä tutkimuskohteeni oli nuorempi mitä L&T:n tutkimuskohte.

Etenkin taloustilanteessa ja tulevaisuuden näkymissä oli eroja. L&T:n tutkimuksessa työn hyväksi puoleksi koettiin mm. se, että omalla työllään pystyi vaikuttamaan työn taloudelliseen tuottavuuteen. Tätä haastateltuni eivät maininneet. Päinvastoin, koettiin että maatalousyrittäjällä ei ole vaikutusvaltaa taloudelliseen tuottavuuteen, sillä muut määrää hinnan. Tutkimuksessani puolet haastatelluista kokivat vaikean taloustilanteen työn huonona puolena. Tämä ei L&T:n tutkimuksessa noussut huonoksi puoleksi. Heidän tutkimuksessa taloudellinen pärjääminen mainittiin peräti maatilayrittäjänä jatkamisen motiivina.

L&T:n tutkimuksessa yhdenkään mielestä oman tilan tulevaisuus ei näyttänyt huonolta, vaan se nähtiin pääasiassa valoisana. Tutkimuksessani yhdenkään mielestä maatalouden tulevaisuus ei näyttänyt täysin valoisalta, ja haastatelluistani puolet olivat epävarmoja koko tulevaisuuden näkymistä. Kaksi haastateltuani näki tulevaisuuden synkkänä. Tämän kysymyksen osalta tutkimuksissamme oli tosin pieni ero, sillä tutkimuksessani kysyin tulevaisuuden näkymistä laajemmin, koko maatalouden osalta, enkä vain oman tilan näkymistä.

Lisäksi L&T:n tutkimuksessa maatilayrittäjänä olemisen huonoksi puoleksi nuoret olivat maininneet etenkin työn sitovuuden. Tämä ei haastateltujeni keskuudessa noussut ongelmaksi ja huonoksi puoleksi sen mainitsi vain yksi haastatelluista.

6.2 Johtopäätökset

Pinnan alla kuohuu. Päättäjät eivät tiedä, mitä käytännön tasolla tapahtuu ja miten maatiloilla asiat oikeasti ovat. Virkamiesten ja päättäjien ammattitaidottomuus paistaa läpi. Virkamiesportaikot eivät keskustele keskenään. Tukisäädökset julkaistaan hätäisesti ja niitä korjailaan pitkin tukikautta. Ja juuri kun niihin on oppinut, tukikausi vaihtuu ja kaikki alkaa alusta. Maatalousyrittäjältä vaaditaan kaikki selvitykset päivälleen ja ”ruksilleen” oikein, ja mikäli puutteita huomataan, niistä sakotetaan rajusti. Tästä huolimatta virkamiehille sallitaan jopa vuoden viivästys maataloustukimaksujen maksatuksessa ja heille palkka tulee silti joka kuukausi. Suomessa noudatetaan EU-säädöksiä 110-prosenttisesti, kun samaan aikaan muualla EU:ssa asioihin suhtaudutaan rennommin. Mitäpä jos emme pyrkisikään täydellisyyteen, vaan sallisimme vaikka yhden prosentin virhemarginaalin, koska systeemi ei näytä muutenkaan oikein toimivan?

”Vihreä” ajatusmaailma ja Oikeutta Eläimille -järjestö yms. ovat saaneet liikaa jalansijaa. Laadituista päätöksistä ja pykälistä puuttuu järkiperäisyys. Lietteet pitää levittää tiettyyn päivämäärään mennessä, likavesille pitää olla imeytyslaitokset, lietteen lastauspaikalla asfalttipihat yms. ja samaan aikaan mm. Venäjällä likavedet lasketaan suoraan mereen. Ympäristöä arvostetaan ja sitä halutaan vaalia,

mutta liika on liikaa maatalousyrittäjällekin. Asiat täytyisi osata suhteuttaa oikeisiin mittakaavoihin ja miettiä, mitä mitkäkin asiat oikeasti merkitsevät esim. veiensuojelussa? Olisi hyvä pysähtyä hetkeksi ja katsoa mitä ympärillä tapahtuu!

Suomessa on EU:n säädöksiä tiukemmat kansalliset säädökset, joiden vaikutuksesta tuotantokustannukset nousevat entisestään. Samalla Euroopasta tuodaan bulkkieriä halpaa lihaa sellaisilta tiloilta, jotka Suomessa voisivat saada syytteen eläinrääkkäyksestä. Toimittaisiin edes samoilla pelisäännöillä muun EU:n kanssa. Maatalousyrittäjien elämä tehdään vain entistä hankalammaksi ja toiminta yritetään tukahduttaa kokonaan. Senhän pitäisi olla kaikkien etu, että saadaan korkealaatuisia kotimaisia elintarvikkeita. Monet kertovat arvostavan kotimaista ruokaa, mutta ostopäätöstä tehdessä valitaan halvempi ulkomainen. Kaikki pitäisi tehdä halvemmallalla ja halvemmallalla, ja muiden pitäisi saada parempi tuotto. Isot firmat laskevat laskimen kanssa millä maatalousyrittäjä tulee vielä juuri ja juuri toimeen. Ruoka ei saisi maksaa kaupassa mitään ja sitten kateellisina taivastellaan maatalousyrittäjien tukimiljoonia. Miksi suomalaisista maatalousyrittäjistä yritetään maalata rikollisia?

Haastateltujeni silmistä näkyi kuinka he pitävät työstään ja nauttivat puuhastella eläinten kanssa. On todella surullista että maatalousyrittäjät on ajettu niin ahtaalle, että jotkut ovat joutuneet harkitsemaan eläimistä luopumista. Oli raskasta huomata, kuinka muutamien haastateltujen into maataloustyötä kohtaan oli karissut tiukan taloustilanteen tai liiallisen työmäärän takia.

Vaikka työssäni ovat korostuneet pitkälti nykytilanteen negatiiviset puolet, kaikki haastatellut eivät suinkaan olleet yhtä alamaissa. Muutamat haastatellut olivat hyvinkin peruspositiivisia ihmisiä, keitä eivät mitkään murheet ja huolet painaneet. Eräskin haastateltu nautti työnteosta niin paljon, että viihtyi navetalla vähän turhankin hyvin. Olin suorastaan hämmentynyt muutamien haastateltujen positii-visuudesta, sillä lähtökohtana oletin, että työhön suhtauduttaisiin paljon negatiivisemmin. Oletin, että haastatellut olisivat stressaantuneita ja uupuneita työn sitovuuden vuoksi. Alkuellettamukseni oli selvästi väärä. Maatalousyrittäjäksi ryhtyvillä täytyy olla jokin erilainen geeni, mikä ajaa yrittäjäksi. Vai onko se sitä haastateltujen pilke silmäkulmassa mainitsemaa mielenvikaisuutta...?

6.3 Tutkimuksen luotettavuus

Haastateltavat ovat kaikki yksilöitä, ja se miten he asiat kokevat on henkilökohtaista. Haastateltavat kertovat asiat omasta näkökulmastaan, siten miten he asiat näkevät, kokevat tai ovat ymmärtäneet. Näin ollen heidän sanoman luotettavuuteen on mahdotonta ottaa kantaa.

Haastattelututkimuksen luotettavuutta heikentää se, etten voi olla varma, kertoivatko haastatellut asiat minulle rehellisesti, vai pyrkivätkö he kaunistelemaan totuutta. Heikkouksia ei ehkä haluta sanoa ääneen, tai on haluttu uskotella itselle ja muille asioiden olevan paremmin kuin ne ovat. En tiedä, oliko se etu vai haitta että tunsin lähes kaikki haastateltavat entuudestaan. Voi olla että tuntemattomalle he eivät olisi suostuneet avautumaan elämästään tai suostuneet koko haastatteluun.

Haastatteluita tehdessäni huomasin myös, että kaikki eivät ymmärtäneet laitimiani väittämiä samalla tavalla, kuin olin ne ajatellut. Muutamien mielestä väittämät olivat ympäröityjä ja väittämän tarkentamisesta huolimatta, sen saattoi käsittää eri lailla. Sellainenkin virhemahdollisuus on olemassa, että olen saattanut huomaamatta johdatella haastateltavaa kysymysten asettelulla tai lauseita täydentämällä, siihen kuitenkin tietoisesti pyrkimättä.

6.4 Tutkimuksen eettisyys

Kaikki haastattelut suoritettiin anonyymeina. Haastattelut nauhoitettiin ja haastattelutallenteet tulivat vain omaan käyttöön opinnäytetyötä varten. Tutkittavien taustatiedot hajautin tarkoituksella, jottei kukaan lukija pysty yhdistelemään tietoja ja näin ollen arvaamaan haastateltujen henkilöllisyyksiä. Käytin työssäni runsaasti lainauksia haastateltujen puheesta, mutta pyrin karsimaan sellaisia tietoja, mitkä mahdollistaisivat haastatellun tunnistamisen. Tästä samasta syystä en laittanut lainauksien perään myöskään mitään tunnistetietoja.

6.5 Oppimisprosessi ja ammatillisen kasvun ja kehityksen kuvaus

Pitkäksi venynyt opinnäytetyöprosessi opetti minulle henkilökohtaisesti paljon. Opin että teoreettinen taustatyö on tehtävä perusteellisesti ja että käsiteltäviin asioihin tulee syventyä ja perehtyä huolella ennen tositoimiin ryhtymistä. Sitä ei turhaan painoteta, että aihe on rajattava selvästi ja on pidettävä mielessä se, mihin työllä pyritään. Pitää osata suhteuttaa käytössä olevat resurssit, ja ottaa huomioon opinnäytetyöhön vaadittavan laajuuden niin, että työ on realistinen ja toteutettavissa.

Opin myös sen, että vastoin käymisiin on varauduttava. Asiat eivät välttämättä menekään niin, kuin itse on ajatellut niiden menevän. Alkuperäinen aiheeni oli haastatella nuoria maatalousyrittäjiä Itävallasta, Unkarista ja Suomesta. Olin jo etukäteen kysynyt Unkarin ja Itävallan tutuilta halukkuutta osallistua tutkimukseeni, ja he kuulostivat erittäin avulialta, mutta haastatteluhetken koittaessa alkoi ilmaantua hankaluuksia. Yhteistä aikaa tuntui olevan mahdotonta löytää, ja silloin kun sitä olisi ollut, nettiyhteys ei toiminut. Sellainenkin seikka ilmeni, että Unkarista ei olekaan niin helppo löytää nuoria, alle 30-vuotiaita maatalousyrittäjiä, sillä tilakoot ovat Suomeen verrattuna valtavat, eikä kenelläkään ole varaa lunastaa tilaa itsellensä niin nuorena. Kielitaitokin osoittautui ongelmaksi. Englannin kielentaitoisia nuoria oli hyvin haastavaa löytää. Minun olisi tietenkin pitänyt olla napakampi ja sanella heille tarkat päivämäärät mihin mennessä mitään pitää tehdä, mutta en halunnut painostaa.

Pari kuukautta odoteltuani päätin luovuttaa ulkomaanvahvistuksieni suhteen ja keskittyä vain suomalaisiin maatalousyrittäjänuoriin. Lisäsin haastateltavien määrää ja lähdin jatkamaan siltä pohjalta, mihin olin päässyt. Tämä aiheen uudelleenpäivitys olisi pitänyt harkita hieman tarkemmin, sillä haastattelujen loppupuolella, aiheen tarkentuessa huomasin, etteivät alkuperäiseen työhön laaditut kysymykset enää vastanneet kaikilta osin tarkoitustaan. Kiire kuroa menetettyä aikaa takaisin oli kova, ja se kostautui työn loppupuolella.

Haastattelumateriaaleja litteroidessani huomasin monia puutteita työskentelytaivoissani. Jälkeenpäin tapahtuvaa litterointia hankaloittaa huomattavasti se, jos

äänitys on pysähtynyt kesken kaiken tai äänite pätkee. Kaikenlainen taustamelu ja kohina häiritsee sekä etenkin se, jos haastattelija itse puhuu haastateltavan sanojen päälle. Toisten puhetyyli on verkkaisempaa ja pohtivampaa, joten itsellä tulee olla kärsivällisyyttä odottaa ja kuunnella. Opin kantapään kautta sen, että työvälineiden on toimittava, äänityslaitteen tulee olla laadukas ja luotettava ja haastattelutilanteessa tulee itse osata olla hiljaa eikä arvailla toisen sanomisia.

Opinnäytetyön laatiminen oli kuin pikakertaus neljän vuoden agrologiopintoihin. Teoreettiseen osioon tuli syvennettyä nyt jälkeinpäin perusteellisesti ja opin ymmärtämään asioiden syy-seuraus-suhteita. Etenkin EU:n ja Suomen maatalouspolitiikka tulivat tutuksi, mikä on hyväksi tulevaisuuden työllistymistä varten.

6.6 Jatkotutkimusaiheet

Nyt kun suomalaisten nuorten maatalousyrittäjien tuntemuksia on tutkittu monelta kantilta, olisi mielenkiintoista tietää, mitä muiden EU-maiden nuoret ajattelevat samoista asioista. Kokevatko he asiat eri lailla ja mikä siihen voi olla syynä? Haastateltujen keskuudessa nousi monesti kysymys, kuinka nämä asiat tehdään muissa maissa. Kuinka tarkoin säädöksiä noudatetaan muissa EU-maissa ja onko byrokratia yhtä rasittavaa?

Lähteet

- Berg, A. 2016. Toiminnanjohtaja. Suomen Sikatalousyrittäjät ry. Henkilökohtainen tiedonanto 28.2.2016.
- Euroopan komissio. 2015. Maitokiintiöt poistuvat EU:ssa. http://ec.europa.eu/finland/news/press/150326_fi.htm. 4.1.2016.
- Euroopan unioni. 2015. Nuoret viljelijät ja YMP. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto. <http://bookshop.europa.eu/en/young-farmers-and-the-cap-pbKF0214706/?CatalogCategoryID=un8KABstLQ4AAAEjIYcY4e5K>. 13.10.2015.
- European Commission. 2013. The common agricultural policy (CAP) and agriculture in Europe – Frequently asked questions. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-631_en.htm. 18.10.2015.
- Evira. 2015. Ajankohtaisia viennin rajoituksia. <http://www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/tuonti+ja+vienti/vienti+eu+n+ulkopuolelle/vientimaat/venaja++tulliliitto/viennin+rajoitukset/ajankohtaisia+viennin+rajoituksia>. 4.1.2016.
- Fontaine, P. 2014. Valokeilassa Euroopan unionin politiikka. 12 oppituntia Euroopasta. Euroopan komissio. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto. Sivut 11–15. <http://bookshop.europa.eu/fi/12-oppituntia-euroopasta-pbNA0213714/>. 28.2.2016.
- Heikkinen, A. 2008. Nuori viljelijäperhe maalla, miten se jaksaa ja mistä se saa voimansa. Selvitys Kajaanista. Savonia ammattikorkeakoulu. Maa-seutuelinkeinojen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/4505/Heikkinen_Airi.pdf?sequence=1. 18.10.2015.
- Hänninen, N. 2010. Sisä-Savon maitotilojen investointien kartoitus. Opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sivu 24. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/20749/Niina_Hanninen.pdf.pdf?sequence=1. 27.2.2016.
- Kammonen, T. 2013. Maitosota repesi Suomessa: Valion maito maksaa nyt 30 % enemmän. Uusi Suomi. <http://www.uusisuomi.fi/raha/56287-kuinka-paljon-maksaa-maitopurkki>. 25.1.2016.
- Karjalainen, M.-M. 2015. Maitovaltuuskunta. Suomalaisen maidon puolesta. Joensuu: PunaMusta, 52. <http://pellervo.fi/wp-content/uploads/2015/11/maitovaltuuskunta.pdf>. 25.1.2016.
- Kilpailuvirasto Arla-päätöksestä: Valio uhkasi pienmeijereitä. 2014. Kansan uutiset. <http://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/3193859-kilpailuvirasto-arla-paatoksesta-valio-uhkasi-pienmeijereita>. 29.2.2016.
- Kilpailuvirasto vaatii jättisakkoa: Valio yritti pelata Arla Ingmanin ulos. 2012. Uusi Suomi. <http://www.uusisuomi.fi/raha/55971-kilpailuvirasto-vaatii-jattisakkoa-valio-yritti-pelata-arla-ingmanin-ulos>. 25.1.2016.
- KKV, Kilpailu- ja kuluttajavirasto. 2000. Kilpailuvirasto hyväksyi ehdollisena Valion, Osuuskunta Maito-Pirkan, Kainuun Osuusmeijerin ja Aito Maidon välisen yrityskaupan. <http://www.kkv.fi/Ajankohtaista/Tiedotteet/kilpailuvirasto/2000/kilpailuvirasto-hyvaksyi-ehdollisena-valion-osuuskunta-maito-pirkan-kainuun-osuusmeijerin-ja-aito-maidon-valisen-yrityskaupan/>. 25.1.2016.
- KKV, Kilpailu- ja kuluttajavirasto. 2015. Tehtävät. <http://www.kkv.fi/Tietoa-KKVsta/tehtavat/>. 24.1.2016.

- Lehtonen, H. & Pyykkönen, P. 2005. Maatalouden rakennekehitysnäkymät vuoteen 2013. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. Helsinki: MTT Taloustutkimus, 23. <http://www.mtt.fi/mmts/pdf/mmts100.pdf>. 26.2.2016.
- Lehtonen, S. 2015. Valio hakee helpotusta Kivi-maidon myyntiin. Maaseudun Tulevaisuus. <http://www.maaseuduntulevaisuus.fi/maaseutu/valio-hakee-helpotusta-kivi-maidon-myyntiin-1.130378>. 25.1.2016.
- Lemetyinen, T. & Toivonen, T. 2004. Nuoret maatilayrittäjät. Maataloussuuntatuneiden ja monialaisten maatilayrittäjien yrittäjyyspäättös, nykypäivä ja tulevaisuus Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjois-Karjalassa. Seinäjoki: Helsingin yliopisto. <http://www.helsinki.fi/ruralia/julkaisut/pdf/Raportteja1.pdf>. 3.3.2016.
- Luonnonvarakeskus. 2016a. Viljelijöiden lukumäärä yksityishenkilöiden omistamilla tiloilla. Tilastotietokanta. http://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/LUKE_02%20Maatalous_02%20Rakenne_02%20Maatalous-%20ja%20puutarhayritysten%20rakenne/08_Viljelijoiden_lkm_yksityishenk_om_tiloilla.px/?rxid=001bc7da-70f4-47c4-a6c2-c9100d8b50db. 24.2.2016.
- Luonnonvarakeskus. 2016b. Kannattavuuskerroin tuotantosunnittain. MTT Taloustohtori. https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/taloustohtori/kannattavuuskirjanpito/aikasarja/Kannattavuuskerroin_tuotantosunnittain. 1.3.2016.
- Luonnonvarakeskus. 2016c. Maatalous- ja puutarhayritysten rakenne. <http://stat.luke.fi/maatalous-ja-puutarhayritysten-rakenne>. 2.3.2016.
- Luonnonvarakeskus. 2016d. Maidon tuottajahinnat kuukausittain. Tilastotietokanta. http://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/LUKE_02%20Maatalous_06%20Talous_02%20Maataloustuotteiden%20tuottajahinnat/01_Tuottajahinnat_Maito_kk.px/?rxid=786f0450-355f-4a91-af51-6898606f4e0f. 8.3.2016.
- Luonnonvarakeskus. 2016e. Maidon tuottajahinnat vuosittain. Tilastotietokanta. http://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/LUKE_02%20Maatalous_06%20Talous_02%20Maataloustuotteiden%20tuottajahinnat/02_Tuottajahinnat_Maito_v.px/?rxid=786f0450-355f-4a91-af51-6898606f4e0f. 8.3.2016.
- Luonnonvarakeskus. 2016f. Lihan tuottajahinnat vuosittain (e/100 kg). Tilastotietokanta. http://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/LUKE_02%20Maatalous_06%20Talous_02%20Maataloustuotteiden%20tuottajahinnat/04_Tuottajahinnat_Liha_v.px/?rxid=786f0450-355f-4a91-af51-6898606f4e0f. 8.3.2016.
- Luonnonvarakeskus. 2016g. Lihan tuottajahinnat kuukausittain (e/100 kg). Tilastotietokanta. http://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/LUKE_02%20Maatalous_06%20Talous_02%20Maataloustuotteiden%20tuottajahinnat/03_Tuottajahinnat_Liha_kk.px/?rxid=786f0450-355f-4a91-af51-6898606f4e0f. 8.3.2016.
- Luonnonvarakeskus. 2016h. Kannattavuuskerroin. Luke Taloustohtori. <https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/taloustohtori/eufadnadvanced/taustatiedot/kannattavuuskerroin>. 23.3.2016.

- Luonnonvarakeskus. 2016i. Maatalous- ja puutarhayritysten lukumäärä tuotantosunnittain maakunnittain. Tilastotietokanta. http://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/LUKE_02%20Maatalous_02%20Rakenne_02%20Maatalous-%20ja%20puutarhayritysten%20rakenne/05_Maatalous_ja_puutarhayrit_lkm_tuot_maa-kunta.px/table/tableViewLayout1/?rxid=786f0450-355f-4a91-af51-6898606f4e0f. 24.2.2016.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2015. CAP2020. EU:n yhteinen maatalouspolitiikka uudistuu kokonaisuudessaan vuonna 2015. <http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/cap2020.html>. 18.10.2015.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2016a. EU:n suorat tuet. <http://mmm.fi/eu-n-suorat-tuet>. 23.2.2016.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2016b. Perustuki tuotannosta riippumaton. <http://mmm.fi/perustuki>. 24.2.2016.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2016c. Nuoren viljelijän tuki helpottaa alkutaivalta. <http://mmm.fi/nuoren-viljelijan-tuki>. 24.2.2016.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2016d. Viherryttämistuki ilmastomme ja ympäristömme vuoksi. <http://mmm.fi/viherryttamistuki>. 24.2.2016.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2016e. Maaseutuohjelman korvaukset viljelijöille. <http://mmm.fi/maaseutuohjelman-korvaukset-viljelijoille>. 24.2.2016. <http://mmm.fi/maaseutu/manner-suomen-maaseudun-kehittamisohjelma-2014-2020>. 28.2.2016.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2016f. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020. <http://mmm.fi/maaseutu/manner-suomen-maaseudun-kehittamisohjelma-2014-2020>. 1.3.2016.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2016g. Tukien osuus maatalouden kokonaistuetosta noin kolmanneksen. <http://mmm.fi/maataloustukien-merkitys1>. 1.3.2016.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2016h. Kansalliset maataloustuet. <http://mmm.fi/kansalliset-maataloustuet>. 24.2.2016.
- Maaseutu.fi. 2015. Sukupolvenvaihdoksissa ennätystahti vuonna 2014. <https://www.maaseutu.fi/fi/maaseutuohjelma/viestinta/Uutiset/uutiset-2015/Sivut/150127-sukupolvenvaihdoksia-ennatystahtiin.aspx>. 4.1.2016.
- Maaseutu.fi. 2016. Hallinto. <https://www.maaseutu.fi/fi/maaseutuohjelma/Sivut/Hallinto.aspx>. 28.2.2016.
- Maaseutunuoret MTK. 2015. Keitä me olemme. http://www.maaseutunuoret.fi/keita_me_olemme/fi/FI/keita_me_olemme/. 3.10.2015.
- Maaseutuvirasto. 2014. Maataloustuet uudistuvat vuonna 2015 – Mikä muuttuu? http://www.mavi.fi/fi/oppaat-ja-lomakkeet/vipu/Documents/Maataloustuet-muuttuvat-2015_web.pdf. 29.2.2016.
- Maaseutuvirasto. 2015. Nuoren viljelijän aloitustuki. http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/viljelijä/Sivut/nuoren_viljelijan_aloitustuki.aspx. 3.10.2015.
- Maaseutuvirasto. 2016. Sika- ja siipikarjatalouden pohjoinen tuki. http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/viljelijä/Sivut/pohjoinen_sika_ja_siipikarjatalouden_tuotannosta_irrotettu_tuki.aspx. 24.2.2016.
- Mela. 2013. Luopumistuen muutokset 2013 ja 2014 varmistuivat. <https://www.mela.fi/fi/ajankohtaista/luopumistuen-muutokset-2013-ja-2014-varmistuivat>. 4.1.2016.

- Mela. 2015. Kuukausitilastot, maatalousyrittäjät. <http://asp.hci.fi/mela/tilastot.nsf/Melatilastot/tilastotpkuor>. 2.2.2016.
- Mela. 2016a. Vuosiloma. <https://www.mela.fi/fi/maatalouslomitus/lomituspalvelut/vuosiloma>. 4.1.2016.
- Mela. 2016b. Lyhyesti lomituksesta. <https://www.mela.fi/fi/maatalouslomitus/lyhyesti-lomituksesta>. 9.3.2016.
- MTK. 2015. MTK:n tehtävät. http://www.mtk.fi/mtk/tehtavat/fi_FI/mtkn_tehtavat/. 4.3.2016.
- MTK. 2016. MTK. http://www.mtk.fi/mtk/fi_FI/mtk/. 3.3.2016.
- Niemi, J., Liesivaara, P., Lehtonen, H., Huan-Niemi, E., Kettunen, L., Kässi, P. & Toikkanen, H. 2014. EU:n yhteinen maatalouspolitiikka vuosina 2014–2020 ja Suomen maatalous. MTT Raportti. Helsinki: MTT Taloustutkimus, 7, 11–12. <http://www.mtt.fi/mtrraportti/pdf/mtrraportti130.pdf>. 29.2.2016.
- Niiranen, P. 2016a. EU-maataloustukien maksatukset siirtyvät jälleen – maatioilla edessä suuria ongelmia. Yle-uutiset 26.2.2016. http://yle.fi/uutiset/eu-maataloustukien_maksatukset_siirtyvat_jalleen_maatioilla_edessa_suuria_ongelmia/8703734. 4.3.2016.
- Niiranen, P. 2016b. Maataloustukien myöhästyminen yllätti myös ministeriön: ”Asiasta käyty vakava keskustelu maaseutuviraston johdon kanssa”. Yle-uutiset 1.3.2016. http://yle.fi/uutiset/maataloustukien_myohastyminen_yllatti_myos_ministerion_asiasta_kayty_vakava_keskustelu_maaseutuviraston_johdon_kanssa/8709377. 4.3.2016.
- Nuorisolaki 72/2006.
- Perälä, R. & Pietilä, E. 2009. Nuorten maatilayrittäjien hyvinvointi - Suomen maatalouden elinvoima. Tutkimusmatka Lounais-Hämeen ja Varsinais-Suomen nuorten maatilayrittäjien elämään. Hämeen ammattikorkeakoulu. Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/3354/Opinnaytetyo_Perala_ja_Pietila_1.pdf?sequence=3. 11.1.2016.
- Rajaniemi, M. 2008. Suomalaisen maidontuotannon tulevaisuus ja politiikka-haasteet vuoteen 2025 –asiantuntijanäkemyksiä maitosektorin kehityksestä. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. Helsinki: MTT taloustutkimus, 21–22. <http://www.mtt.fi/mmts/pdf/mmts162.pdf>. 27.2.2016.
- Ryynänen, R. 2016a. S-ryhmän synttärjuhlaa: ”Halpuuttaminen on menestys ja jatkuu vielä pitkään”. Maaseudun tulevaisuus 19.1.2016. <http://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka-ja-talous/s-ryhm%C3%A4n-syntt%C3%A4rijuhlaa-halpuuttaminen-on-menestys-ja-jatkuu-viel%C3%A4-pitk%C3%A4n-1.136806>. 1.3.2016.
- Ryynänen, R. 2016b. Halpuuttaminen iski kipeästi tuottajiin. Maaseudun tulevaisuus 15.1.2016. <http://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka-ja-talous/halpuuttaminen-iski-kipeasti-tuottajiin-1.136597>. 1.3.2016.
- Savela, S. 2016. Maaseutuvirasto aseeton EU-tukien maksatusongelmissa: ”Perimmäinen syy mutkikkaassa tukijärjestelmässä”. Yle-uutiset 1.3.2016. http://yle.fi/uutiset/maaseutuvirasto_aseeton_eu-tukien_maksatusongelmissa_perimmainen_syy_mutkikkaassa_tukijarjestelmassa/8710018. 4.3.2016.

- Tilastokeskus. 2015. Maatalousyrittäjien keski-ikä kasvussa. http://www.stat.fi/til/mmtal/2013/mmtal_2013_2015-04-02_tie_001_fi.html. 2.3.2016.
- Tilastokeskus. 2016. Maatilayritys: Veronalaiset tulot, menot, varat ja velat EU-tukialueen ja tuotantosuunnan mukaan, vuodet 2004–2013. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_maa_mmtal/040_mmtal_tau_104_fi.px/?rxid=b50155f3-7b4e-47b4-af64-7ccc2b00649a. 27.2.2016.
- Torikka, T. 2016. ”Hävytöntä”, sanoo MTK:n Marttila tukimaksujen viivytyksestä. Maaseudun tulevaisuus 28.2.2016. <http://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka-ja-talous/h%C3%A4vyt%C3%B6nt%C3%A4-sanoo-mtk-n-marttila-tukimaksujen-viivytyksest%C3%A4-1.139571>. 4.3.2016.
- Ulkoasiainministeriö. 2015a. Euroopan komissio. <http://www.eurooppatiedotus.fi/Public/default.aspx?nodeid=37797&contentlan=1&culture=fi-FI#.VtNTPpyLSM8>. 28.2.2016.
- Ulkoasiainministeriö. 2015b. Eurooppa-neuvosto. <http://www.eurooppatiedotus.fi/public/default.aspx?contentid=267303&contentlan=1#.VtNKf5yLSM8>. 28.2.2016.
- Valio. 2013. Kilpailuviraston päätös pakottaa nostamaan perusmaitojen hintaa noin 30 %. <http://www.valio.fi/yritys/kilpailuviraston-paatos-pakottaa-nostamaan-perusmaitojen-hintaa-noin30-1/>. 25.1.2016.
- Valio. 2014. Taloudellinen vaikuttavuus. <http://www.valio.fi/Yritysvastuureportti/2014/taloudellinen-vastuu/taloudellinen-vaikuttavuus/>. 29.2.2016.
- Valtioneuvoston asetus vuodelta 2015 maksettavista lypsylehmä-, nauta-, lammas- ja vuohipalkkioista sekä peltokasvipalkkioista 137/2015.
- Valtiovarainministeriö. 2014. EU:n Venäjä-pakotteiden ja Venäjän vastapakotteiden taloudelliset vaikutukset. Helsinki: Valtiovarainministeriö, 8. http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1058456/Venajapakotteet_SUOMI.pdf/adf852b5-7917-4396-9b6e-ec3c3fc072c5. 4.1.2016.

VÄITTTÄMÄT

